

Historiske Beretninger Nr. 11

Foreningen Forskergruppen Støvmiderne
2020

Historiske Beretninger

Nr. 11

Foreningen Forskergruppen Støvmiderne
2020

Forord

Det er igen blevet tid til, at Historiske Beretninger skal udkomme.

Siden det tidlige forår er der flittigt blevet skrevet på de forskellige beretninger, som nu foreligger i færdig form i denne bog. 7 beretninger er det blevet til med emner fra Lokalarkivets gemmer til beskrivelse af nutidige foretagender.

Der er derefter arbejdet med at redigere, læse korrektur og gøre bogen klar til trykning. Vi vil gerne takke alle for det store arbejde, de har bidraget med.

Sluttelig håber vi, at du, som læser, får både indsigt og føler dig underholdt.

Sakskøbing, september 2020
Støvmiderne

Indholdsfortegnelse

Erindringer fra Slemminge	5
I Marinehjemmeværnet.....	25
Læge Peder Gustav Nielsen.....	45
Brugforeningerne i Rørbæk og Saksøbing.....	52
Guldborg Brugsforening	75
Troldestuen	81
Hvad der ligger i gemmerne på Lokalhistorisk Arkiv	92
Teknisk forvaltning.....	97

Erindringer fra Slemminge

af Steen Balle

I Historiske Beretninger 10, 2019 skrev jeg en artikel om personer i Slemminge-Fjelde, som jeg ikke havde fået plads til i bogen, ET SOGN PÅ LOLLAND, 1979.

Det var bl.a. en fortælling om, hvad håndboldtræner Frits Jensen havde betydet for idrætsforeningens håndboldafdeling i 1960'erne.

Men af tekniske årsager kom slutningen ikke med - den er her:

Og han var til kamp i Saksøbing Hallen til sin død i 25. november 1993. Han havde i sine senere år et skomagerværksted i Saksøbing og boede på hjørnet af Møllevej og Rosenvang i Rørbæk.

Han blev bisat på Slemminge Kirkegård den. 1. december 1993, og i nekrologen skrev Birgitte M. Hansen på Slemminge-Fjelde Idrætsforenings vegne:

- Udover at være træner for sine hold var Frits en stor hjælp ved de årlige håndboldstævner i Slemminge, og derfor må det være os tilladt i ærbødighed at udtale et: **Æret være dit minde.**

Købmanden

Da vi flyttede til Lolland i 1958 og skulle overtage slægtsgården, Kirkehøjgaard, var der ingen tvivl om, at vi skulle handle i Slemminge købmandshandel hos købmand Carl Aage Bils. Han blev anset for at være en lidt finere mand i sin sædvanlige kittel, og vi havde en rød købmandsbog, hvor de indkøbte varer blev noteret, og cirka hver anden måned blev der skrevet en regning til kontant betaling.

Op gennem 1960'erne var flere borgere i Slemminge begyndt også at handle i større butikker i Saksøbing og Maribo. Jeg husker tydeligt min mors dårlige samvittighed, så der skulle lægges et tæppe over de varer, der lå på bagsædet i Ford Taunus bilen, når der var handlet i Saksøbing med et lidt større udvalg og mindre priser, men hun skulle alligevel i købmandsbutikken og købe de sidste ting.

Købmanden havde også sine faste kunder, der kom for at købe en bajer og derfor måtte gå ud i baglokalet, hvor der også var store tønder med friske sild, koks og brænde, værktøj, haveredskaber og sække med kartofler. Det

skete, at politiet kom på uventet besøg og kiggede i baglokalet, og historien gik på, at politiet så 3-4 mandfolk stå og sortere kartofler, men heller ikke foretog sig andet.

Da jeg skulle til at skrive bogen om Slemminge-Fjelde sogne, var der ingen tvivl om, at jeg gerne ville have et interview med købmand Bil (født 24. juli 1905 i Ry ved Silkeborg), som var gået af som købmand, men kun boede 100 meter derfra. Jeg havde skrevet seks spørgsmål til Bil:

Hvem var kunder i købmandshandlen?

Hvordan forløb en arbejdsdag?

Var der forskel på folk fra Udstolpe, Slemminge og Fjelde?

Kan du huske nogen skægge episoder eller historier?

Også lidt om livet i baglokalet (hvis du forstår hvad jeg mener)?

Og endelig, hvordan var det at komme som tilflytter til Slemminge?

Bil fortalte mig i december 1976, at Slemminge var foran for sin tid, da der var et helt butikscenter omkring købmanden: brugsen, konditori med servering af kaffe, frysebokscenter, frisører, håndværkere og vognmænd. Og rent forretningsmæssigt følte Bil sig ikke genereret af, at brugsen med BP-benzintank lå lige over for, da kunderne så havde lige langt til butikkerne.

Bil var kommet til Slemminge i 1929 fra Refsvindinge på Fyn og følte en vis trofasthed blandt kunderne, da han overtog de kunder fra den tidligere ejer. Hverken politisk eller socialt følte Bil, der var forskel på, hvem der kom hos købmanden og brugsen, men det varede ikke længe, inden beboerne opdagede, at Bil var til den konservative side af det politiske spil. Sønnen John Bil (født i Slemminge 1930) har i sine erindringer om sin far bl.a. skrevet:

- Under opholdet i Ry havde familien en collie-hund, som alle var meget begejstrede for. En dag havde faderen taget sønnen med ned til søen, hvor Carl Aage typisk blev presset af sin far til at springe ud i vandet for at vise, hvad han kunne. Men det kunne og ville han ikke. For at få det lært, blev han brutalt skubbet i vandet af sin far. Mens han lå og prustede og stønede, sprang collien ud til ham og holdt hans hoved oppe, så han ikke druknede.

Arbejdsdagen i købmandsbutikken var fra kl. 6.00 til kl. 18.00 og fredagen til kl. 19.00 og lørdagen til kl. 21.00, men der kom en lov, der sagde, at vi skulle lukke kl. 20.00 om lørdagen (lov nr. 132 af 14. april 1932, SB).

Det skete, at folk kom kl. 6.00 om morgenen for at se, om ”dovendyret” var oppe, og om vinteren skulle der været åbent, så folk kunne få en skrå eller pakke cigaretter, inden arbejdsdagen begyndte.

Mit arbejde bestod i at fylde i skufferne. Der var få afvejede varer dengang. Havregryn var i pakker. Vi fik varer en gang om ugen til Slemminge Købmandsbutik, enkelte hver 14. dag fra Maribo, Nykøbing F. eller med banen fra København. Jeg skulle jo rette mine indkøb ind efter, hvornår jeg vidste, kunderne skulle have slagtet på gårdene, eller hvornår jeg vidste, der skulle holdes fester m.m.

Jeg opdagede, at det hovedsageligt var manden, der var blevet sendt til købmanden af sin kone, og han købte jo kun, hvad der stod på sedlen. Forretningen var et samlingssted, hvor man drøftede forskellige emner, og der var opslag i butikken om, hvad der ellers skete i sognet.

Carl Aage Bils sidder i sin lejlighed, Engestoftevej 106, som var bygget af den lokale muremester Ankjær Rasmussen, hvortil han flyttede som 64-årig i 1969 efter 40 år som købmand. Han viste sig sjældent i forsamlingshuset eller deltog i de idrætslige arrangementer, selv om han i 1938 var med til at oprette Slemminge Håndboldklub.

John Bils skriver om sin far:

- Naturligvis har jeg mange minder om min far, som jeg boede sammen med i 19 år. Men de første 8-9 år er helt blanke, selv om jeg har fotos. Det der var skillelinjen for mig i min barndom, var ankomsten af mor Lily til købmandsgården i 1939. Nu fik min søster Jytte og jeg pludselig liv omkring os. Far blev alenefar i 1935, da mor Maja døde på Maribo Sygehus, hvor hun forblødte efter en abort. Min søster har fortalt, at efter hendes fødsel fik far og mor at vide, at det ville være farligt for Maja at få flere børn. Det kan være forklaringen på, at bedstemor aldrig besøgte os efter den tid.

- Mor Lily viste sig at være alle tiders mor for os, og selv om jeg græd utrøsteligt den fredag aften hun fortalte min søster og mig, at de skulle giftes 3. marts 1940, må det have været lykketårer. Afsløringen kom en fredag aften, mens vi fik vores ugentlige styrtebad ude i køkkenet. Badeværelse og toilet fik vi først nogle år senere, så al rengøring inkl. tandbørstning foregik i køkkenet inden sengetid. Styrtebad blev gennemført i køkkenet med en beholder, der kunne indeholde 5-10 l vand, i hvis bund, der var påsat en slange med bruseranordning.

- Som alle andre større købmandsgårde var Slemminge købmandsforretning bygget op som en firlænget bygning med forretning og lager mod øst, mod syd to hestestalde, som senere blev brugt til brændsel, et vaskerum

med indbygget lokum, samt tre rum til redskaber og vogne mod vest, og i den nordlige del boede vi.

På 1. sal var fars og mors soveværelse med dør ind til et lille børneværelse, hvor Jytte og jeg sov. Derover var der to værelser, som blev brugt til tjene-stepigen og kommissen.

Slemminge Købmandsforretning, som er den gamle brugsforening til 1922. Til venstre ses den garage, som Bils omtalte som det gamle omklædningsrum ved sportsarrangementer. Ved garagens højre hjørne var et offentligt toilet (foto Steen Balle, 1977)

Bils har altid virket meget rolig og pålidelig og var umiddelbart ikke glad for, at kunder drak øl i hans baglokale, men som ny mand bliver man nødt til at bevare traditionerne og så hen ad vejen prøve at afskaffe dem. En tradition han ikke kendte til fra Fyn. Øldrikkeriet i baglokalet var blandt alle stande, både de store landmænd og de mindre arbejdere. Her er en historie jeg har fra John Bils:

- Hver morgen kom Oswald og skulle købe 10 cigaretter, og Oswald var den sidste, der forlod forretningen. Han kom også sammen med en anden fast kunde, Marius, kl. 11 for at få en øl eller tre, og det var ligegyldigt om de havde arbejde eller ej. Far havde de samme rutiner som bagbutiksgæsterne, men han drak normalt øllerne sammen med mejeribestyrer Poulsen og forpagter Frede Rasmussen på Sølund. Men de sad inde på fars lille

kontor i et hjørne ved selve forretningen. Her kunne trækkes et gardin for, så kunderne ikke kunne se, hvad der skete på kontoret. Da de alle var storrygere, lå der et tykt blåt tæppe omkring de tre venner, og det kunne ikke undgås, at røgen kom ud i forretningen!

Mars 1936		
Chokolade	50 gr.	0.50
Skon	- " -	0.50
Lang tob	1 kg.	8.80
Esyandtes	10 stk	0.65
Esyandtes	10 stk	0.40
Bunzin		0.28
Flamengon	1 kg	0.78
Begge	1 kg	0.35
Mel	- " -	0.30
Kaffepulv	1/4 kg (1/2 kg)	1.13
	alker.	0.97
(laveste pris for hver)		0.92
Manarim	1 kg	0.55
Sygarn		0.21
Slij. over	fra 250 - 425	
Sukker ad mel	1 kg	0.45

En prisliste for varer i 1936, som Bills havde skrevet til mig med blyant.

John skrev også om sin far:

- Da far var engageret og aktiv, var det ikke overraskende, at han i 1945 overtog formandsposten i den Midt- og Østlollandske Købmandsforening, et job han varetog til alles tilfredshed indtil 1959. Omkring 1965 fik far tilladelse til i forbindelse med købmandsforretningen at åbne en bankafdeling i Slemminge for Handelsbanken i Maribo, som han tog med sig som bankbestyrer i sit nye hjem indtil 1974.

Far var også aktiv i jagtforeningen og var sammen med foreningens medlemmer til fællesjagt på foreningens jorde og sammen med venner og kunder: Mejeribestyrer Poulsen, brøndgraver Andersen, forpagter Rasmussen

på Sølund, gårdejerne Herman Hansen, Johannes Hovmand, Christian Hansen, Rasmussen på Østergaard og skomager Jørgensen. Der blev udelukkende skudt harer og fasaner og en enkelt agerhøne.

John Bills nævnte også, at købmandsforretningen havde kornsalg fra loftet i den sydøstlige del af huset, og at der var mus og ind imellem rotter, som blev bekæmpet af katte.

Ved SFIs 40-års jubilæum deltog Bills ses i midten med formand Palle Danielsen, til højre Frits Jensen og Johanne Stryger. Med ryggen yderst til venstre Karl Gustav Bach.
(foto Steen Balle, 1978)

Da jeg i 1976 sad med Bills på hans bopæl, nævnte han flere gange, at han, da han kom i 1929, tog rundt på sin motorcykel for at hilse på kunderne, som havde været der i den foregående fru Pedersens købmandstid. Hun fortalte, hvor de boede og han altid at vide:

- Vi er vant til at betale hvert halve år!

Det var ikke så nemt at love for fremtiden, og i 1930'erne var folk i Slemminge så flinke, at de skrev under på vekslers for at hjælpe hinanden. Det eneste gode var, at varelageret blev udsolgt, men det dårlige var, at jeg så ikke havde penge til at købe ind for...

Men jeg fik også lussinger for det. Da arbejdsløsheden gjorde, at folk ikke kunne betale kreditten, så hang jeg på den.

Bils fortalte stolt, at det der tiltrak ham ved købmandsforretningen var, at der ikke var noget, der hed varetur, man hjalp hinanden, og vi havde den hjælp, at mælkekuskene tog kurve med ud til kunderne og sluttede af med at sige:

- Nu har jeg ikke været så ambitiøs, så i det store og hele er det vist gået meget godt med at være i Slemminge i så mange år. Jeg nød den tillid, jeg havde hos folk, og det er det vigtigste.

Købmanden havde en kommis som hjælper, og den første fik 45 kr./md + kost og logi, ellers var købmandens kone, Lily Bils med som hjælper.

Yderst til højre ses købmandsbutikken, i midten brugsen, fryseboksen med damefrisør og Slemminge Kirke. Og så de mange elmaster.

Den sidste købmand i forretningen blev Leo Lise, som den 23. april 1981 sendte sidste meddelelse ud til kunderne:

Vi ser os nødsaget til at lukke pr. den 2. maj 1981.
Vi takker for den gode samhandel igennem 13 aar.

Hilsen Jette og Leo

NB: Eventuelle kasser og flasker, som de har laant af os, bedes returneret forinden.

Tak.

Og selv om købmandsparret havde virket i Slemminge omkring 50 år, valgte de alligevel at ville dø sammen med familien Bils. Carl Aage Bils' far var blevet begravet på Solbjerg Kirkegård, Frederiksberg i 1952. Lily Bils døde 19. november 1981 og Carl Aage Bils den 3. september 1985. Gravstedet eksisterer ikke mere.

Slemminge Brugsforening lukkede den 15. september 1990.

Gartneren

Da jeg i juni 1977 havde en lille annonce i Saksjøbing Avis, hvor jeg henvendte mig til beboere i Slemminge-Fjelde sogne, var der én, der reagerede samme dag. Det var gartner Carl Jørgensen, Udstolpe Byvej 23 i Udstolpe. Han havde selv skrevet sine erindringer, som må udgives, når han var død, som han sagde, og han ville gerne interviewes for at fortælle om sit liv som gartner i Udstolpe. Jeg bringer først et uddrag af, hvad han selv har skrevet og derefter dele af mit interview:

Jeg er født i Fjelde den 20. marts 1897 og fik navnet Carl Julius Jørgensen. Mine forældre hed Else og Hans Jørgensen. Før 1900 var det skik, at børn fik deres faders fornavne til efternavn. Min bedstefar hed Jørgen Madsen, så børnene kom til at hedde Jørgensen til efternavn. I 1902 var der en epidemi af difteritis og skarlagensfeber hen over Østlolland. Vi var fire brødre, den ældste 7 år, jeg knap 5 år, en på 4 år og en på 2 år. Det var først i december, og far måtte køre syv kilometer i hestevogn til Saksjøbing for at hente doktoren. Det var en assistent, da doktoren selv lå med difteritis. Da assistenten så den ældste bror, sagde han:

- Der er ikke noget galt, sådan er forældre altid, når der er lidt i vejen. Det er blevet mig fortalt, at far hentede is fra mergelgraven, fordi drengen var ved at blive kvalt. En ½ time efter assistenten var kørt, døde drengen. Næste dag kørte far til Saksjøbing igen, og assistenten spurgte far, hvordan det gik med drengen:

- Ja, han har det nok meget godt, hvor han er nu. Han døde ½ time efter De havde været der..
og så fik far en ny læge med hjem.
Det var kun mig, der overlevede, og senere fik jeg en ny lillebror, Alfred. Selv lå jeg meget syg på sygehuset i tre måneder.

Far havde et sted på 5 tdr. land, det var såkaldte skovhaver. Tidligere havde der hørt en til hver af gårdene i Fjelde by, muligvis engang bevokset med skov. Far fik senere købt én til, så der i alt blev 10 tdr. land. Det var omtrent på det tidspunkt mejerierne kom frem, ellers havde folk selv kærnet deres smør. Da fællesmejeriet i Døllefjelde begyndte, fik far lavet en lille trækvogn. Der var 1 km op til Fjelde, hvor mælken blev stillet, så mejeriet kunne hente den. Bedstefar sagde til far:

- Du er godt tosset,

men da han fik regnskabet for første måned på 24 kr., sagde han:

- Jeg kan da godt trække mælken op.

Jeg begyndte at gå i skole i den gamle skole i Fjelde, der lå i Skovstrædet. Der var ca. 3 km, og det var langt at gå, men så blev den flyttet til Fjelde by, hvor der kun var godt 1 km. Det var jo de gamle skolelærere, så det var heldigt, jeg havde let ved at lære, men dem der ikke kunne, skulle det bankes ind i hovedet på. Dengang havde pigerne jo fletninger, og jeg husker endnu, at læreren tog en af pigerne i håret, og trak hende bagefter sig op til katederet, og vi turde ikke mukke, der var ikke langt til spanskrøret.

Jeg husker, da jeg var 10 år, og vi skulle tærskes. Det var en maskinømsgang, der blev trukket af en hest med en bom på et stort hjul (vandret hjul) med takker, der gik ned og greb fat i et lille kamhjul, der sad på en aksel, der gik ind og trak tærskværket. Morfar stod og lagde kornet i, mens mor rystede halmen fra. Far havde fået en ung rask hest, og da vi skulle være færdige den dag, skulle jeg jo jage på den. Men min kæp var for kort, så jeg kom for nær på. Den slog bagud og brækkede min ene arm, men jeg var så heldig, at de fik sat den rigtigt sammen, så der gik kun 6 uger med det. Dengang blev det brækkede jo lagt i gips.

Jeg kan huske i 1907 fik jeg lov til at gå op til landevejen og se, hvordan de kørte til rigsdagsvalg i Saksøbing fra hele Østlolland. Det var det sidste valg. Det var dengang Dr. Rørdam blev valgt med kun tre stemmers majoritet. Der var telt på torvet, og de var ikke lige ædru alle sammen.

Der var to mænd i Saksøbing, der tog imod grise til hvert sit slagteri. Den ene gav biksemad og den anden kaffe, og sikken en festdag, hvis jeg en enkelt gang fik lov til at komme med.

Jeg kan huske dengang min farbror, hans kone, en dreng, far og mor og os to brødre var kørende til Hejrede, ca. 6 km, for at besøge en anden farbror. Det var meget mørkt, da vi kørte hjem. Vi skulle ind i et portrum, og far holdt for hårdt i hesten, så den stødte imod portstolpen, og ved det ryk faldt min lillebror, der stod foran, på hovedet ned bag hesten. Vi begyndte at spørge efter ham:

- Jeg er da lige her.

Han var krøbet bagud mellem hjulene.

Den store højtid var jo julen, så skulle der slagtes gris. Der var tre hjemme, der kunne hjælpes ad. Den ene kunne stikke grisen, den anden skære grisen op, og så var det spændende, hvor meget fedt, der var i, det skulle jo smeltes ned og holde til næste år. Grisen var gerne på 300 pund. Hos bønderne var den 400-500 pund. Så der var pøsegilde, og så blev der spillet scherwenzel (hedder også skærvindsel, et dansk kortspil fra 1800-tallet og stammer nok fra Bøhmen, SB), og ved midnatstid sluttede de med kaffe.

Far havde jo en hest og derfor kørepligt til kommunen. Det vil sige, at man skulle køre til begravelser og lignende. Bønderne med flere heste skulle også køre med brænde til de fattige. Der boede engang en i Fjelde fattighus, der blev kaldt "Niels Halvkarl". Tilnavnet havde han fået, da han var ude at tjene som ung, og der var to, der hed Niels. Da han så var den lille, blev han til en halvkarl. Niels Halvkarl mistede sin kone, og far skulle køre hende op til kapellet i Fjelde Kirke. Jeg var med for at holde hesten, jeg var vel 12 år gammel. Niels krøb op og satte sig tværs over kisten og sagde:

- Jeg vil køre med mor, vi fik aldrig lov til at køre ret tit sammen.

I det hele taget var fars og mors livsførelse baseret på, at de skulle klare sig selv, mor levede til hun blev 92 år og kunne have fået aldersrente i mange år, men det var for hende det samme som at komme på sognet. Hun døde i 1951.

I 1911 blev jeg konfirmeret. Så var det skik at ofre til degnen, det var en 2-krone. Så fik vi også chokolade. Jeg kan ikke huske, om præsten også fik chokolade den dag. Den dag fik jeg min første cykel, og gaverne var 2 kr. fra en familie, og jeg fik 8-10 kr. i alt. Jeg fik lov til at blive hjemme om sommeren, men fik så min første plads til november. Det var meget frostvejr, og der var to mand til at rive halm, der var jo meget stråtag den gang, så jeg skulle stå og samle stråene sammen i små neg. Stråene var ret stive, så de stak hul på mine hænder, der var stive af frost. Til aftens blev jeg sendt til møllen med fire sække byg á 200 pund stykket, jeg kunne ikke rokke dem, men det kunne mølleren heldigvis.

Jeg skulle trille roer ind til kørerne op ad et vognfjæl, så smuttede benene fra mig, og jeg fik en negl på fingeren slået midt over, og da jeg kom ind i køkkenet og skulle vaske mig den aften, begyndte konen at skure på fingeren med en skurebørste, så jeg gled lige så stille ned på gulvet

- Er det noget at snakke om, sagde hun

Hun havde mistet den ene langfinger af koldbrand, men det mente jeg ikke, jeg skulle lide under.

Jeg fik 60 kr. for vinterhalvåret.

Jeg gik og rensede vandløb, da Ulrik Birch fløj hen over mig. Det var en sensation dengang. (Ulrik Birch, født 1883, udlært bogtrykker, men mere interesseret i at lære at flyve. Kom på skole i 1910 og fløj til efteruddannelse i Paris. Begyndte akrobatflyvning, men flyet styrtede ned i 1913, hvor han døde, SB)

Jeg blev så fæstet igen om sommeren for 90 kr. - en ny cykel kostede 75 kr. og en habit af billigt tøj - det samme.

På den gård jeg tjente, var der 9 tdr. land med tørvemose, og til en gård skulle der laves 50.000 tørv. En dag var manden og kone kørt til Saksøbing, og fodermesteren og jeg var derude.

En tørvegrav var 3 m lang og 1½ m bred. Først blev græstørven gravet op og kastet ud i de gamle grave. Det øverste lag var mest løs, sort jord, men når vi kom et par spadestik ned, var det gule, forrådnede træarter, så jo bedre det blev blandet, desto bedre blev tørvene. Når der blev gravet op, kom der hurtigt en stor bunke. Så havde vi en muldsluffe, dvs. en kasse, der bruges til transport af mindre jordmasser, 1 meter i bredden og 80 cm i dybden. Når tørvemulden kom ud, hvor det skulle ligge, kunne den bare stilles på næsen og et rask tag med rebet, så var den tom. En muldsluffe blev trukket af et par heste. Der var en mand til at køre og en mand til at passe sluffen, men kl. 16.30 skulle fodermesteren malke kørerne, de stod jo der på mosen, så sagde han:

- Nu kan du godt køre det ud.

Det gik godt, så længe jeg var fra graven, men da hestene skulle gå nærmere, ville de ikke, og jeg havde ikke kræfter til at svinge sluffen. Så fik jeg regnet ud at køre den modsatte vej, men den ene hest var nemlig blind, og da den kom nær nok, gled benene fra den, og den lå i graven. Heldigvis var den anden en ældre, skikkelig hest, så jeg fik skaglerne af, så de ikke faldt ned oven på. Da der var mange folk rundt om i moserne, varede det ikke længe inden, der kom hjælp, og de måtte grave skråt opad, så hesten kunne rejse sig. Til alt held var vandet ikke trængt ind i tørvegraven, og jeg kan huske, at far sagde til gårdejeren dagen efter, at han ikke skulle sætte en dreng til to mands arbejde.

Et tørvebælte på ca. 30 cm, gav ca. 10.000 tørv. Når massen var bredt ud, blev kassen taget af en arbejdsvogn og to heste spændt for de fire vognehjul, der så drejede rundt, mens der blev øst masser af vand på. Det varede gerne et par timer, hvorefter det blev læsset på to slæder. Den ene stod ude, hvor

der var to mænd, der strøg. Det var en form med ni tørv, og ved siden af stod et kar med vand, hvor formen blev dyppet hver gang, så den kunne slippe tørven. Hvis det var godt vejr, kunne tørvene stilles på kant efter otte dage, og når de kunne hele, blev de stablet. Dette var konernes og pigernes arbejde. Som regel var der lejet to mænd, som så fik lov at tage en ælte til dem selv, så var daglønnen jo sparet. Jeg kan huske, at far fortalte, at han forlangte 1 kr. om dagen.

Jeg havde også en plads hos en enke. En enestående god kone, som havde en tosset bestyrer. Den eneste tid, han var til at være for, var, når han havde et ligfald. Han slap altid godt fra det, men senere, da han flyttede til Sjælland, fik han et anfald og trillede ned i en vandgrøft med en ½ alen vand over sig og var død, da han blev fundet.

Efter et år fik jeg plads på en gård med 4 heste og 25 køer, hvor folk aldrig flyttede. Jeg var 17 år og karl, og foruden mig var der en dreng og en pige. De to skulle malke, og når de havde fri hver anden søndag, måtte jeg jo. Alt var håndarbejde, kunstgødning måtte vi bære på nakken, og så var der meget møg efter en så stor besætning. Det skulle køres ud, hakkes af og senere spredes. På det tidspunkt var der kommet en selvbinder, så var der seks gårde om en dampmaskine. De havde også bygget en kaserne, hvor der boede seks polske piger, en til hver gård. Når vi skulle høste, kom den polske pige med et blåt og lyserødt silkebånd, en skik hun havde med fra Polen. Det var de tider, hvor gårdejeren sad inde og røg på sin langpibe, og når han skulle til byen, kom der bud om, at vi skulle spænde for og køre til hoveddøren.

Det var dengang skik at vente med at betale skat, til sognefogeden kom og hentede den. På den gård, tror jeg, gårdejeren sendte bud, så der stod et fint dækket aftensbord og bagefter kaffepunch til sognefogeden. Han ankom i hestevogn, og jeg måtte sidde oppe for at spænde for, når han var klar til at tage af sted igen, men så fik jeg også 35 øre. På denne plads var folk altid med til bords, selv om der kom fremmede. De fleste steder måtte folkene sidde ude i borgestuen. Det var ikke altid, de fik noget af det, de fremmede fik. Jeg husker, at husbestyrerinden var meget dygtig til at lave napoleonskager og en aften, hvor der var fremmede, havde jeg taget to stykker. Der var nok af dem. Men dagen efter fortalte ejeren, at hans moder havde sagt: - Hvis der er flere slags kage, måtte man tage to stykker, et af hvert. Han havde altså lagt mærke til det, så jeg fattede det med det samme.

På gården var der også et stort blokhuse til hønsene. En nat var der bidt en masse ihjel. Så næste nat krøb jeg op i et stort æbletræ, der stod ude midt i hønsegården. Jeg havde lagt en død høne lige ved hegnet som lokkemad. Selvom det var sommernat, var der meget mørkt i bunden. Jeg stod der til klokken var et og var lige ved at opgive, da jeg hørte ræven komme listende hen til hønen, jeg havde lagt. Jeg skød i retning af lyden, men hørte den krøb under hegnet og var ikke klar over, om jeg fik den. Så gik jeg i seng, men vågnede kl. 4 i et rigtigt tordenvejr, så måtte vi op. Jeg gik ud for at se til hønsene og fandt en stor fed grævling ligge død under hegnet. Hvis jeg var gået derhen om natten, og den ikke var død, havde den bidt mig. Jeg flåede den, og hængte skindet op til tørre, så jeg derefter kunne bruge det til sengeforligger. Der var jo cementgulv i karlekammeret, men jeg fik da lov til at lægge bræddegulv foran sengen, som jeg kunne sætte benene på, når jeg skulle op. Døren til kammeret gik ud til hestestalden, så der var en kraftig parfume, men også lidt varme. I frostvejr var væggene bare iskrystaller, madrasserne var jo af halm i hvilke, der tit boede mus, som også gerne ville være i varmen. Trods alt var det en god plads, vi fik lov til at prøve alt, og vi fik megen ros, når vi havde fortjent det.

Carl Jørgensen skriver derefter om at være soldat i Sønderjylland under 1. Verdenskrig, og skriver hjem, at hvis han nogensinde skulle komme i helvede, så var det nu med lang tid på felten og for lidt mad. Han blev gift den 12. maj 1922 med Laura Hansine Hansen, født 13. januar 1900 og startede med at købe en gård på 6½ tdr. land for 13.500 kr. ved Systofte, 5 km fra Nykøbing F. med arbejde på sukkerfabrikken i højsæsonen. Hans skarpe politiske kommentar med at han ikke kunne blive medlem af fagforeningen i 1936, hvor han betalte 12 kr. pr. md. i kontingent, men fagforeningen fandt ud af, at han havde en hest, der målte 10 kvarter og 1 tomme (1 kvart = 0,1569 m) – det var 1 tomme for meget til, at han kunne stå som nydende medlem – kun ydende, og i 1975 skriver han med sit politiske engagement: - at fagforeningen er samme diktatur i 1936, som det er i dag.

Så fortsætter han:

Vi flyttede så hjem til Fjelde igen, og vi fik en lejlighed her i Udstolpe, det var i 1923, og der var så mange lopper, at Laura troede det var væggelus. Lejligheden havde været brugt til værksted. På det tidspunkt var det, at staten forlangte, at der skulle udstykkedes nogle parcelliststeder fra de store herregårde og fra Nørregård i Udstolpe skulle der tages til 8 nybygninger og tillægsparcer. Der lå et gammelt stråtekt hus med 2 tdr. land lige op til Nørregårds jorder, der var til salg, og jeg købte det for at få tillægsgjord, idet

Carl Jørgensen som 80-årig, luger kartofler i 1977.
(foto Steen Balle)

der lå 7 tdr. land af Nørregårds jorder, som var skåret fra deres besiddelser ved, at roebanen til sukkerfabrikken og af et vandløb, så det ville lige passe til det hus, jeg havde købt. Desværre ville grevskabet ikke af med noget ved den side, og så hængte jeg på den.

En oplevelse jeg husker tydeligt fra dengang i 1930'erne, hvor jeg den sidste dag i høsten, skulle arbejde hos Hans Rasmussen på Ettehavevej. Jeg skulle være der kl. 7, men var kommet lidt for sent på vej. Laura stod og holdt ved hesten, mens jeg fik en tår kaffe, så sprang jeg op i vognen og kørte. Da jeg henad vejen så, at jeg havde glemt buggjorden, tænkte jeg, at den kunne jeg spænde, når jeg kom til Brugsen, hvor jeg skulle ind og købe skråtobak til karlen. Da jeg kom dertil og skulle dreje ned ad Hejredevej, så

røg hammelstokken, der var af jern, ned på hestens hase, så den løb løbsk for mig en hel kilometer. Jeg skulle så dreje skarpt fra vejen det sidste stykke på Ettehavevej, men det kunne jeg ikke med den fart. Da jeg kørte lige ud, kunne hesten, der var vant til at dreje, ikke forstå det, og jeg kunne så styre vognen ud i rabatten og stoppe den. Det var jo en lærestreg.

Jeg husker også, at Hans Rasmussen om aftenen fortalte om byens oldermandsdrag, som gik på omgang. De mødtes lige efter middag, og mad og brændevin manglede der ikke

Hans Rasmussen kunne sige:

- Sådan nogle minutsnapser, vi får nu... - nej, dengang fik vi ordentlig snaps.

Lauget bestod vel af dem, der skulle fastsætte, hvad der skulle ydes til dem i fattighuset lige som til de forældreløse børn.

I Udstolpe lavede vi i 1930'erne mange kranser til begravelser. Vi fik 3 og 4 kr. pr. krans, og der kunne være op til 40-50 kranser, og til sølvbryllup lavede vi op til 25 buketter, blomster og sammenplantninger, som Laura var skrap til at lave. Om vinteren solgte jeg urtefrø. Jeg købte det hjem i kilo og vejede det af i små poser, som vi sad hele aftenen og klistrede til. Så var kufferten pakket til om morgenen, hvor jeg begyndte at køre hele sognet rundt og lidt udenfor med urtefrø.

Den værste frost jeg husker, var fastelavnssøndag i 1929, hvor det blæste og frøs 29 grader. Vi var 30 par, der havde taget madkurve med til bal i det gamle forsamlingshus. Alle madpakkerne var frosne ude i garderoben. Der var jo intet loft, så når vi dansede, dryppede det ned over det hele.

Den 12. maj 1947 havde vi sølvbryllup i forsamlingshuset. Der kom 38 til frokost og 90 til spisning. Vi fik så mange gaver omtrent fra hele kommunen, så vi havde 110 til andendagsgilde med kaffe og smørrebrød. Vi havde alle naboer til at hjælpe os, da vi skulle smøre 700 halve stykker smørrebrød, og de to musikere spillede til kl. 1, men så kunne de heller ikke mere.

I 1951 byggede vi så en blok, 2 drivhuse på 400 m², som jeg så dyrkede som koldhuse med tomater, og da de ikke ville gro der mere, gik jeg over til tidlig blomkål og krysantemum og sommetider meloner. Omkring 1940 havde jeg fået udvidet drivhuset med varme til 180 m². Det lå i forlængelse af kulhuset, der var dækket af pandeplader. De to store storme i 1966 og 1967 blæste pladerne af og ødelagde både drivhus og varmerør.

Det var i 1966 Laura døde, så det år var jeg næsten helt slået ud.

Carl Jørgensen ved vandpumpen og det sidste drivhus.
(foto Steen Balle, 1977)

I 1975 fik jeg revet det hele ned, så jeg har både været med til at bygge op og rive ned. Nu har jeg kun et lille drivhus, dét jeg startede i, til at dyrke en smule i.

Jeg havde en farbror Jørgen i Hejrede, som havde en søn, der hed Jørgen Peter. Han var $\frac{1}{2}$ år ældre end mig. Det år jeg blev gift, rejste han til Amerika. Havde jeg ikke været gift, var jeg måske taget med.

Her slutter Carl Jørgensens egne erindringer, og jeg supplerer med mine optagelser, hvad han fortalte ivrigt og muntert om på mit kassettebånd:

Jeg var 14 år, da jeg kom ud at tjene, og min første plads var hos Axel Hansen i Fjelde (Kjeld Hansens far). Efter at rugen var kastet og rensat skulle den op i kassevognen og så ud til Thorsens Mølle i Ll. Slemminge til Johannes Thorsen (Julius Thorsens broder). Julius var lige så bred som det bord her, og han havde en næve som begge mine tilsammen. Karlen og jeg kunne ikke få sækken op, hvorefter Julius sagde:

- Sådan et par knægte.

Så tog han lappen omkring smækken, og sækken kom op. Vi byttede korn med brød. Der var ikke noget, der hed penge.

- Sådan nogen knægte. Jeg ku' ta' jer begge to oven i sækken og ta' jer med op på loftet.

Så kom jeg til Marius Hæslings i Brandstolpe, hvor bestyreren var fra Sjælland. Han var en dygtig mand, men fuldstændig tosset. Der skulle være lige så rent i kostalden som inde i køkkenet. Vi var oppe kl. 4.30 om morgenen, og en morgen var han ved at slå mig ihjel, fordi jeg havde stillet en skovl på gangen efter at have trillet møg ud i stedet for at stille den i rendestenen. Jeg ville jo ikke have den stod i rendestenen, så kørerne sked på stangen. Han var halvforlovet med smeden Valdemars søster, men det blev ikke til noget. Det hjalp meget, at Johanne Hæsling var så god af sig. Hun vidste ikke alt det gode, hun kunne gøre. Ellers havde jeg ikke været der i et helt år. Men dengang kunne man ikke sådan lige flytte, når vi var fæstet i et halvt år, så blev vi der...

Som 17-årig kom jeg ud til Hans Hansen i Hydesby ved Radsted, hvor jeg var forkarl. Det var Axel Hansens broder, men han havde jo ikke noget at skulle have sagt. Det var Laura, der kommanderede. Jeg har jo skrevet om hende, da hun skrubbete min finger, hvor neglen var revet halvt af. Hun var en hård satan.

Men her var der bal hver onsdag og lørdag på Korsvejen, hvor der var en mand, der spillede harmonika eller violin. Der kunne altid samles 30 unge mennesker, karle og piger fra gårdene. Det gik jo gevaldigt til. Men da vi var hos Axel Hansen, måtte vi ikke komme der. Vi skulle være i seng kl. 22.00. Men jeg tog altid hjem til Fjelde om aftenen, så vidste Laura ikke, hvor jeg var.

Da jeg var blevet gift og kommet til Udstolpe, havde vi en fast kortklub i 28 år. Det var Chr. Nielsen, som var min svoger, snedkeren Ejnar Rasmussen og mureren Ankjær Rasmussen. Herrerne spillede l'hombre og damerne whist. Vi havde hver to børn, og de kom med i barnevognen, så var det lige meget, om der var rygesne:

- I klub, det skulle vi!!

Der var jo ikke så langt, men langt nok, når vi gik i sne til røven. Vi fik kaffe klokken 21.00, så børnene kunne komme i seng og kl. 23.30:

- Op med dem, om de var vågne eller ej, så vi kunne komme hjem.

Jeg fik startet gartneriet her i Udstolpe og fik bygget forskellige drivhuse til. Det ene har jeg endnu. Jeg skiftede jorden ud, fordi jeg ikke kunne have tomater to år i træk. Jeg fik nogle gamle salpetersække, som jeg skilte ad,

og kørte møg i dem. Jeg fik et læs komøg forskellige steder i byen. Det var jo et kæmpe arbejde, for der skulle meget komøg til. Det lagde jeg i bun- den, og så jord oven på, så der kunne være tomater lidt flere gange.

Dengang fik jeg 2 og 3 øre for en selleriplante og for blomsterplanter som asters og levkøjer også 2-3 øre for at ligge og prikle og fryse halvt ihjel. I dag får man 50 øre for en selleriplante. Porreplanter solgte vi for 75 øre for 100 planter. I dag koster de 10 kr. for 100 planter. Det måtte vi leve med, og derfor har jeg aldrig fået det så moderne her i huset med de store læne- stole til at falde ned i. Vi måtte nøjes med det, vi havde, og måtte indrette os derefter. Hvis folk gjorde det samme i dag, var der mange, der ville få det bedre. Men det gør de ikke. De køber og betaling kan det være lige me- get med....

Jeg var i bestyrelsen i fugleskydningsforeningen. Jeg var der så længe, at jeg er blevet æresmedlem. Jeg er også æresmedlem i gartneriforeningen i Saksøbing. Og jeg har stået i rytterforeningen. Jeg har været med i det alt sammen, så længe jeg kan køre bil, men det er jo ikke sikkert, jeg får for- nyet mit kørekort her den 9. juli. Jeg kan ikke læse de små bogstaver. Jeg kan godt reagere, når jeg ser noget, og det er lige så vigtigt som at kunne læse de små bogstaver. Jeg ved da, at når jeg ser en flok børn, så skal jeg passe på.

Sct. Hans har ikke været holdt offentligt her i Slemminge-Fjelde, så vidt jeg husker. Det har jeg aldrig været med til. Vi havde jo kun en cykel, og kom ikke meget ud. Det meste vi kom til, var når vi skulle til bal, eller jeg skulle følge en pige hjem.

Overtroisk er jeg ikke. Jeg har godt nok hørt om ridefogeden ved Frejlev Skov, som blev slået ihjel på Knækkerygstenen, men det er jo noget, der er skrevet ned siden hen.

Nu under Første Verdenskrig kørte vi med damplokomobil, hvor vi skulle op og fyre op, inden fyrbøderne kom kl. 03.30 for at få dampen op. Der blev fyret med tørv og pilebrænde, for vi havde ingen kul, og Jørgen var meget vigtig, hvis vi kunne nå at få dampen op, inden de kom.

Af musikere her på egnen kan jeg huske den gamle murer Pedersen i Reersø, som altid kom for at spille om morgenen til sølvbryllup. Der var normalt fire, der spillede til bal ved fugleskydningens afslutningsfest. Hans Peter Kamper spillede bas. Det var bum – bum – bum. Han kunne kun være

med for pengenes skyld, syntes jeg. Det var ikke nødvendigt med en bas. Så var der to violiner, og jeg tror også Jørgen Tømrer kunne lidt violin.

Jeg husker mest til fugleskydningen folk som Martin Larsen, Peter Andersen, Holger Holse og Chr. Nielsen, og så var der nogle, der fik lidt rigeligt at drikke. Carl Holse skulle altid gøre sig til:

- Jo - ha - ha

og så krøb han om bag hjulmanden, som bare blev stående. Ham løb man ikke sådan over ende. Carl Holse kunne godt skræppe lidt op, men når det kom til stykket, så var han en kujon.

Jeg kan huske, at brøndgraver Peter Andersen en gang skulle grave en brønd hos Ringsings nede i mosen. Så kom Ringsing derned:

- Nå, Peter, hvor langt er du nu kommet ned?

- Halv fem alen, sagde Peter, og så stak han hovedet op over. Det var rigtigt nok, at de kaldte ham "den lange Peter". Han skulle have betaling for hver alen, han gravede.

For at vende tilbage til rytterforeningen, så er vi kun 22 tilbage på hele Lolland-Falster. Det er dragonforeningens 4. regiment, og de yngste medlemmer er 71 og 72 år. Så det er snart forbi. Jeg er i bestyrelsen sammen med en Kølle fra Rødby. Jeg kan huske, at da vi var inde, fik vi 20 øre om dagen, som vi bl.a. skulle bruge til pudserekvisitter, og så kunne vi købe fem æbleskiver om søndagen, når vi havde fri.

Jeg husker også, at jeg var med til vælgermøde, da jeg som 25-årig fik stemmeret. Det var H. P. Jensen, Nykøbing, A. M. Hansen som Radikal, Grønborg som Venstre og én fra Højre. Men de var oppe at skændes alle fire, så jeg tænkte:

- Det her går ikke godt.

Men da de var færdige steg de ind i samme bil og kørte til Saksøbing for at drikke "knægte", så de har sikkert grinet af os, der gad komme i forsamlingshuset for at høre på dem. Men de får jo heller ingen til at komme til vælgermøde i dag. Det er tv og radio, der er skyld i det.

Carl Jørgensen blev også portrætteret i Folketidende den 18. marts 1977 i anledning af sin 80-års fødselsdag. Den sluttede med:

- Carl Jørgensen er kendt af de fleste på egnen som en venlig og livsglad mand.

Carl Jørgensen sov stille ind på Majbølle Plejehjem den 11. januar 1991, og blev begravet på Slemminge Kirkegård den 17. januar.

I Marinehjemmeværnet

Uddannelse og oplevelser fra 25 års frivillig tjeneste

af Henning Vest

I vinterhalvåret 1974-75 og 76, gik jeg til navigation og radiokursus hos fiskeribetjent Vagn Jørgensen på Nr. Alslev skole 2 aftener á 3 timer om ugen, og samtidig fulgte der hjemmeopgaver med. Jeg var så heldig at bestå i alle eksaminer, så nu måtte jeg være fører af et lystfartøj op til 100 ton. Navigation var for mig et meget interessant emne, så jeg ville gerne læse videre, men var en fattig mand og kunne ikke skaffe pengene. Men hvilket muligheder var der så?

I foråret 1976 anmodede jeg chefen for Flotille 284 om en samtale angående eventuel optagelse i Flotille 284 Falster. For her havde jeg fundet ud af, at min videre uddannelse var gratis, hvis jeg samtidig tog de krævede befalingsmands uddannelser. Dette medførte, at jeg i april måned skrev kontrakt med Marinehjemmeværnet. Befalingsmandsuddannelserne bestod af mange brevskoler og 5-dages kurser på Marinehjemmeværnsskolen Slipshavn.

I 1978 skete der det meget triste, at mine 2 drenge på henholdsvis 6 og 10 år mistede deres mor, ved at hun flyttede fra os. Så fremover skulle jeg både være far og mor. Men vi 3 knægte havde en stor fælles glæde med at lave mad, efter "Ungkarlenes koge- og bagebog". Efter at drengene var blevet voksne har jeg ofte spurgt dem, om de havde haft en god barndom. Hertil svarede de hver gang, at de havde haft en god barndom, for du har givet os tillid og ansvar, far, så du må ikke gå og tænke på det. Så efter ovenstående meddelte jeg min flotillechef, at de næste 2 til 3 år har mine drenge 1. prioritet og mine uddannelser bliver neddroset til brevskole kurser og kun et enkelt aftenmøde om måneden, og dette blev godkendt.

Min første sejlads var med MHV 67 fra Nykøbing F. til Nysted. Under denne nat sejlads havde vi 3 grundberøringer. Da vi ankom til Nysted, spurgte jeg skipperen, om det han havde udført var en normal sejlads, hvortil han undskyldte, at det havde været mørkt på det meste af sejladsen, og disse små grundberøringer var ikke noget, vi talte om, for det bliver inden for besætningen. Jeg meddelte ham, at det var ikke sådan, jeg havde forventet sejladserne i Marinehjemmeværnet, og så blev han lidt sur.

I foråret 1980, bestod jeg min Navigator eksamen, som sejles med 2 dagsejladser og afsluttes med 3 natsejladser, hovedsagelig i Svendborgsund og omliggende farvande. Så nu må jeg sejle som navigator på Marinehjemmeværnets fartøjer.

Samme sommer var vi i Heiligenhafen på et venskabsbesøg. På hjemturen til Gedser modtog vi et MAYDAY kl. 12:20. Nogle kastevinde i en tordenbyge havde væltet en tysk sejlboat med 2 ældre mennesker. Vi var fremme ved havaristen efter 40 min. hvor vi fik de 2 ældre mennesker ombord.

De blev undersøgt af vores sanitetsmand, og heldigvis var de ikke kommet til skade. Derefter fik vi rejst båden op og lænset den for vand.

Kort tid efter sejlede de videre mod Tyskland. Vi var i radio kontakt med dem den første times tid, alt gik godt, og de takkede for hjælpen.

En aften/nat. hvor vi var på inspektion i Østersøen, havde lige rundet Gedser Rev, blev vi kaldt op over radioen af politiet, hvor de efterlyste en tysk surfer, som var sejlet ud fra Marienlyst. I tusmørket fandt vi ham 6 sømil ude (en sømil er 1852 meter), hvor han lå på sit surfbræt. Vi satte jollen i vandet og fik ham ombord. Vi bjærgede også hans surfbræt og meddelte politiet, at vi havde fundet personen. Samtidig oplystes hvilket tidspunkt de kunne hente ham i Stubbekøbing Havn. Havaristen ville ikke afleveres til politiet, men ville have, at vi satte vores jolle i vandet og sejlede ham ind til Marienlyst, men det nægtede jeg, så her blev han meget sur. Med ombord havde vi 2 bredskuldrede gaster, som tog sig kærligt af ham og med under dæk. Da vi ankom til Stubbekøbing holdt 2 betjente klar til at overtage dette ustyrlige menneske, og vi returnerede til Østersøen.

Uge 19 i 1981 var jeg til eksamen som fartøjsfører og skibsfører. Prøver og teori foregik på skibet over 5 døgn på havet med meget lidt søvn. Vi var kun 5 elever, 3 censorer og en kok. Men heldigvis bestod vi alle uden problemer.

Herefter blev jeg udnævnt til løjtnant og leder for sejlgruppe 1 i Flotille 284.

Den 14. maj 1981 modtog jeg min søfartsbog fra Søfarts Styrelsen, så nu må jeg sejle erhvervsskibe op til 100 ton.

31. maj 1981 var min første sejlads som skipper på MHV 75 Luna fra Stubbekøbing til Gedser. Under sejladsen havde vi opgaven farvandsovervågning. Under alle sejlads er vi underlagt de marinestationer, som vi passerer i danske farvande, og de har næsten altid opgaver til os.

8. aug. 1981 havde min nuværende flotillechef bedt mig om at sejle en præsentationssejlad for 6 kompagnichefer fra Hærhjemmeværnet, for de havde den indstilling, at det kun var hyggesejladser, vi udførte, så vi gik direk-

MHV 75 Luna i Østersøen

te ud i Dybvandsruten og i gang med invistigering. Vi var sejlet fra Gedser kl. 9:00 med en let vestlig vind, sigt på 2 til 3 sømil, sejlede direkte ud i Dybvandsruten. Her mødte vi straks en Russer, som blev meldt ind til MAS Gedser.

Ved 11-tiden kom kokken op i styrehuset helt hvid i ansigtet af raseri og meddelte, at vores chef havde inviteret 2 personer mere med, end han havde oplyst, så vi havde ikke mad nok. Jeg aftalte med kokken, at han kom op igen om 10 min. Jeg skulle lige have tid til lidt planlægning. De fine herrer skulle skaffe/spise kl. 12:00.

Jeg aftalte med kokken, at de dækkede et fint bord med alt porcelænet, som var klar kl. 11:45. Ca. kl. 11:50 lånte vi lige er par hækbølger af en Russer, som kom vest fra. Nu afpassede jeg tiden til besøget. Kl. 11:45 sendte jeg motorgasten under dæk, hvor han med høj røst skulle meddele, at om ca. 5. min. passerede vi nogle høje bølger, så de hurtigst muligt skulle hjælpes ad med at bjærge porcelænet med mere.

Alt fungerede efter planen, men hækbølgerne var sgu lidt større end beregnet. Dette medførte, at efter anden bølge, var der 4 af gæsterne oppe på

dækket, som slet ikke var sultne, men det var da kun de 2, som gylpede lidt ud over skibssiden.

Kort tid efter gik 2 af dem under dæk igen, men de 2 sidste forblev oppe på dækket under resten af sejladsen rullet ind i tæpper og blev passet af vores sanitetsmand.

Da vi kom i havn, og gæsterne havde forladt skibet, fik vi en briefing, hvor vores chef startede med at sige:

- Hvordan var det dog du sejlede, Henning? og straks brød vores hidsige hovmester ind, og sagde:

- Du havde inviteret 2 gæster mere, end du havde oplyst til mig, men så kan du måske lære at oplyse det korrekte antal!

Chefen sluttede med en meget lille undskyldning til hele besætningen. Der var for øvrigt så meget mad tilbage, at besætningen spiste til aften, inden vi kørte hjem.

Først i 1980'erne deltog jeg med Grp 1 på MHV 75 i en Nato-øvelse. De sidste dage før øvelsen, gik jeg og tænkte lidt på, hvordan vi skulle gribe vores opgave an og så vejrmeldinger m.m. Vores område var Østersøen.

Vi afgik fra Gedser kl. 21 og sejlede om på østsiden af Falster. Hen på morgenstunden var vi et godt stykke øst for Dybvandsruten, hvor jeg forventede, at orange skibe (fjenden) ville komme sydvest fra og ganske rigtigt, ved daggry kom 2 store skibe. Solen begyndte at stå op, så nu kunne vi sejle i visuel dækning af den. Samtidig lignede vores skib en fiskekutter, der var på vej hjem fra fiskeri. Hele opgaven lykkedes, og begge skibe blev meldt ind.

Efter ½ times tid blev vi beordret til at gå direkte ind i basehavn (Gedser). Her skulle vi ligge standby med radiovagt. Vi efterkom næsten ordren, men sejlede i en stor bue rundt om Gedser Rev. Så fik vi et nyt signal med ordlyden:

- I skal nu kl. 8:05 gå direkte i havn.

Her lå vi næsten i 2 døgn, inden vi blev beordret ud igen.

Nogle år efter blev der igen afholdt en Nato-øvelse. Her blev jeg indkaldt til at møde på Sundets Marinedistrikt, Stevns Fortet en fredag kl. 17:00 og blev først lukket ud næste fredag kl. 16:00 efter en uge med 22 meter under jorden. En af dagene mødte jeg ude på gangen chefen for Sundets Marinedistrikt, Poul Garde, som stoppede mig og sagde:

- Er du klar over, hvorfor du er her? og det vidste jeg ikke.

- Jo, ved sidste Nato-øvelse var du ude at sejle og havde nær ødelagt øvelsen ved at melde de 2 orange skibe ind så tidligt i øvelsen. Du tog dem jo

næsten på sengen, men din plan var godt gennemtænkt. Men her under denne øvelse har jeg vidst, hvor jeg havde dig. Jeg takkede hermed for denne store oplevelse, at medvirke til planlægninger om at forsvare Danmark, mit Fædreland.

Gedser revs fyrbøje

11. okt. 1981 lå vi inde i Gedser havn på grund af hård vestlig vind. Her ser vi, at redningsbåden sejler ud. Vi kalder den op og meddeler, at vi er til rådighed, hvis der er behov for vores hjælp. Villiam, som er leder på redningsstationen, svarer:

- Det vil vi være glade for, kom med det samme, for omme på østsiden af Gedser rev er en mindre båd sunket med 5 personer, som er kommet ind til et bundgarnshoved, og her holder 3 personer fast.

De 2 andre var kommet ind og havde tilkaldt hjælp. Vi afgår kl. 14:00 og sejler om til uheldsstedet. Ca. 100 meter fra bundgarnshovedet, meddeler Villiam, at vi skal blive der og afvente. (Vi har en dybgang på 2,8 meter og kun 30 cm vand under kølen her, hvor vi ligger og observerer). Pludselig ser vi, at redningsbåden bliver smidt ind igennem bundgarnet. Så næsten råber Villiam over radioen:

- Kom ind og hjælp os, for vi har fået bundgarnet ind i den ene skrue.

Vi glider stille og roligt nærmere, pludselig siger Villiam:

- I skal blive der, hvor I er og holde øje med os.

Vi havde nu kun ca. 20 cm vand under kølen.

Hvis de havde fået problemer, var vi hoppet på grunden ind til dem, for der var 3 måske 4 mennesker i livsfare. Så havde jeg under søforhøret forsøgt at klare frisag.

Villiam sprang i vandet og fik bjerget en 12årig dreng, som blev holdt fast af en ældre mand, hvis højre arm var i kramper og havde låst sig om drengen, som nu var kommet op på redningsbåden. Manden Blev også bjærget

og kom lige op på redningsbåden, hvor han besvimele. Den sidste, en yngre mand, blev bjærget uden problemer. Ved bundgarnet havde der været lidt læ for vestenvinden.

Villiam begyndte at sejle indefter på kun en skrue, medens 2 hjælpere arbejdede med de 3 bjærgede personer. Redningsbåden sejlede tæt på kysten. Vi gik ud på 6 meter vand, hvor søhøjden var på 2 meter.

På vejen ind hørte vi over radioen, at der blev tilkaldt ambulancer og ryddet havnekaj.

Villiam kaldte os, for han var i tvivl om passage ved molehovedet. Jeg meddelte ham, at vi satte 4 fendere på bagbord side, samt 3 gaster til at modtage trodser hvis behovet opstod. Redningsbåden gik tæt på det vestre molehoved, og kort før vi skulle passere, holdt jeg en afstand på ca. 2 meter fra redningsbåden, som kun var ovre og skubbe til os 2 gange. Da redningsbåden var inde og fik læ, gav jeg fuld skrue frem, så den gik agten om os, og vi vendte inde foran færgen og gik direkte i basehavn. Da vi var på vej ind, kaldte kaptajnen fra den færge, der lå inde, os op og oplyste, at han havde hørt alt over radioen og sagde, at de ikke sejlede, før vi var inde i fiskerihavnen, hvor vi begge kvitterede med tak for hjælpen.

Efter godt ½ times tid kom Villiam, og over et par kopper kaffe fik vi talt hele redningsaktionen igennem, for herunder var muligheden for at få rettet fejl eller andet til gavn for begge parter. Besætningen og jeg var meget glade for dette møde. Det meste af vores viden var jo kun teori og øvelser i roligt farvand. Villiam sluttede med at takke hele besætningen for et godt samarbejde.

September måned 1982 havde jeg med gruppe (forkortet Grp.) 1 en weekend ligget i Østersøen på Farvandsovervågning. Her havde jeg en del af søndagen måske leget lidt for meget med en Østtysk Condor, men på intet tidspunkt havde vi været nærmere Condoren end 3 sømil.

Og dette var i mine øjne en forsvarlig sejlads.

Ovenstående havde bevirket, at gutterne inde på Gedser Marinestation var blevet lidt urolige og havde tilkaldt deres chef. Ved 14-tiden fik vi en lodret ordre på at gå direkte ind til Gedser havn, som var vores basehavn. Da vi ankom, kom en ordonnans med brev til skipperen, hvori der stod, at jeg skulle møde på MAS-Gedser i morgen aften kl. 19:00 til en personlig samtale med chefen.

Her blev jeg oplyst om en provokerende sejlads i Østersøen over for et Østland, hvorefter chefen blandt andet nævnte, at han var blevet tilkaldt en *søndag eftermiddag* og det var vist nærmest denne tilkaldelse, han var blevet mest sur over.

Under hele skideballen måtte jeg stå ret på den blå løber 3 meter foran chefens skrivebord, og efter ca. 15 min. blev jeg bedt om at forlade Marinestationen. Dette nægtede jeg, når jeg ikke havde haft mulighed for at forsvare min sejladsudførelse, og hvis dette blev mig nægtet, ville jeg anmode chefen på Sundets Marinedistrikt om en personlig samtale vedrørende vores møde. Chefen pointerede, at der max blev 10 minutter til at fremføre mit forsvar. Her glemte han helt tiden, for pludselig blev jeg inviteret til at sidde på en stol for enden af skrivebordet, så vi fik en god og fornuftig mandesnak.

Denne samtale medførte at, når Grp. 1 og Henning skulle ud og sejle, kom en af gasterne inde fra Mas-Gedser med et fotoapparat, samt 3-5 film.

Når vi kom retur, kom gæsten igen og hentede foto og film. Vi har aldrig set nogle af disse billeder, men senere har jeg fået oplyst, at de gik direkte til Efterretningstjenesten, og hvert år herefter fik Grp. 1 en flaske rød Ålborg til sin julefrokost.

1982 fik kvinderne ligeret i Marinehjemmeværnet, men måtte kun sejle med på dagsejladser i MHVs skibe. Senere i 1994, da vi fik 800-klasses skibe, måtte kvinderne sejle med hele døgnet. For her var 2 og 4 personers lugarer til en 12 mands besætning. De gamle gæster var meget mistroiske over, at kvinderne kom med ud at sejle, men det viste sig, at de var lige så gode som os mænd.

23. juni 1984 blev vi kaldt ud til en bjærgnings aktion i Østersøen, fordi redningsbåden var omme på østsiden af Falster. Havaristen var en svensk, temmelig stor sejlboat ved navn "Skandalen" med 6 personer ombord. Masten var knækket, så båden drev med vinden, som var vestlig, og søhøjden var på godt 3 meter. Da vi var næsten ude ved havaristen, blev vi kaldt op af redningsbåden, som oplyste, at de kunne være fremme ved havaristen om 20 minutter, så de bad os om at returnere til Gedser og ligge standby. Da vi kom ind opdagede vi, at styrehuset var gået løs foran og i bagbords side. Kort tid før vi vendte rundt og gik mod Gedser, fik vi et par høje søer indover, som slog hårdt mod styrehuset. Vi gik straks i gang med at finde noget tovværk frem, som vi surrede styrehuset fast med, hvis vi skulle ud igen.

26. juni 1984 var vi på togt i de danske farvande.

Ved godt midnatstid passerede vi Svendborg på en vestlig kurs. Godt en times tid efter blev vi kaldt op med ordre om at sejle over til Pøls Rev sydøst bøjen og starte en eftersøgning af 3 drenge på en tømmerflåde. Her var vi fremme ved daggry og meldte os til det skib, som var leder af eftersøgningen. Der deltog 11 skibe og 2 helikoptere, tyske og danske. Ved 11-tiden blev eftersøgningen indstillet, og vi satte kursen mod Sønderborg, hvor vi ankom ved godt 12-tiden. Vi fik straks noget mad og så til køjs.

Ved godt 13-tiden kom en betjent og meddelte, at drengene var fundet i god behold inde i en lille fjord på Als. Men det var jo syd for øen Als, eftersøgningen havde fundet sted.

I 1986 eller 1987 en hændelse i Østersøen:

Dette har tidligere været fortroligt, men er nu ophævet. Murens fald mellem Øst- og Vesttyskland var for ca. 31 år siden i 1989.

Vi var sejlet ved 19-tiden fra Gedser på farvandsovervågning og gik nord over på østsiden af Falster. Da vi havde passeret Møns Klint, vendte vi om til en sydlig kurs, hvor vi fulgte Dybvandsruten. Da vi havde rundet Gedser Rev, blev vi kaldt op af MAS Gedser, som spurgte, om vi ville sejle til en position syd for Dybvandsruten. De havde et ekko, som lå ca. 300 meter inde i vesttysk farvand. Jeg meddelte dem, at vi ikke havde bemyndigelse til at sejle derind. Kort tid efter oplyste MAS Gedser, at de havde indhentet en aftale med de vesttyske myndigheder.

Så ok, vi sejlede derned. Da vi var fremme ved positionen, var det næsten helt lyst, så jeg valgte at sejle rundt om det opankrede skib i ca. 75 meters afstand. Da vi næsten var rundt om skibet og igen på en nordlig kurs, gik alarmen ovre på skibet, som var en østtysk Condor (Krigs Kano), som vi straks meldte ind.

Det var rullepølsemanden, som stod til rors, og han blev så forskrækket, at han gjorde både tykt og tyndt i bukserne. Han blev straks bedt om at forlade styrehuset og afgivet til personlig rengøring.

Da vi igen var ude i internationalt farvand, kommer der to vesttyske F16 jagere, som gik agten fra og meget lavt ned over Condoren og derefter drejede om i en nordlig kurs, hvilket betød, at Condoren skulle sejle ud på en nordlig kurs, men den blev liggende.

Kort tid efter så vi det ene jagerfly udføre samme manøvre som ved første overflyvning, men Condoren blev stadig liggende, efter hvad vi kunne se, for nu var vi kommet et godt stykke væk. Men pludselig så vi igen et jagerfly, som nærmest kom svævende og kort før Condoren satte sig næsten på halen og gav fuld gas samtidig med, at den steg næsten lodret til vejrs.

Der er måske blevet meget varmt nede på Condoren, for pludselig sejlede den nordøstover, men de skulle måske hjem og have morgenkaffe! Vi ankom til Gedser ved godt 7-tiden, fik lidt morgenmad og en snak om nattens hændelser. Samtidig fik rullepølsemanden et nyt kælenavn, som jeg nok skal skåne læseren for, og så gik vi til køjs. Derefter spiste vi til middag, inden vi sejlede igen, og denne gang gik vi vestover i dybvandsruten.

Omkring den 1. juni 1987 blev jeg ringet op af en herre, der præsenterede sig som Mads Harder, formand for sejlklubben i Maltrup Vænge. Jeg kend-

te hverken navn eller sejlklub på det tidspunkt, men Mads fortalte, han havde fået oplyst, at jeg sejlede som skipper på et af Marinehjemmeværnets fartøjer MHV 75 Luna.

Her var det sejlklubbens ønske, om jeg havde mulighed for at deltage med skib og besætning som dommerskib ved deres kapsejlad den 12. sep. 1987. Dette, syntes jeg, var en lidt anderledes opgave end redning og in- vistrigering i de danske farvande. Efter godt ½ times samtale, lovede jeg Mads at arbejde videre på tilbuddet. Da jeg havde fået godkendt sejlplanen for juli kvartal af min chef, ringede jeg til Mads og fortalte, at den opgave skulle blive udført. Men, men, men, hvis vi blev kaldt ud til rednings- eller eftersøgningsopgaver, kom vi måske ikke, eller forlod stedet øjeblikkeligt.

Vi afgik fra Gedser den 11. sep. kl. 17:00, hvor vi op gennem Østersøen indberettede 3 skibe og en sandsuger, der sugede ca. 50 meter fra kysten. Den 12. sep. kl. 6:00 ankom vi til Saksøbing Havn. (Godt, jeg har gemt mine gamle logbøger). Ved 7:30-tiden kom Mads og hans hustru Lis ombord, og det var først her, vi opdagede, at Mads var blind. Vi startede dagen med lidt morgenmad, og herunder fik vi den endelige briefing. Vi afgik ved godt 8-tiden, da vi havde fået overdommeren med, og sejlede ud til en position mellem Orebyskoven og Bandholm, hvor vi ankrede op. Her passede dommeren og 2 mand på skift arbejdet oppe på dækket. Ved 15-tiden havde alle de deltagende både passeret dommerskibet, og vi returnerede til Saksøbing Havn. Hele besætningen på 6 mand, blev inviteret med til spisning sammen med sejlerfolket, og vi havde en rigtig hyggelig aften. Den 13. sep. kl. 9:00 afgik vi fra Saksøbing havn efter en god oplevelse.

Det skal lige nævnes, at Mads Harder var Præst i Våbensted kirke.

Vi ankom kl. 13:00 til Guldborg, hvorfra jeg havde 2 sejlads i den kommende uge.

Samme procedure blev brugt året efter i 1988 sammen med Mads Harder. Vi sejlede fra Nykøbing den 9. sep. kl. 17:00 og ankom til Saksøbing kl. 21:00. Næste morgen Kl. 8:00, da vi havde fået overdommeren, Lis og Mads Harder ombord, sejlede vi ud til vores ankerplads. Da vi havde spist frokost, spurgte Mads, om vi havde et søkort ombord over Lillebælt. Det havde vi. Mads ville så gerne høres i navigation, vedrørende en sejlads ned gennem Lillebælt. Han ville gerne tjekkes i, om han kunne huske kurser og faste punkter. Mads stillede sig ved håndtagene til skruestigning og omdrejninger. Tænke sig, manden kunne næsten huske det hele! Godt gået efter så mange år. Han aftjente sin værnepligt, som navigatør på en ubåd. Jeg tilbød Mads, at lægge skibet til, når vi kom ind i Saksøbing Havn. Hele vejen ind stod Mads og holdt i håndtagene til omdrejninger og skruestig-

ning. Da vi kom ind, skulle vi ligge der, hvor Omø Sund ligger i dag. Jeg stod bag ved og gav kommandoerne, og Mads lagde skibet til kaj. Da skibet er fortøjet, åbnede en af dæksgasterne døren ind til styrehuset og sagde:

- Godt gået skipper!

Her fældede Mads et par små tårer.

Om aftenen blev hele besætningen igen inviteret sammen med vores koner og kærestes til spisning og dans. Besætningen sluttede festen kl. 1:00, sendte pigerne hjem og gik til køjs. Næste morgen efter morgenkaffen returnerede vi til Nykøbing F. Mads Harder havde på et tidspunkt spurgt, om han måtte komme med, hvis jeg en dag skulle sejle gennem Lillebælt. Jeg svarede ham, at hvis det på noget tidspunkt blev muligt, ville jeg ringe til ham, men desværre lykkedes det aldrig. De gange, hvor jeg sejlede gennem Lillebælt, var i de 8 år, jeg sejlede som instruktør for Søfartsskolen.

Men hvor ville jeg gerne have givet Mads den glæde.

Et par måneder efter den sidste sejlads i Sakskøbing, blev jeg indkaldt sammen med de andre skippere til et møde på Flådestation Korsør.

Ved den lange pause om formiddagen kom min næsthøjeste chef Lasse hen til mig og bad mig om at gå med op på hans kontor. Der var lige et par ting, vi skulle have afklaret. Da vi har sat os godt tilrette, fortalte han, at en af hans genboer, som han havde mødt en dag, hvor de var ude at lufte deres hunde, havde fortalt, at han havde været i Sakskøbing og fået en rigtig god hjælp og betjening ombord på et af marinehjemmeværnets skibe, hvor han havde været dommer ved en kapsejlads. Lasse havde derefter spurgt om skipperens navn, hvor manden svarede, at han hed Henning.

Så siger Lasse til mig:

- Henning, på en måde kan jeg godt forstå dig, men her har du overtrådt dine beføjelser, og jeg forventer hermed, at du stopper med dette. Så Henning, du får en henstilling af mig, og så bliver dette her mellem os to, og det kommer ikke længere.

Lasse takkede for samtalen, og jeg undskyldte. Så hermed sluttede min deltagelse ved sejlklubbens kapsejladser med marinehjemmeværnets fartøjer.

Berlinmurens fald den 9. nov. 1989 er blevet kaldt den symbolske afslutning på Den Kolde Krig. Dette medførte, at herefter så vi ikke mere til de østtyske patruljefartøjer, Condorene. Men i årene efter observerede vi flere russiske nybygninger, som sejlede igennem i internationalt farvand.

2. dec. 1989 blev vi alarmeret, for ude i Østersøen var der blevet indberettet om en oliepøl på vandet. Efter 6 timer blev eftersøgningen indstillet, vi fandt ingen olie.

4. maj 1992 modtog jeg Hjemmeværnets Fortjentstegn med grad af kun løjtnant, som var ret usædvanligt. Vi var 6 personer, der modtog et hæders-tegn dette år.

Hæderstegn

1. juni 1992 blev jeg tilbudt et job som instruktør på hjemmeværnsskolen Slipshavn. Så jeg blev fast instruktør på fartøjsfunktionskurser, som kan sammenlignes, med et udvidet matroskursus.

Kurset var et sejrende ugekursus fra fredag kl. 17:00 til lørdag kl. 14:00.

Jeg husker fra et af kurserne, hvor eleverne var 6 kvinder og 2 mænd. Kvindernes civile arbejde var henholdsvis sygeplejersker, kontor og buschauffør. De mandlige var motorsagkyndig og lastbilchauffør.

Den kvindelige buschauffør udnævnte vi til bådsmænd Hun gik næsten ligesom Chaplin, når hun marcherede hen over dækket og altid med et smørret grin. Besætningen bestod af 1 skipper, 1 navigatør som samtidig var radiomand og 1 motor- og hovmester.

Fredag og lørdag formiddag var eleverne til eksamen. Fredag kl. 18. var der kammeratskabsaften på Slipshavn. Den sidste eksamen var lørdag formiddag, derefter optælling samt rengøring af skibet og kl. 14:00 aftrådte vi alle ude på eksercerpladsen.

Under et af disse kurser blev vi alarmeret til en eftersøgning vest for Langeland. En tysk surfer var meldt savnet. Efter 2 timers søgning var personen fundet inde på Langeland, og eftersøgningen blev hermed indstillet.

Midt inde i eftersøgningen savnede jeg en af eleverne, som var gået under dæk. Han sad og læste i en bog. Han nægtede at deltage i eftersøgningen, for han modtog kun undervisning i 7,4 time om dagen. Da vi havde lagt til inde i Svendborg, gik jeg ned og talte med gutten. Her meddelte han, at han havde deltaget mere end 7,4 time den dag, og så var han ligeglad med, om det var eftersøgning af menneskeliv. Jeg meddelte hermed gutten, at han havde nu 15 minutter til at pakke sine ting og forlade skibet. Dette nægtede han, men vi havde en stor og bredskuldret mand ombord, så han satte manden i land.

Næste morgen kl. 7:40 ringede jeg til skolechefen med en orientering. Senere samme dag ringede skolechefen tilbage og oplyste, at manden ikke længere var medlem af hjemmeværnet. (så det var en kontant afregning).

Jeg stoppede som instruktør på Hjemmeværnsskolen Slipshavn efter eget ønske den 19. nov. 1999

I disse næsten 8 år havde jeg sejlet i gennemsnit 2 ugekurser pr. år. Tiden var brugt af mine ferie- og overtimer. Jeg mente, at nu havde jeg taget min tårn.

1. jan. 1994 blev jeg udnævnt til flotillechef for Flotille 284 Falster med grad af kaptajnløjtnant. Her var 82 gaster og et skib, som jeg nu havde ansvaret for.

1. juli år 2000 valgte jeg at stoppe som flotillechef og fik her igen grad af løjtnant og forsatte som fartøjsfører i flotillen. (nu var der jo kun 2 år, til jeg gik på pension).

Der var nu 128 gaster i Flotille 284 Falster, en fin fremgang, men her har jeg meget at takke mine 15 gode og ansvarsbeviste befalingsmænd og kvinder for. Ligeledes tak til alle for det gode kammeratskab, der var overalt i flotillen.

I 1995 eller 1996 var samtlige flotillechefer fra Marinedistrikt 1 og 2 indkaldt til et møde på Ringsted Kaserne af forsvarsminister Hans Hækkerup. Han startede med at oplyse, at dette møde var meget fortroligt. Det var første gang at mange af os hørte ordet "terror". Her pointerede forsvarsministeren meget kraftigt, at vi fremover skulle holde øre og øjne ekstra åbne over for, hvad der skete i vores flotille og i hele vores område. Men det var virkelig et møde, der gav stof til eftertanke. Mødets varighed var på ca. 2 timer.

23. sep. 1995 var jeg i Kalundborg Flotillen, for de manglede en skipper til deres nye skib, en 800-klasse. Da vi var næsten ude af Kalundborg fjord, blev vi kaldt op og bedt om at gå til bugserassistance til et østlands skib på

8.000 ton. Det havde fået motorstop og drev over imod Æbelø, som ligger nord for Fyn. De havde forsøgt at kaste anker, men hele ankerspillet var rustet sammen. Vi havde forsøgt at få radiokontakt med skibet, men det lykkedes ikke. Efter næsten 1 time var vi fremme ved skibet, hvor vi gik op på siden. Straks kom lodslejderen ned, men den var rådden og livsfarlig for mennesker, så et tov blev kastet op og gjort fast. Vores gast fik en sikkerhedssele på og en radio med, så vi havde kontakt med skibet. Samtidig fik vi vores bugsertrosse hejst op. Ved 11-tiden begyndte vi bugseringen. To gange sprang bugsertrossen, men efter ca. 1 time havde vi fået drejet skibet op i vinden, og farten var nu på ½ knob. Ved 14-tiden var vi oppe på 8 knob. Så her tog en slæbebåd fra Svitzer over. Næste dag skrev jeg en klage over de bugsertrods, som 800-klassen skibene var udstyret med. Efter en uges tid fik jeg svar på min klage, hvor kommandoen oplyste at fra dato, når skibene kom på deres årlige værftseftersyn, ville slæbetrosserne blive udskiftet med stærkere trosser.

MHV 810 Luna 1996

8. juni 1996 var dagen, hvor Flotille 284 modtog et helt nyt skib her i Nykøbing Falster direkte fra Søby Værft, MHV 810. Flotillens næstkommanderende, Steen, hentede skibet direkte fra værftet med egen besætning. De lagde til kaj i Nykøbing Falster på det aftalte tidspunkt med en meget flot havnemanøvre. Herunder spillede hjemmeværnets 20-mands orkester. Chefen fra Sundets Marinedistrikt, Poul Garde holdt en flot tale og navngav skibet, MHV 810 Luna, som betyder Måne.

3 skibe fra de nærmeste flotiller deltog i festlighederne, samt toldvæsenet med Toldkrydseren og Gedser Redningsstation med deres nye hurtiggående redningsbåd.

Der var også mødt mange civile personer, som gerne ville se det nye skib.

Det var et fantastisk flot vejr, sol og næsten ingen vind. Alt forløb fuldstændig efter drejebogen, ikke en eneste misser, alle flotillens befalingsmænd og kvinder havde en opgave, som de løste perfekt.

2 gaster havde fået til opgave, at tælle hvor mange besøgende, der deltog, og de var begge enige om, at der var godt 300 mennesker.

- Tak for det fine fremmøde.

Der var nogle af de højtstående officerer, der holdt en kort og fin tale. Det er for øvrigt også den største forsamling, jeg nogensinde har holdt tale for.

18. juli 1997, ca. 4 uger før, havde jeg modtaget et kopi fra forsvarsminister Hans Hækkerup, at Flotille 284 skulle deltage i et venskabsbesøg i Letland. 12 af marinehjemmeværnets skibe skulle deltage. Heraf gik 4 skibe til Estland, 4 skibe til Letland og 4 skibe til Litauen. Jeg fik hurtigt samlet en 12 mands besætning og afholdt et planlægningsmøde. Alle blev vaccineret, så nu var skib og besætning klar.

Besætningen var blevet opdelt, så vi kunne sejle i 3 tårn. I besætningen var også en læge. Denne læge ringede til mig 3 dage før afrejsen og oplyste, at han havde 2 kolleger på hospitalet i Riga, hvor vi skulle til, og de vidste, at på Nykøbing sygehus stod et operationsbord, som var kasseret samt noget andet udstyr, som ikke blev brugt mere, om vi ville tage det med til Riga. Efter min mening var det helt ok, men der var kun 3 dage til afgang, så ingen ansøgning og tilladelse, jeg tog hele ansvaret og måske skideballen, når vi kom hjem. Kun 3 personer kendte denne last.

Ud for Bornholm var alle 12 skibe samlet i en lang konvoj. Frisk nordøstlig vind, klart vejr og en søhøjde på 8 meter. Et par timer senere var søhøjden på 10 meter med store runde bølger og næsten ret imod, og vi holdt en fart på 10 knob.

Nu havde jeg jo beregnet, at vi kunne sejle skibet i 3 hold, men vi var kun 3 mand tilbage, resten opholdt sig henholdsvis i køjerne og på begge toiletter. 6 timer før vi fik Gotland om bagbord begyndte vinden at lægge sig og søhøjden var nu på 3 meter. Her begyndte det syge personale at røre på sig. Den første, der kom op i styrehuset, var hovmesteren. Jeg bad ham varme lidt mad til det skibsførende personale, og det gik han straks i gang med, stegte lidt flæsk på en pande, men duften af stegt flæsk kunne det syge personale ikke tåle, så de krøb til køjs igen.

Den 22. juli var vi i Riga bugt, og efter kort tid fik vi tilladelse til at sejle ind i Riga floden. Her var vandet meget beskidt og grønt. Grunden var, at

der lå 5 fabrikker, som huggede grønne træer op til flis. Om de selv brugte det til at fyre med, eller det blev solgt til andre lande, er mig ukendt.

Udsigt over Riga by i Letland

Kl. 10:00 ankom alle 4 skibe til Riga havn. Der blev taget rigtig godt imod os med flag og fin hornmusik. Samtidig blev vi budt velkommen af en dansk tolder, en ung pige, som var udstationeret her i Riga. (Vi havde også en tolder i besætningen). Jeg fik en rigtig god samtale med tolderpigens, hvor hun fortalte, at det var et meget trist sted at være, ingen venner, ingen hun kunne stole på, så hun følte sig meget alene og et lille værelse, hvor hun dog kunne lave lidt mad og 3 måneder tilbage af kontrakten. Hvor hun glædede sig meget til at komme tilbage til Danmark igen! Jeg sagde, at hun var meget velkommen ombord på vores skib. Her pointerede hun meget kraftigt, at senest kl. 22:30 forlod hun skibet, hvilket jeg var glad for og tilføjede, vi spiser morgenmad kl. 8:00.

Kl. 14:00 var vores divisionschef samt 4 fartøjsførere og vores næstkommanderende inviteret op på Rigas rådhus, hvor vi alle blev budt velkommen til byen og blev beværtet med et glas vin, småkager og lidt chokolade.

Byens borgmester holdt en tale på lettisk. Her fik jeg det indtryk, at der ikke var mange af os gæster, som forstod indholdet, men et hyggeligt og et interessant møde trods alt. Kl. 15:00 sluttede mødet.

På gåturen tilbage til havnen talte vi meget om byens fortove, for ved hvert skridt skulle man se, hvor man satte sine ben. Nogle steder manglede der et

par fliser, andre gange var der et hul på 20-30 cm. Et sted manglede kloakdækslet på en 1 meter dyb brønd.

Ved 19-tiden var der blevet lidt roligt på havnen, så vores læge ringede til sine 2 lægevenner og sagde, at vi var klar til at lodse deres operationsbord med mere. Efter ½ time ankom de med en ladbil. Vores motormand startede kranen op, og alt blev hejst over på deres bil. De var meget taknemlige for transporten af deres nu nye udstyr.

Fra kl. 20:00 til kl. 7:00 havde vi 2 vagter fra eget mandskab, som holdt øje med skibene.

Nu var det sådan, at vi havde fået varer på udførsel til repræsentation, men der kom flere på besøg end beregnet, så på andendagen var vi løbet tør for flydende proviant. Nu var det heldigt, at jeg havde fået tolderpigens telefonnummer, for hvis vi fik problemer, ville hun hjælpe os. Jeg ringede til hende og efter ½ time kom hun og hentede vores tolder og næstkommanderende, som kørte med hende. Efter et par timer kom de tilbage, og vi havde nu rigelig med proviant til resten af turen. En af dagene kom et lille tankskib op på siden, så vi fik bunkret dieselolie. De havde nogle gamle brandslanger, som var meget utætte, så da alle 4 skibe havde fået bunkret, flød der dieselolie rundt i hele havnen. Ligeledes havde vi en større rengøring af hele skibsdækket.

På hele sejladsen hjem til Danmark var det et meget fint vejr og næsten ingen sø. 27. juli kl. 22:10 ankomst til Gedser basehavn og afmønstring.

Mange tak til vores forsvarsminister Hans Hækkerup for en god oplevelse.

22. marts 1998. Olieforurening syd for Gedser Rev i samarbejde med 2 skibe fra Korsør, Marie og Mette miljø. Her trak vi flydespærring sammen med Marie, (det var før marinehjemmeværnets skibe var udstyret med flydespærring) og det andet sugede den olie op, som vi fik samlet. Vi deltog i godt et døgn.

29. marts 1999 kl. 21:00. MHV 810 Luna lå i Nykøbing F. Vi blev kaldt til en eftersøgning, da der var blevet observeret røde nødsignaler ved Femø. Eftersøgningen varede i godt 6 timer, intet fundet og blev hermed indstillet. Vi returnerede straks til Nykøbing F.

1. april 2001. Den store Skibskatastrofe 9 sømil øst for Hesnæs, hvor 2 skibe var sejlet sammen og udløste den største olieforurening i danske farvande nogensinde. Ingen mennesker kom til skade, men mange fugle og ænder fik en meget trist død.

Vores nuværende flotillechef blev alarmeret og afgik straks med en 12 mands besætning. De startede mellem Storstrømsbroen og Farøbroen med at samle olie i den flydespærring som MHV-skibene nu var udstyret med.

På et tidspunkt havde de samlet så meget olie, og strømmen var vestgående, at de drev ned mod Storstrømsbroen, trods de trak så meget, at der var fare for at flydespærringen skulle springe. Tidligt på morgenstunden kom det første Miljøskib fra Korsør frem og fik suget den samlede olie op. Derefter fortsatte de med at samle olie.

Den 3. april om eftermiddage ringede min chef (Olie-Sheiken) og oplyste, at de næsten ingen søvn havde fået, for de havde samlet olie alle døgnene. Han bad mig om at samle en besætning på 8 mand til at afløse dem næste morgen kl. 7:30, hvilket jeg straks gik i gang med. Efter 20 min. havde vi en 8-mands besætning.

Onsdag 4. april 2001. Sikken et syn, der mødte os, for skibet var fyldt med olie på begge sider og på agterdækket. Vores afløste hold havde været så heldige at have fået støvler, oliedragter samt 20 liter væske til at fjerne olie med, nogle presenninger og et stort bundt affaldssække fra det første miljøskib, der kom frem. For de gaster, som havde arbejdet med flydespærringen, var al omklædning foregået på agterdækket. Så indenfor var det et pænt og rent skib, vi overtog.

Vi afgik fra Stubbekøbing havn kl. 8:30. Vores første opgave var at sejle 6 personer fra Søfartsstyrelsen ud til havaristen. Endvidere havde vi 2 havbiologer og en jagtkonsulent med ombord. Da vi havde afleveret de 6 personer på havaristen, var vores opgave at sejle rekognoscering i området derude.

Ved 15-tiden blev vi kaldt tilbage til havaristen for at hente de 6 personer og returnere til Stubbekøbing, hvor vi ankom ved 17-tiden. Den gamle station, som ligger nede på Stubbekøbing Havn, var omdannet til centre, hvorfra alt vedrørende olieforureningen blev ledet.

Hver aften kl. 19:00 var der møde, hvor alle ledere skulle deltage. Her fik vi vores opgaver til næste dag. Ved mødet kom jeg til at sidde ved siden af jagtkonsulenten. Pludselig spørger han om, hvad vi skal have til aftensmad, og jeg svarer, at jeg tror, at vi skal have skarv i olie, og så blev han lidt sur.

Vi fik til opgave at lede 2 svenske landgangs fartøjer om til Tærø, som ligger syd for Petersværft på Sydsjælland. Jeg aftalte med de 2 landgangs skippere, at vi sejlede kl. 7:00 næste morgen, for de havde en maxhastighed på 3 knob. Da vi var kommet op imellem Farø og Storstrømsbroerne stoppede jeg op, og de kom op på siden. Her fik de en kurs og landkending på Sjælland, for de kunne sejle ind over Farø jord, og vi skulle jo rundt om Masnedø og igennem Masnedundsbroen. Vi sejlede om til det aftalte punkt og lagde os stille ifølge aftale. Da landgangsbådene var fremme, sejlede vi videre om og ankrede op nord for Tærø.

Jeg havde fået ordre på at sejle med bådene ind til Tærø. De havde en dybgang på 35 cm uden last. Forvalteren og hans mandskab havde samlet ca. 30 stk. 200-liters olietromler, som stod inde på stranden. Dem kørte han ud med sin traktor og satte dem op på landgangsbådene. Herefter satte vi kursen retur til Stubbekøbing med samme procedure, som på udturen.

Vi ankom ved godt 20-tiden. De næste 2 dage var udelukkende persontransport og rekognoscering, hvor vi begge dage først sejlede ved 8-tiden og var i havn mellem kl. 17:00 og 18:00.

Søndag den 8. apr. afgik vi fra Stubbekøbing kl. 5:30, hvor ordren lød på at forlægge skibet til Petersværft, hvor vi ankom kl. 7:30. Her blev vi afløst af Steen og hans besætning og kørte med en af Marinens busser retur til Nykøbing F.

Steen sejlede kun den samme dag, for der var ikke flere opgaver til vores Flotille. Nogle dage efter blev skibet sejlet til Søby Værft, hvor det kom i tørdok og blev rensset for olie overalt.

Den 6. maj modtog jeg mit 25-års tegn.

Fra 8. til 11. aug. 2002. Disse 3 dage var min afskedssejlads i Marinehjemmeværnet. Jeg havde fået tilladelse fra min nuværende chef til at samle en besætning af de mennesker, som havde været mine trofaste hjælpere og venner.

8. aug. kl. 9:00 afgik vi fra Nykøbing F. med kurs mod Søby Værft, hvor vi skulle have repareret ferskvandspumpen. Nu var det sådan, at jeg havde fået konstateret grå stær på begge øjne, så mit syn var nedsat. Hvad gør man så som skipper, jo man overlader skipperjobbet til sin rigtig gode ven, Steen. Vi ankom til værftet hen på aftenen efter en meget flot sejlads.

Næste morgen gik værftsarbejderne i gang med reparationen og ved middagstid afgik vi fra værftet. Da vi havde sejlet ½ times-tid, blev vi kaldt op fra Post & Telegrafvæsenet, som bad os om at sejle nordover i Lillebælt og hjælpe dem med at pejle en VHF-radio, som sendte dansemusik på kanal 16, som er en nødkanal. P&T kørte i bil og pejlede. Efter et par timer var vi oppe i Årøsund. Her meddelte P&T, at de havde fundet huset, hvor der blev sendt fra. Det var nogle børn, som var alene hjemme, og de var ikke klar over, at dette sjov kunne koste menneskeliv på havet.

Nu var vi så tæt på Årøsund havn, at vi valgte at overnatte der.

Det var sådan, at vi skulle have deltaget i en Survex 32-1 øvelse i Storebælt, men denne øvelse sluttede sidst på dagen, så jeg ringede til øvelseslederen og bad om fritagelse. Jeg forklarede, at dette var min sidste sejlads

for Marinehjemmeværnet, og jeg havde aldrig været nødsaget til at skrive en skadesrapport, og når vi kom så sent med i øvelsen, kunne vi jo kun være til ulejlighed. Det var en meget forstående øvelsesleder, som sagde følgende:

- I er frie fugle, hyg jer resten af dagen og tak for vores gode samarbejde igennem alle årene og hav et godt otium.

Så vi valgte nu at sejle en tur til Korsør flådehavn og overnatte der.

MHV 901 flotille 284, nuværende fartøj i 2020.

Næste morgen den 11. aug. 2002 sejlede vi kl. 7:30 i meget tæt tåge til marinehjemmeværnets skole Slipshavn, som ligger på styrbords side under indsejlingen til Nyborg. Her skulle vi aflevere skibet, som skulle bruges til uddannelse i den kommende uge. Vi ankom kl.12:30 og blev kørt til Nykøbing F. i 2 minibusser.

Dette var min sidste sejlads, og jeg har ikke senere været ombord i et MHV-fartøj.

Onsdag den 20. nov. 2002 var vi 3 gamle gaster, Steen Jensen, Leif Nielsen og jeg Henning Vest, der mødtes kl. 19:15 på Flotillens depot i Tømmergade 4 i Nykøbing F.

Her meldte vi os ud af Marinehjemmeværnet og samtidig afleverede vi al udrustning. Vi takkede vores gode ven og kammerat våbenmester Ove Bach for et godt samarbejde og venskab.

Ovenstående er kun et mindre udkast fra min deltagelse i Marinehjemmeværnet.

Læge Peder Gustav Nielsen

af René Larsen

Gustav Nielsen var født 1. august 1870 på en gård i Toxværd sogn ved Næstved og døbt i Toxværd kirke 29. oktober 1870. Gustav var ud af en søskendeflok på 6. De var 4 brødre og 2 søstre. Gustav var nr. 3 i flokken. Efter endt skolegang tog han til København og læste til læge. Da han var færdiguddannet, var han i nogle år læge i Vordingborg. Her boede han i Algade 84 lige ved siden af Vordingborg Apotek. I ejendommen var der både bageri og Mel, gryn og foderstofforretning.

Algade 84, Vordingborg

Her møder han sin første hustru, Henriette Dorthea Carlsen, som var datter af detailhandler Jeppe Carlsen og hustru Karen Marie Henriksen.

Jeppe var født i Radsted sogn.

Gustav og Henriette flyttede fra Vordingborg til Saksøbing, da Gustav Nielsen skulle overtage læge Truelsens praksis i Vestergade 4 den 1. oktober 1908. Huset, der nu er nedrevet, lå ved siden af præstegården.

De blev viet i hjemmet den 20. november 1908 af sognepræst A. Prior. Det var sjældent, folk blev gift udenfor kirken dengang, så vi formoder at Henriette var alvorlig syg. De fik også kun kort tid sammen, da Henriette døde

den 10. januar 1913, 28 år gammel. Hun blev begravet den 17. januar 1913 på Vordingborg kirkegård, hvor det var A. Prior, der forrettede begravelsen.

Gustav Nielsen giftede sig igen året efter den 7. februar 1914 med Olga Marie Nielsen, der var født i Grønnegade, men som levede det meste af sin barndom i Slemminge, hvor faderen var lærer. Efter skolen tog hun uddannelse til sygeplejerske. Før hun fik stillingen som bestyrerinde på sygehuset var hun sygeplejerske i Saksøbing Landsogn

Parret fandt hinanden på Saksøbing sygehus, hvor byens læger også fungerede ved siden af egen praksis, og hvor Olga Nielsen var oversygeplejerske og bestyrerinde.

Saksøbing Sygehus 1

Huset i Vestergade var ikke så stort, så efterhånden som familien blev større, kneb det med pladsen. De ønskede et større hus med en stor have. Begge dele fandt de i Søndergade 39, der før var ejet af apoteker Grundtvig. Han havde bank i det store hus og havde anlagt en stor have med mange interessante træer og buske på den 4 tdr. land store grund, der strakte sig langs Saxes Allé helt ned til åen.

Dr. Nielsen og hans kone og børn flyttede ind i den store bolig i 1920. Foruden lægekonsultationen var der god plads til familien og den nødvendige hushjælp.

Dr. Nielsen var meget interesseret i haven og dens fugleliv. Han havde opsat en masse redekasser og havde desuden indrettet bure til guldfasaner og perlehøns, ligesom der var påfugle, der gik frit rundt i haven.

Søndergade 39, Sakskøbing

Efter at have været på natligt sygebesøg, kunne dr. Nielsen godt finde på at arbejde i haven med at slå græs med le fra kl. 4 til 6 en sommermorgen. Han passede det hele selv, men blomsterhaven var Olgas domæne.

Midt i haven blandt mange andre sjældne træer stod en ægte kastanje, og under det flotte træ stod et stenbord, hvor der som regel blev drukket eftermiddagste. Lidt længere tilbage var der en runding med nogle smukke graner og et lille havehus. Ikke langt herfra var der en grøft med en lille bro, som førte stien over til køkkenhaven og engen.

I kastanielunden var der hønsehus og en stor hønsegård, og ikke langt derfra havde børnene en legeplads, der også blev flittigt brugt af børnenes mange legekammerater, som også kom i haven og skoven.

Det var et sandt eldorado for børnenes leg.

Ved siden af dammen lå højen, der var anlagt og indrettet af Grundtvig som vinkælder. Denne facilitet blev dog sløjftet af dr. Nielsen, da han mente, at der var rigeligt med kælderrum under det store hus. Men højen med den

store taks på skråningen fik lov til at blive, og den findes i øvrigt den dag i dag.

Efter dammen, som nu er tørret ud, kom det område af haven, som blev kaldt skoven, og bagved sprang en kilde med det dejligste, friske vand. Den hed Ellekilden og var kantet med en rund stensætning.

Kilden er desværre holdt op med at virke, men dengang blev der hentet koldt kildevand til familiens middagsbord på varme sommerdage. Stensætningen rundt om kilden findes endnu.

Tværs igennem haven gik havnesporet, der var skærmet med et nøddehegn og et led, som skulle åbnes, når man skulle ned i engen og i skoven, som dr. Nielsen selv havde plantet til med bøgetræer.

I boligen holdt dr. Nielsen privatkonsultation hver dag fra 8-9 og igen fra 12-13:30. Resten af døgnet var der sygebesøg og vagt på sygehuset. Han var også læge for patienterne på Anstalten.

Det var derfor utroligt, at doktoren havde tid og energi til at passe den store have, men det var ren afslapning for den travle mand.

Selv under et middagsselskab kunne han risikere at blive kaldt ud til en patient, men han tog omgående af sted, hvis der var brug for det, også selv om han var iklædt selskabstøj, og vendte så senere tilbage og fortsatte middagen.

Gustav Nielsen ved porten til Anstalten

Gustav Nielsen blev som sagt tituleret dr. Nielsen, og man sagde selvfølgelig De til ham. Selv byens tre læger sagde indbyrdes De til hinanden, men sådan var etiketten jo i de kredse på den tid.

Doktorens var "på middag" med skolebestyrerens og tandlæge Nørgaard, og så var der andre, som man var "på kaffe" med.

Der var meget stor stands forskel på den tid; også i en lille by som Saksøbing. Der blev eksempelvis gjort stor forskel på eleverne i skolen, hvis man var betalingsselev, eller hvis man havde friplads.

I begyndelsen af dr. Niensens lægegerning i Saksøbing kørte han med hest og vogn, når han skulle på sygebesøg, men senere anskaffede han en motorcykel. I begyndelsen af tyverne købte han en høj gammel Ford med lilla gardiner og tørrede blomster i vinduerne. Han var således en af de første i Saksøbing, der havde bil.

En af børnenes store oplevelser var den årlige køretur til København.

Dr. Nielsen med familie deltog i alt hvad der var af kulturelle arrangementer så som foredrag og teaterforestillinger, og så holdt man Kristeligt Dagblad og Nationaltidende og byttede sig til Venstrebladet, så familien var meget velorienteret.

Notater fra avisen

Saksøbing Landsogns Sygeplejeforening afholdt Lørdag Aften sin årlige Generalforsamling paa Hotel "du Nord" i Saksøbing.

Regnskabsføreren, Gdr. Chr. Madsen "Langfeldt" aabnede Generalforsamlingen og oplæste Regnskabet, der balancerede med 2006 Kr. 51 Øre.

Af Udgiftposterne kan nævnes, at Sygeplejerskens Løn havde andraget 702 Kr. 29 Øre. Regnskabsføreren udtalte dernæst, at man uden for Foreningen havde vedtaget at paaskønne Sygeplejerskens udmærkede og i alle Maader tilfredsstillende Arbejde ved at overrække hende et Gratiale paa 50 Kr.

Sygeplejersken Frk. Olga Nielsen, der i denne Anledning var tilkaldt, takkede paa det hjærteligste for Opmærksomheden og udtalte sin Glæde over sit Arbejde iblandt Foreningens Medlemmer.

Sygeplejersken bevilgedes derpaa en Sommerferie paa 14 Dage.

Kilde Lolland-Falsters Folketidende. Tirsdag den 13de Juli 1909.

Extraordinært Møde den 29. Marts 1910

Indstilling fra Sygehusudvalget, at Sygeplejerske Frøken Olga Nielsen ansættes i stedet for Frk. Sternberg. Udvalgets Indstilling tiltrådtes.

Saksøbing Sygehus

Hidtilværende Sygeplejerske i Rørbæk, Frk. Nielsen, er antaget til Sygeplejerske ved Saksøbing Sygehus og overtager Pladsen den 15. marts 1910.

Ulykke på Sukkerfabrikken

Den tyske Montør Pflüemancher, der for nogen Tid siden kom alvorligt til Skade ved et Fald fra anden Sal paa Saksøbing Sukkerfabrik, er nu saa

rask, at han i Dag, ledsaget af Sygeplejerske Olga Nielsen, har kunnet rejse til sit Hjem i Berlin.

Kilde: Lolland-Falster Folketidende. Fredag den 2den September 1910.

En polsk Pige kvæler et nyfødt Barn.

En polsk Pige, der tjente paa Fælleseje ved Saksjøbing, er bleven anholdt for Barnemord. Hun har allerede for flere Dage siden født Barnet. Fødselen foregik, medens hun arbejdede i Marken, og ingen var i Nærheden. Hun kvalte straks Barnet og kastede det til med Jord.

Ingen anede noget om, hvad der var sket, hun passede sit Arbejde som sædvanlig.

Forbrydelsen ville maaske derfor ikke være bleven opdaget, i hvert Fald ikke paa det nuværende Tidspunkt, om ikke Pigen i Gaar Formiddags havde gravet Liget frem igen og taget det med hjem paa Kasernen.

Nu kom det skete for en Dag, Pigen blev anholdt og Barneliget ført til Saksjøbing Sygehus.

Barnet havde levet

Stiftsfysikus Hansen og læge Gustav Nielsen foretog i Gaar i overværelse af Borgmester Gandil Obduktion af det Barn, som den polske Pige Rosalin Muslat, Fælleseje, havde født ude paa Roemarken og derefter dækket med Jord. Undersøgelsen gav til Resultat, at Barnet havde levet efter Fødslen.

Til Amerika

Distriktslæge Ramm, Saksjøbing, er rejst paa en 3 Ugers Tur til Amerika, Læge Gustav Nielsen er konstitueret som Distriktslæge.

Kilde: Lolland-Falsters Folketidende. Fredag den 10. Oktober 1913.

Den polske Barnemorderske idømt 4 Aars Forbedringshus.

Tillige dømtes hun til, efter endt Straffetid, at udvises af Landet

Kilde: Saksjøbing Social-Demokrat. Tirsdag den 11. November 1913

Tirsdag den 4. november 1913

Sygeplejerske Frk. Olga Nielsen ved Saksjøbing Sygehus har til Saksjøbing Byråd indsendt ansøgning om afsked fra 1. februar 1914.

Saksjøbing Byråd den 6. november 1913

Sygeplejerske Frk. Olga Nielsen ved Saksjøbing Sygehus har til Saksjøbing Byråd indsendt Ansøgning om Afsked fra 1. Februar 1914.

Dr. Nielsen med hustruen Olga, børnene Ragnhild, Doris, Gerda, Aase, og Tove

Dr. Nielsen døde af en hjerneblødning i 1946, 75 år gammel. Han havde året forinden afstået sin sygekassepraksis til Dr. Møller.

Dr. Nielsen har ikke deltaget i det offentlige liv, men til gengæld interesserede han sig meget for menighedsarbejdet. Han var således medvirkende ved oprettelsen af ungdomshuset og i flere år medlem af det.

Foruden hustruen efterlod han sig 5 døtre, der alle var bosat i København.

Fru Olga Nielsen blev boende i huset i Søndergade indtil 1960, hvorefter hun fraflyttede ejendommen og døde i København i 1962.

Brugsforeningerne i Danmark

af Erik Petersen

Den første brugsforening blev oprettet af pastor C.C. Sonne i Thisted i 1866.

Forbilledet var de engelske brugsforeninger og særlig disses moderforeninger i Rochdale, men den direkte baggrund for Thisted-foreningen var, at man i Danmark som i andre lande faktisk på dette tidspunkt var stillet over for en vigtig og delvis ny side af de sociale spørgsmål.

I by som på land fandtes en voksende arbejderklasse, hvis forhold på mange måder prægedes af fattigdom eller i hvert fald en udpræget tilfældighed på økonomiske områder.

C. C. Sonne rettede da sin opmærksomhed på et centralt punkt heri, nemlig forsyningen med daglige forbrugsvarer, et område, hvor der stod adskilligt tilbage at ønske.

Medlemmerne betalte kontant, hvad der var gængse dagspriser for tilsvarende varer, og et eventuelt overskud udbetaltes ved afslutningen af en regnskabsperiode som dividende, hvis størrelse stod direkte i forhold til det enkelte medlems indkøb i foreningen.

Brugforeningerne i Rørbæk og Saksøbing

1911 – 2020

Den 5. marts 1911 blev der indkaldt til stiftelse af en forbrugsforening for Rørbæk og omegn på Rørbæk skole.

I mødet deltog udvalgets 7 medlemmer samt ca. 40 andre deltagere.

Der blev fremvidst en tegning udarbejdet af murermester Christensen i Saksøbing, til en bygning, der skulle rumme den eventuelle brugsforening, for en pris af 12.000 kr. iberegnet indlæggelse af vand og gas.

Efter en del debat blev det vedtaget at udbyde arbejdet af bygningen til de lokale mestre, ligesom det blev vedtaget at oprette foreningen og foretage tegning af medlemmer. Der tegnede sig i alt 41 medlemmer ved mødet.

Herefter afholdtes generalforsamling.

Til bestyrelsen blev der valgt: Møllerformand N. Larsen som formand.

Øvrige bestyrelsesmedlemmer blev:

Tømrer Johannes Rasmussen, arbejdsmand Albin Andersen, skomager Emil Bjørn, arbejdsmand Vilhelm Trane, murer Frederik Jensen og arbejdsmand Christian Larsen.

Til kasserer blev valgt: Magasinforvalter A. Andersen.

Det blev vedtaget, at der skulle tegnes mindst 100 medlemmer, før der kunne foretages mere i sagen. Ligeledes fik bestyrelsen bemyndigelse til, efter det fornødne antal medlemmer var tegnet, at foretage køb af byggegrund, samt opførelse af bygning til udsalgsvarer og til beboelse for uddele-
ren.

Det blev vedtaget, at brugsforeningen skulle ligge ved hovedlandevejen i Rørbæk på strækningen fra Saxes Allé til Orebyvejen.

Møde på Hotel du Nord 18. marts 1911, klokken 8 aften.

Der var nu tegnet 100 medlemmer, og de første 73 kr. i kontingent var indbetalt. Det blev vedtaget at møde murermester Christensen på hans plads på Nykøbingvej søndag den 19. marts kl. 4 eftermiddag for at forhandle med ham om pladsen og bygningerne.

På dette møde blev der oprettet slutseddel mellem murermester Christensen og bestyrelsen om køb af en byggegrund ved siden af Steffen Hansens enkes hus på 1730 kvadrat alen til en pris af 1 kr. 62 øre pr. kvadrat alen.

Møde den 3. april på Hotel du Nord.

Der var ikke indkommet andre tilbud end fra murermester Christensen. Det blev vedtaget at overdrage arbejdet til ham for 12.400 kr. fiks og færdigt til 1. september 1911. Der var dog en forandring i beskrivelsen, idet der skulle bruges cementtagsten i stedet for faldtagsten, og udstykningen af grunden skulle betales af murermesteren.

Møde den 23. april og 10. maj

Der blev vedtaget følgende:

Foreningens oprettelse skulle anmeldes til den stedlige øvrighed, og der skulle sendes nogle bestyrelsesmedlemmer ud for at undersøge, hvorledes andre brugsforeninger havde indrettet sig.

Bevilling for forhandling af spiritus var givet, gældende fra 1. september.

Der blev forhandlet om den kaution, kasserer, magasinforvalter Andersen skulle stille. Det blev vedtaget, at den skulle være på 500 kr. og desuden af lade 200 kr. af den til ham kommende årlige løn indestå hvert år i 5 år.

Foreningen skulle svare 4 % i rente.

Møde den 4. juni

Det blev vedtaget af opslå pladsen som uddeler.

Det skulle være en handelskyndig mand. En kaution på 2000 kr. kontant skulle stilles, lønnen var 5 % af omsætningen, fri bolig, men 50 kr. for lys og varme og desuden var æg, foderstoffer og øl frihandelsprodukter for uddeleren, der skulle svares for svind.

Møde den 27. juni

Der var indkommet 22 ansøgninger til pladsen som uddeler, hvoraf bestyrelsen ind-

stillede 3, nemlig kommis Peder Kirkegaard, Skanderborg, uddeler Bruun, Gedesby og kommis Langsly, Nykøbing F.

Det blev vedtaget at uddelerens løn skulle forhøjes til 5½ %, samt nogle ændringer på bygningen, således at der kunne blive mere plads i kælderen og på lageret.

Generalforsamlingen 2. juli 1911

Kommis Peder Kirkegaard blev antaget fra 1. september 1911.

Det blev derefter vedtaget, at foreningen skulle indmeldes under Fællesforeningen.

Det blev også vedtaget, at de folk, der havde været beskæftiget med bygningen, skulle have lov til at købe et vist kvantum øl på forretningens regning, den dag huset blev rejst.

Møde den 26. juli

Der blev sendt bud efter uddeler Kirkegaard, for at han kunne være med til at bestemme indretningen og inventaret, samt køb af varer til forretningen. Kassereren skulle sørge for, at foreningen blev indmeldt i FDB med 120 medlemmer.

Møde den 23. august og 5. september

Det blev vedtaget at anskaffe en alarmskuffe til uddeleren, samt at bestille en trækvogn.

Der skulle installeres en telefon til 69 kr., samt indkøbes et pengeskab.

Varekørslen blev overdraget til melhandler Svendsen på Nykøbingvej, ligesom man ville lade Oliekompagniet opstille en petroleumstank i foreningens bygning.

Møde den 24. september

Der blev forhandlet med murermester Christensen om overtagelse af bygningen.

De tilsynsførende havde følgende klagepunkter inden overtagelsen:

Trinene på hovedtrappen var for smalle
Vindueskarmene var dårligt udførte
Der manglede riste i vaskehus og hestestald
Der var ikke malet udvendig
Der manglede en drager over 1. sals bjælkelag
Asfaltering i kælderen manglede
Der var anbragt forkerte bøjler på nedløbsrørene
Der manglede fordybning til opsamling af vand i kælderen
Udhusdøren var ikke malet
Taget på udhuset var ikke malet
Stalddøren var ikke en dobbeltdør, krybber i stalden var beska-
diget

Det blev vedtaget at overtage bygningen, således at bygmesteren forpligtede sig til at rette overnævnte punkter.

Der blev lavet en bindende aftale, som murermester Christensen underskrev som følger:

Jeg, murermester Christensen, forpligter mig herved til at lave de beskrevne mangler i overensstemmende med byggekontrakten.

Forretningsåbning

Den 3. oktober 1911 åbnede forretningen, og i resten af året købtes 800 pund margarine af Korsør Margarine Fabrik for tidsrummet 1. oktober til 30. september 1912.

Det blev vedtaget at yde uddeler Kirkegaard et årligt vederlag for propper på 25 kr. Der skulle vejes op søndag den 31. december, hvor opvejningen viste et varelager på 6100 kr.

1912

Formanden og 2 bestyrelsesmedlemmer skal møde i Brugsforeningen 1 gang ugentlig for at gøre fornødne indkøb og kontrollere regnskabet. Der bliver monteret markiser.

Uddeleren får et vederlag for at grave haven og plante den til. Der ydes 15 kr. til frugttræer og buske.

Der udvides med isenkram, og der lægges fliser foran forretningen.

Brændevinsafgiften bliver forhøjet med 10 øre pr. flaske.

Uddelerens lejlighed bliver tapetseret, og derefter holder han selv sin lejlighed.

Der købes sild efter forbrug, samt en tønde islandsk kød og en tønde islandske pølser.

Sognerådet for Sakskøbing Landsogn har holdt møde angående beværterloven.

Det vedtages, at lukketiden skal være kl. 10 aften og brændevinsafgiften sættes til 100 kr. for brugsforeningen og handlende.

Rørbæk og Omegns Brugsforening ca. 1915

1913

Der udbetales 12 % i dividende.

Der installeres elektrisk lys af installatør Petersen for 270 kr. Tilbuddet omfatter alt materiale, lamper, stikledning og målerskab.

1914

Sukker stiger 3 øre pundet. Der bliver yderligere mangel på varer, hugget sukker bliver rationeret, så man ser sig nødsaget til kun at sælge 1 pund ad gangen.

1915

Der kommer prisstigninger på forskellige dagligvarer, som sukker, mel, sild og kød på grund af 1. verdenskrig. Der skulle ikke gives dividende på dansk fedt og flæsk.

1916

Kassekreditten udvides fra 3000 kr. til 5000 kr., sukker stiger 3 øre pundet. Der bliver holdt selskabelig sammenkomst på Centralhotellet den 12. marts i anledning af foreningens 5 års virke.

Der bliver yderligere mangel på mange varer i løbet af året, og en del varer bliver rationeret.

1917

Formanden oplyser om den store mangel på varer. Det havde desuden i længere tid vist sig besværligt at få den nuværende driftskapital til at slå til på grund af indførelse af sukkermærker og dyrtidsmærker.

1918

Melhandler Svendsen får 20 % mere for kørsel af varerne. Den tidligere pris var 16 øre pr. kilo.

Uddeler Kirkegaard får en huslejegodtgørelse på 120 kr., da han må udleje et værelse til sine ekspeditricer.

Da foreningens hidtidige formand møllerformand Nielsen forlader Rørbæk, vælges ny formand, som bliver bødker N. O. Olsen.

Da der endnu findes et kvantum kaffe på lager, bliver det vedtaget at fordele dette med 200 gram pr. medlem.

1919

Om- og tilbygning af Brugsen.

Den gamle bagbygning skal nedrives og på dende plads skal opføres en ny bygning med kælder, lagerum og værelser til folkene, samt et bestyrelsesværelse. Arbejdet bliver udført af murermester N. J. Nielsen og tømremester J. Christiansen.

1920

Der bliver salg af kul og koks til fordeling mellem medlemmerne, der kan indbetale beløbet for det ønskede kvantum ratevis i løbet af sommeren.

Der indkøbes en kaffemølle til en pris af 950 kr., som skal betales med 50 kr. kvartårligt.

1921

Der afholdes 10 års jubilæumsfest den 5. marts kl. 7:30 aften på Centralhotellet. Kørslen af varer overdrages til uddeler Kirkegaard, der for egen bekostning anskaffer hest og vogn. For varer, der hentes fra Fællesforeningens lager i Nykøbing F, betales den samme pris, som banen tager i fragt. For kørsel af koks betales 25 øre pr. hektoliter og samme pris for 50 kg kul.

1922

Uddeler P. Kirkegaard opsiger sin stilling, da han skal overtage Centralho-
tellet, den 1. juni. Han tilbyder at blive til 1. juli, hvor den ordinære opvej-
ning skal foretages.

Der bliver søgt efter ny uddeler. Lønnen, der skal ydes, bliver fastsat til 7
% af omsætningen.

Der var 33 ansøgere til stillingen, og som uddeler blev valgt J. O. Steffen-
sen fra Sdr. Kirkeby.

Uddeleren har frihandel med øl, æg, hønsekorn og enkelte andre varer,
samt fri bolig med forpligtelse til, for egen regning, at holde lejligheden i
god stand.

Der oprettes en brændselsforening.

1923

Der vedtages nye love ved generalforsamlingen 19. februar, og der udbeta-
les 7 % dividende.

1924

I en skrivelse fra Saksøbing Byråds tekniske udvalg henstiller man, at
Brugsforeningen passer på, at de omboende familier ikke henter deres for-
brug af vand fra vandværkets ledning, der er indlagt i foreningens bygning.

Rørbæk Brugsforening.

Opvejning Søndag den 5. Juli.
Mærker og Kontrabøger bedes
indleveret og udlaant Emballage
returneret forinden. Al Gæld be-
des indbetalt.

Bestyrelsen.

Rørbæk Brugsforening.

Medlemmer, som ønsker Brænd-
sel gennem Kulforeningen, bedes
indgive Bestilling snarest.

Saxkjøbing Avis 1925

1925-1926

Der bliver bevilget en kakkellovn til uddelerens spisestue til ca. 150 kr.
Der ydes et tilskud på 35 kr. til at dække et underskud i Slemminge Brugs.

1927-1928

FDB udgiver et medlemsblad for brugsforeningens medlemmer. Det henstilles til medlemmerne at tegne abonnement.

I anledning af FDB's 25 års jubilæum indbydes til kredsmøde i Nykøbing F. Der gives 8 % i dividende i 1928.

1929-1931

Der ydes 10 hektoliter koks som foreningens bidrag til brændselshjælpen i Saksjøbing Landsogn.

1932

Der nedsættes et vareudvalg, som skal påse, at mulige gamle varer udrangeres, og at indkøbene foretages så formålstjenligt som muligt, samt kontrollere uddelerens hovedbog med hensyn til udestående fordringer.

1933

Dom i sagen mellem Saksjøbing Havneudvalg og Rørbæk Brugsforening, der lader deres spildevand udlede til Saksjøbing havn. Der har været ført forhandlinger uden resultat og følgen bliver, at Saksjøbing Havneudvalg indbringer sagen for retten,

De indstævner Rørbæk Brugsforening og påstår, at de uberettiget har ladet spildevand, kloakvand og afløb fra WC udlede fra deres ejendom gennem den i Nykøbingvej liggende rørledning, der fører til havnen.

I retten i Saksjøbing bliver der afsagt dom i sagen. Rørbæk Brugsforening bliver dømt for at udlede spildevand til havnen gennem den benyttede ledning. Ledningen skal afbrydes inden 12 uger efter dommens afsigelse.

Uddeler J. O. Steffensen bliver opsagt og skal fratræde sin stilling 1. februar 1934 på grund af rod i regnskaberne, samt nogle veksler i Industribanken, som foreningen overtager efter aftale med formanden og Steffensen. Samtidig overtager foreningen en bankbog, som var stillet til sikkerhed for vekslerne, fra Steffensen.

1934

Som ny uddeler antages kommis Jens Bonke, som tiltræder sin stilling 1. februar.

Der kommer et brev fra den gamle uddeler Steffensen, som beder om at få udbetalt et kontant beløb for garagen, gardinstænger og nogle lysekroner, i alt 275 kr.

Dette bliver afslået, beløbet godskrives Steffensen på hans konto.

1935

Brugsforeningens vandinstallation er nu tilsluttet Rørbæk Vandværk. Bygningerne bliver istandsat, kalket og malet, en ny butiksdør sættes i til en pris af 380 kr.

1936

Som ny formand bliver mejerist R. Sørensen valgt.

Generalforsamlingen 6. maj 1936

Brugsforeningen kommer ud med et underskud på 27.463,82 kr.

Fra bestyrelsen forelå et forslag om, at underskuddet dækkes ved indbetaling af kr. 200 pr. medlem, der tilbageholdes af dividende for de medlemmer, der handler i forretningen. Hvis det ikke er nok, må restbeløbet indbetales kontant.

Medlemmer, der ikke handler i forretningen, samt de medlemmer, der er indmeldte, og som i henhold til det solidariske ansvar anses for at være pligtige til at deltage i underskuddets dækning, anmodes om at indbetale beløbet kontant, og i mangel heraf forsøges beløbet inddrevet ved retten.

Afviklingen sættes til 5 år med indbetaling af 20 kr. i 10 rater.

Dette forslag vedtages. Endvidere vedtages, at de, som får aldersrente og invalidepension eller tidligere har været medlem, samt enker efter tidligere medlemmer, er fritaget for at deltage i dækning af underskuddet.

Der bliver indkøbt en budcykel og antaget en bydreng. Lønnen bliver sat til 10 kr. pr. uge.

Allerede i slutningen af 1936 er der betydelig fremgang i regnskabet, og der kan udbetales 6 % i dividende.

1937

På generalforsamlingen 23. februar bliver der vedtaget nye vedtægter for foreningen. Der bliver samtidig udtalt ønske om at sætte kraft på at inddrive underskudsandelen. Der er penge til et nyt National kasseapparat, samt til istandsættelse af bygningen.

For at inddrive underskudsandelen bliver 5 medlemmer sendt for retten.

1938

Der kan nu udleveres varer fra Påklædningsmagasinet mod kontant betaling. Der ydes Brugsforeningen 10 % rabat, og medlemmer får 5 %.

Foreningen har nu fået i alt 70 % af gælden inddrevet.

1939

Der nedsættes et udvalg til kontrol af vareindkøb under de nuværende unormale tider.

1940

På generalforsamlingen den 21. februar vælges ny formand.

Det blev maskinarbejder H. A. Rasmussen. Forsamlingen takkede den afgående formand, mejerist Sørensen, for det store arbejde i den svære tid, som Brugsforeningen havde været i gennem.

Fællesforeningen kom med en kraftig henstilling om omgående at indføre kontant betaling på grund af den svære tid.

Gør Pengene drøje!

Køb Deres

**Julevarer og
Julegaver i**

**Rørbæk & Omegns
Brugsforening.**

Telefon Saxkjøbing 4154

NB. Vi handler ogsaa med
Ikke-Medlemmer.

Saxkjøbing Avis 1940

1941

Formanden oplyser, at der nu er 197 medlemmer i foreningen. Der har været en del udgifter blandt andet til mørklægning og varebeholdningen udgør 25.744, 00 kr.

1942

Mejerist R. Sørensen bliver ansat som ny regnskabsfører.

1943

Ved generalforsamlingen den 23. februar omtaler formanden, at året igen har stået i krigens tegn med rationeringer og vareknaphed. Foreningens andespil, der var et flæskespil, gav et overskud på 244 kr.

1944

Bestyrelsen vedtog af uddeleren må opstille et træskur i haven til pelsdyravl på betingelse af, at det fjernes ved fraflytning.

1945

Uddeler Bonke opsiger sin stilling pr. 31. august på grund af køb af forretning. Ny uddeler bliver kommis A. Harboe, der tiltræder den 1. september.

1946

Der bliver forelagt generalforsamlingen en større byggeplan den 27. august: Modernisering af facade, store vinduer i forretningen og nyt inventar til et beløb på ca. 21.300 kr.

Det bliver vedtaget at arbejde videre med forslaget, når tidspunktet er belejligt.

1947

Formanden H. A. Rasmussen er afgået ved døden, og som ny formand vælges tømrer, Knud Jensen.

1948

Den planlagte ombygning bliver på grund af materialesituationen og byggestop foreløbig udsat.

1949

Kaffemøllen er slidt op. I samme anledning er der besøg af repræsentanter fra FDB for at fortælle om den sidste nye kaffemølle. Det bliver vedtaget at købe en ny, som skal opstilles senest 10. december.

1950

På generalforsamlingen den 23. februar beretter formanden, at der har været lidt pengemangel i foreningen på grund af det større udvalg af varer og de store prisstigninger.

1951

Rørbæk og Omegns Brugsforening indbyder i anledning af foreningens 40 års jubilæum sine medlemmer til en festlig sammenkomst på Hotel Saxkjøbing den 3. november kl. 19.30. Der bliver arrangeret fælles kaffebord, underholdning og derefter dans til kl. 1.

1952

Regnskabet for det sidste halvår viste en omsætning på 150.276 kr. - den største i foreningens historie. Varelageret var på 47.158 kr.

1953

Istandsættelsen af butikken og facaden påbegyndes. Bankbestyreren for

Andelsbanken i Saksøbing kommer for at være behjælpelig med at ordne lånet, som er på 10.000 kr. Samtidig bliver kassekreditten pr. 1. januar flyttet til Andelsbanken.

1954

Knud Jensen afdækker som formand og til ny formand vælges elektriker Bernhard Petersen, som takkede Knud Jensen for samarbejdet og ønskede, at hans nye arbejde måtte blive til glæde for ham.

1955-1956

FDB's afdeling bliver flyttet fra Nykøbing F. til Vordingborg. Vedrørende udkørsel af varer til omegnens brugsforeninger indføres et nyt system, som skulle kunne bevirke, at varerne køres til dels gratis ud.

1957

Bestyrelsen vedtog at trykke nye love med lovændringen efter generalforsamlingen. Man vedtog udbetaling af indestående beløb til medlemmer, som var fyldt 70 år.

1958-1959-1960

Omsætningen i 1957 har været på 344.383 kr. en fremgang på 23.909 kr. i forhold til 1956. Lovændringen blev godkendt på generalforsamlingen den 26. februar.

Brugsforeningen ombygges til en fuldt moderne forretning, og der indlægges centralvarme i butikken og lejligheden. Prisen for hele ombygningen er ca. 68.000 kr.

På generalforsamlingen i 1959 blev det foreslået kun at holde generalforsamling en gang om året. Det blev vedtaget. Til formandens beretning udtalte et medlem sig således:

- Det er en glæde at kunne komme i så smukke nye lokaler, og betjeningen er god, såvel af kommis Ove Jensen som af uddelerparret.

I 1960 bliver der indrettet et badeværelse i forlængelse af det nuværende WC, og det gamle skur, som har været anvendt til garage, fjernes.

1961-1964

I 1961 afholdes fest på Hotel Saxkjøbing for medlemmerne i anledning af foreningens 50 års jubilæum med fælles kaffebord og bal. Der deltog 175 i festen, og omkostningerne beløb sig til 1713 kr.

I 1962 bliver der købt en brugt varevogn til udkørsel af varer. Den får ny motor, bliver malet, og der påsættes reklamer for Brugsen.

Omsætningen i året 1962 er på 639.583,00 kr. Udestående hos medlemmer på 14.150 kr. Der udbetales 6 % dividende.

I 1964 bliver det vedtaget, at der indføres kontant betaling hurtigst muligt. Rørbæk og Omegns Brugsforening indmeldes i FDB's frivillige kæde pr. 1. januar 1965.

1965-1969

Regnskaberne overgår til FDB's regnskabscentral. Medlemstallet er nu 266.

På et bestyrelsesmøde i juni oplyser FDB, at de har forhåndskøb på Brogården i Saksjøbing i 3 uger for en købesum af ca. 150.000 kr. I mødet deltog 3 FDB- konsulenter

Bestyrelsen gik ind for et samarbejde, og der blev givet tilsagn til at støtte forslaget.

Lidt senere på året blev der betænkelighed om forslaget om en nedlæggelse af Rørbæk Brugs og at flytte den til byen. Man standsede videre forhandling om sagen.

I 1967 passerede man en omsætning på 1 million kr.

I 1968 kommer FDB igen med et forslag om et supermarked i Saksjøbing og en nedlæggelse af Rørbæk Brugs.

Bestyrelsen og uddeleren går i fuld enighed ind for at støtte sagen, men med fuld garanti fra FDB på, at Rørbæk Brugs foreløbig kan fortsætte som hidtil.

I 1969 foregår mange møder med omegnens brugsforeninger om oprettelse af en egnsbrugs, men forhandlingerne fører ikke til noget.

FDB har en grund i Søndergade i Saksjøbing på hånden. Det er den gamle P. Hansens købmandsgård. På en ekstraordinær generalforsamling beslutter man at nedlægge Brugsen i Rørbæk og flytte til byen.

1970

Saksjøbing byråd godkender planen af FDB's påtænkte byggeri ved Søndergade med tilkørselsforhold og parkeringspladser i januar 1970.

Brugsens supermarkedsprojekt er nu under planlægning. Supermarkedet kommer til at ligge på et areal, der dækker ca. 3800 kvadratmeter erhvervet fra købmand P. Hansens ejendom beliggende Søndergade / Saxes Allé.

De bestående bygninger nedrives for at give plads til et supermarked og parkeringsplads.

Kommunen anlægger 70 m vej (i dag Apotekervænget) inden åbningen af forretningen, så der bliver adgang til parkering og aflæsning af varer.

Det nye supermarked bliver af anseelig størrelse fra starten med et totalare

P. Hansens købmandsgård i Søndergade, foto 1970.

al på 800 kvadratmeter, hvoraf salgsarealet udgør 420 kvadratmeter, Vareudvalget kommer til at omfatte samtlige kolonial- og fødevareområder, herunder frugt og grønt, kød og viktualier samt dybfrost, endvidere et betydeligt sortiment indenfor varige forbrugsgoder, husholdningsudstyr, isenkram og beklædning.

Selvbetjeningsprincippet indføres fuldt ud for flest mulige varegrupper. Det nye supermarked ventes at tiltrække forbrugere fra store dele af oplandet. Forretningen forventes åbnet i slutningen af 1970 eller i begyndelsen af 1971.

Det gamle firma P. Hansen lukker 1. marts, hvorefter købmandsgården bliver revet ned. De sidste to indehavere er brødrene Robert Falk Hansen og Kaj Falk Hansen.

Fællesforeningens arkitektkontor har afsluttet licitationen på det nye supermarked til et samlet bud på ca. 900.000 kr.

Uddeler A. Harboe i Rørbæk Brugs kan den 1. september fejre sit 25 års jubilæum, samtidigt har han opsagt sin stilling pr. 1. november 1970 af helbredsmæssige grunde.

Den første uddeler i Sakskøbing bliver den 27-årige Frank Jensen fra Ejby Brugsforening.

Der var rejsegilde i den nye brugsforening den 28. september. Formanden elektriker Bernhard Petersen bød velkommen til alle håndværkerne, til myndighedernes repræsentanter og rettede en særlig velkomst til en repræsentant fra FDB, ligesom han benyttede lejligheden til at byde den nye uddeler velkommen.

Rejsegildet fik et festlig forløb med vin og kransekage, varme pølser og øl, endvidere var der en gavepose til alle håndværkerne, som en påskønnelse for det gode arbejde, der nu var udført.

Den gamle forretning i Rørbæk blev solgt for 170.000 kr. til elinstallatør E. Falck Grony.

Sakskøbing nye brugsforening inden åbningen

1971

Sakskøbing Brugsforening var klar med personalet, da den nye forretning åbnede den 4. februar. Frank Jensen var uddeler og Svend Poulsen slagter, 2 ekspedienter, Ole Krøll og Erik Pipper, 1 kassedame, Jane Buch og 3 deltidssdamer, Doris Larsen, Rosa Andersen og Bente Piil samt B. Munch, som var gårdmand/chauffør.

Supermarkedet skulle drives efter meget moderne principper med selvbetjening, men der var anbragt en ringeklokke, hvis man ønskede en betjening eller vejledning. Selve bygningen var ejet af FDB, hvor supermarkedet havde lejet sig ind, og huslejen androg 3 % af omsætningen.

På åbningsdagen og de efterfølgende dage var der forskellige overraskelser og gaver til kunderne, blandt andet blev der udskænket gratis kaffe af mærket Don Juan, der var flag til børnene og mange smagsprøver.

1972

Som ny formand blev valgt bankkasserer Kaj Pedersen. Der var nu 1124 medlemmer.

1973

Man drøftede i bestyrelsen muligheden for udvidelse af butikken og det blev vedtaget, at man kontaktede udviklingskonsulenten i Vordingborg. Medlemstallet var nu på 1481.

1974.

Arbejdstidsnedsættelsen fra 1. februar kom til at fungere som følger:

Første 4 dage om ugen fra kl. 8:30 til kl. 17:30.

Fredag fra kl. 8:00 til kl. 20:00.

Lørdag fra kl. 8:00 til kl. 12:00.

1975

I november anmodede formanden Kaj Pedersen om lov til at træde tilbage på grund af meget byrådsarbejde. Til ny formand valgtes Arne Jensen. Medlemstallet er nu på 1700.

1976

Man ansøgte FDB om grønt lys til udvidelse af butikken. Det første OK tankanlæg blev oprettet, og indvielsen fandt sted 16. december.

1977-1983

Ombygningen af Brugsen begyndte i august, og den 10. november blev den nye butik indviet. Udvidelsen androg 160 kvadratmeter, samtidig blev køle- og frysekapaciteten udvidet med 70 %.

I 1978 var der overvejelser om at overtage forretningen, der siden opførelsen for 7 år siden, havde været ejet af FDB.

I 1979 blev Radsted Brugsforening lagt under Sakskøbing på grund af faldende omsætning. Den 15. maj overtog Sakskøbing Brugsforening ejendomme i Søndergade for 3,3 millioner kr., som FDB havde anført i sit tilbud.

I 1980 kom der en ny uddeler, idet Frank Jensen havde opsagt sin stilling pr. 1. september. Ny uddeler blev Børge Mathisen.

Radsted Brugsforening blev lukket 25. september på grund af underskud. Ejendommen blev hurtigt solgt til en pris, der svarede til ejendomsvurderingen.

I 1981 og 1982 blev der ikke foretaget nogen større investeringer på grund af faldende overskud.

I 1983 blev der foretaget en ændring af vinafdelingen og indkøbt en ny vej-selv vægt i grøntafdelingen, samt en maskinsav til slagterafdelingen.

OK tankanlægget 1985

1984-1989

I 1984 ville Brugsen og Olieselskabet Danmark støtte sporten i Sakskøbing med et betydeligt beløb til Sakskøbing Sportsråd, idet der blev givet tilsagn om at betale 5 øre pr. liter solgt benzin fra benzinanlægget. Ordningen blev senere gjort permanent.

I 1985 blev der etableret nyt tankanlæg, som bestod af en ny automat, der gav valg mellem 3 forskellige oktantal, samt en ny autodieseltank.

I 1986 blev der investeret 2,3 millioner kr. Det skulle give forretningen en større udvidelse samt et flaskehus. Den 15. november blev de holdt 75 års jubilæum i Sakskøbing Sportscenter med Dorthe Kollo og Kurt Andersens orkester. Der deltog 430 i festen.

I 1987 blev der indført betaling med Dankort ved OK tanken, og der var nu 2154 medlemmer.

1988 blev det hidtil største år med en omsætning på 30 millioner kr. Der var 21 personer på lønningslisten.

I 1989 blev der øget konkurrence, idet Fakta etablerede sig i byen. Kæden er 100 % ejet af FDB.

1990-1994

I 1990 kunne man mærke den skrappe konkurrence på dagligvare området. Der var nu 2301 medlemmer.

I 1991 blev gebyret for vareudbringning fastsat til 20 kr. Køle- og frostafdelingen blev udvidet.

I 1992 blev der indført et nyt kassesystem, samt gennemført en ny indretning af butikken og en omplacering af størstedelen af butikkens ca. 11.000 varenumre.

Saksøbing Super Brugs ca. 1990

I 1993 blev kølereolen i mejerifdelingen udskiftet med en moderne og energisparende kølereol. Den gamle var fra 1971.

I 1994 blev Jens Lorentzen formand for Saksøbing Brugsforening. Der blev sat gang i en ombygning med nyt kontor, depotrum og cykelskur, samt en modernisering af benzinanlægget.

1995-1999

I 1995 blev butikken udvidet ud mod Søndergade. Byggeriet startede i august og stod færdigt i oktober. Benzinanlægget har været besøgt af ca. 75.000 kunder.

I 1996 blev der foretaget en reovering af P-pladsen. Der blev ligeledes indgået en aftale med Jan Herluf Petersen, så hans areal kom til at indgå som P-plads. Benzinanlægget blev ombygget til grønt anlæg.

I 1997 var der været 241.935 ekspeditioner og benzinanlægget blev besøgt af 89.677 kunder.

I 1998 blev det vedtaget at oprette en hypermoderne slagterafdeling med byggestart næste år. Ligeledes blev fremtidige udvidelser sikret ved køb af naboejendommen, Søndergade 27, af el-installatør Dan Andersen til overtagelse 1. september.

I 1999 stod den nye slagterafdeling klar 1. juli, og i den nyehvervede naboejendom blev der indrettet flaskemodtagelse, og adgangsforholdene til butikken blev reguleret.

2000-2005

I 2001 blev benzinanlægget ændret, idet OK besluttede at fjerne produkterne oktan 98 og blyfri 98 på alle OK anlæg. Der blev indkøbt 80 nye kundevogne. Uddeler Børge Mathisen opssgde sin stilling med fratrædelse pr. 1. april 2002 efter 22 på posten.

I 2002 ansattes som ny uddeler, varehuschef fra Kvickly i Nakskov Per Frederiksen, som tiltrådte sin stilling 1. april.

I 2003 i forbindelse med ændring af vedtægterne blev der mulighed for sammenslutning med andre brugsforeninger. De nye vedtægter kom straks i brug, da der kom anmodning om at være med til at sikre brugsforeningen i Nysted. Det resulterede i køb af butik og benzinanlæg pr. 1. december, og samtidig skiftede den navn til Dagli` Brugsen.

I 2004 blev en vinetiket brugt til at gøre Sakskøbing til fødeby for en af Danmarkshistoriens helte, nemlig Valdemar Atterdag, som muligvis var født i Sakskøbing.

I 2005 var der i Sakskøbing og Nysted ca. 2500 medlemmer. Næstformanden Bent Larsen blev nu formand, idet Jens Lorentzen trak sig ud af bestyrelsen. Postekspedition og billetsalg til Lollandsbanen vil fremover ske i brugsen, hvor der blev indrettet nye lokaler til postbutikken.

2006-2010

I 2006 blev nyt telefonanlæg installeret i Sakskøbing, og butikkerne i Sakskøbing og Nysted indrettedes til salg af tips og lotto. Samarbejdet med fritidssammenslutningen havde givet 27.627 kr. til klubberne,

I 2007 skete der en omfattende modernisering af OK benzinanlægget med nye og større tanke og standere i et nyt design. Nysted fik nye køle- og frostreoler i grønt- og mælkeafdelingen. Der blev lagt nyt tag på en del af butikken.

I 2008 blev OK anlægget i Nysted moderniseret som fuldt ud kan leve op til de krav, der stilles i dag. For at forberede femtiden blev der indledt møder med de øvrige 6 selvstændige brugsforeninger på Lolland for at se på et tættere samarbejde eller en egentlig fusion.

Super Brugsen 2010

I 2009 kom der henvendelse fra brugsforeningen Kvik i Holeby, der havde en trængt økonomi og stod over for en modernisering af benzinanlægget, samt diverse andre ting. Overtagelsen fandt sted 1. oktober. Samtidig blev der skiftet navn til Dagli' Brugsen Kvik.

I 2010 blevet Kettinge Brugsforening overtaget, hvorefter der skete en del moderniseringer også af frugtafdelingen i Saksøbing. Der var nu 34 ansatte i Saksøbing, og i de andre 3 afdelinger var der 40.

2011-2020

Saksøbing Brugsforening var med sine 4 butikker som alle andre i dagligvarebranchen i disse tider udsat for stor konkurrence fra discountmarkedet, men muligheder for udvidelse af Super Brugsen i Saksøbing blev undersøgt.

Nedrivning af Søndergade 27 for at give plads til nybygning

Marts 2012 begyndte nedrivningen af Søndergade 27, og ombygningen af Super Brugsen startede i april.

Under udgravningen af tilbygningen stødte håndværkerne på en ovn fra 1600-tallet, hvilket standsede arbejdet i ca. 14 dage.

I august kom der tag på nybygningen, i september stod det nye indgangsparti klart, og der kom nyt bageriudsalg med bake-off. I oktober var den nye frugt- og grøntafdeling klar til brug, og som noget nyt blev hele afdelingen nedkølet, der kom nyt gulv og varegrupper blev omplaceret. De sidste håndværkere var færdige 5. november.

Den nye butik åbnede den 8. november kl 8, hvor borgmester John Brædder klippede snoren. Der var taler af borgmesteren og formand for bestyrelsen, Bent Larsen. Der var rundstykker til alle fra kl. 8-10, samt blomster til de første 200 kunder.

En pølsevogn leverede 2720 pølser med brød torsdag og fredag fra kl. 10-20,

Krenkerup Bryggeri kom forbi om fredagen med hestevognen og smagsprøver på øl.

Åbningstiderne udvidet fra 7:30 – 20:00 hver dag.

I 2012 overtog man Super Brugsen i Rødby og Dagli`Brugen i Rødbyhavn og begge OK anlæg. Rødby Brugs lukkede, men butikken i Rødbyhavn fortsatte ligesom begge OK anlæg kørte videre.

I 2019 blev afdelingen i Kettinge lukket på grund af svigtende omsætning. Den 31 marts 2020 stoppede Per Frederiksen som uddeler efter 18 år i Sakskøbing Brugsforening og 41 år i FDB/Coop.

Den 1. maj starter Danny Barbu Hansen som ny uddeler i Sakskøbing Brugsforening.

Super Brugsen 2020.

Guldborg Brugsforening

I oktober 1876 blev brugsforeningen startet ved et møde derom i Soesmarke skole. Før den tid havde en kreds af interesserede drøftet planerne om oprettelse af en brugsforening.

Den nye brugs første navn var "Forbrugsforeningen for Guldborg og omegn", og den havde fra starten 41 medlemmer.

Bestyrelsen bestod af gdr. Jørgen Larsen, Soesmarke, lærer Jørgensen, Soesmarke, gdr. Anders Petersen Soesmarke og fabrikant Richter, Guldborg.

Jørgen Larsen var både formand og kasserer. Der blev sluttet aftale med høker Ravn, som blev uddeler, og hos hvem brugsforeningen i Guldborg fik til huse.

Guldborg Brugs omkring år 1900

Brugsforeningen fik en god start, og der kom mange nye medlemmer. Året efter blev der udbetalt 4 % i dividende til medlemmerne, men bøgerne viser ikke noget om omsætningen.

Høker Ravn blev i 1878 efterfulgt af tømrer Johan Petersen som uddeler. I 1904 flyttede Brugsforeningen til Guldborgvej 306, og i 1906 hed uddele- ren Jens Bjørn og hustru Katinka, i 1911 kom Markus Christensen og hu- stru Hansine, og i 1912 blev de afløst af Marcus Madsen og hans hustru Laura indtil 1917, hvor fru Henriksen fungerede som uddeler. I 1920 kom Emil Bigand og hustru Rasmine Bigand fra Idestrup og blev uddelerpar.

Varebogen fra 1920 giver et lille indblik i varesortimentet, dog ikke landbrugsprodukter, som de fleste var selvforsynende med eller kunne købe ved mejeriet og hos slagteren.

Et lille udpluk af varesortimentet:

Krystalsæbe	Bomuldstøj
Spande	Benklæder
Gaskedler	Skjorter
Musefælder	Puddersukker
Træskojern	Sild i tønder
Skurebørster	Margarine i løs vægt
Sprit	Krydderier
Spejle	Frisk malet kaffe
Dukker	Chokolade

Ved juletid var det muligt at købe appelsiner og citroner til 20 øre pr. stk.

I 1934 søgte Guldborg Brugsforening om tilladelse til at bygge en ny forretning på Guldborgvej 189, hvor man kunne købe en byggegrund på 4.200 kvadrat alen for en købesum af 7.000 kr. af Niels P. Neble. De fik tilladelsen til at bygge og kunne indvie forretningen senere i 1934. Ny uddeler blev Anders Peter Jørgensen.

Siden starten er der sket en enorm udvikling, skiftende bestyrelser og udde-
lere har forstået at følge med tidens krav.

Ved overgang til selvbetjening blev lokalerne for små, og i 1962 måtte man udvide med 50 % i Guldborg. Ved en senere modernisering i 1971 blev der yderligere lagt ca. 25 % til butikslokalet, som kom op på godt 115 kvadratmeter.

I 1978 blev uddelerboligen inddraget til butikslokale, og derved kom det samlede butikssareal op på godt 200 kvadratmeter.

Det var for at bremse en omsætningsnedgang.

Efter en række år med nogenlunde tilfredsstillende omsætningsfremgang, var der indtrådt en stagnation i Guldborg Brugsforenings økonomi. Omsætningen steg kun med et par procent ud over den almindelige prisudvikling.

Denne situation håbede man at kunne råde bod på ved en sidste udvidelse, og det lykkedes, idet omsætningen steg med 16 %.

Guldborg Brugs 1988

I 1986 blev der etableret håndkøbsudslag af medicin samt udlån af biblioteksbøger.

I slutningen af firserne mærkede brugsen følgerne af regeringens indgreb og kure, som medførte en generel nedsat købekraft hos kunderne, og det blev ikke bedre, da hovedvejstrafikken i 1988 blev ført gennem Guldborgsundtunnelen og dermed uden om Guldborg.

Bestyrelsen arbejder dynamisk for at bevare folks handelsmønster i lokalsamfundet. Således stod Brugsen for genåbning af brødudsalget i det gamle bageri, Skandinavien, ligesom man satte ind med et discountprisprogram, så folk ikke følte sig fristet til at køre til lavprismarkedene.

Benzintankene i Guldborg lukkede, da trafikken blev ført uden om byen, og det fik betydning for de mange lystsejlere, der nu måtte helt til Soesmarke købmandshandel for at hente benzin til deres motor, men i 1969 etablerede Brugsen en OK benzintank til glæde for lystsejlere og bilister.

Mange mindre lokalsamfund mistede i de år deres nærbutik, fordi de små brugsforeninger bukkede under. Sådan gik det ikke i Guldborg, her gik det nøjagtig den modsatte vej, men de ansatte kom ikke sovende til succes'en. Butikken har åbent alle dage, også lørdage og søndage, til kl. 20, så de fire heltids- og 13 deltidsansatte havde rigeligt at se til.

Der har været flere udvidelser på grund af manglende plads, og i 2005 blev der lagt planer for en ny udvidelse, idet Nyvej 6, en grund, som lå bag ved brugsen, blev købt, og i 2008 kom der tilbud om at købe Nyvej 8. Dermed var der mulighed for at få ændret lokalplanen, så der blev et område, hvor der kunne være erhverv.

Den gamle Brugs 2008

Ravnestedet

Den grund, hvor den nye Dagli` Brugs skulle ligge, var en del af en grund, der i lokalhistorien kaldes Ravnestedet. Det er ingen henvisning til en sort fugl, men til den første fæster, Rasmus Ravn, som var identisk med husmand og bødker Rasmus Hansen i Soesmarke. Han var i 1787 gift med Stine Hansdatter og havde tre døtre.

I 1807 var fæsteren Ole Mortensen Ravn, gift med datteren Bodil. De fik sønnen Rasmus, han blev træskomager og høker, i øvrigt den første uddeler i Brugsforeningen.

Da den nye lokalplan for området var vedtaget i 2009, kunne man begynde nedrivningen af bygningerne på Nyvej. Det blev gennemført i løbet af året, så man kunne gøre klar til licitation. Her var tre firmaer indbudt.

Nedrivning af bygningerne på Nyvej i 2009

Det billigste tilbud kom fra Guldborg Tømrer og snedkerfirma ved Michael Tambour.

Det første spadestik blev taget i maj 2010.

Det blev et byggeri med inventar m.m. til 10-12 millioner kr.

Indvielsen fandt sted den 5. december 2010 i snestorm.

Den nye bygning består af to store rum under et tag, nemlig lager og butik. Man får i den nye butik indrettet bake-off, så alt brød kan blive produceret på stedet i to ovne.

Der kan nu satses på et større udvalg af frugt og ferske varer, afdelingen for sukkerfri produkter bliver udvidet, der bliver flere forskellige varegrupper og mere plads til køl og frys, samt til kød og mejeriprodukter. Butikken er på 530 kvadratmeter og dobbelt så stor som den gamle.

I 2011 blev den gamle brugs revet ned, og der blev etableret en ny parkeringsplads.

Guldborg nye Brugsforening

Brugsuddeler siden 1981, Orla Petersen, gik på pension 31. december 2018, og ny uddeler blev Per Christensen.

Her i 2020 er brugsen stadig i fuld vigør og den eneste dagligvarebutik i Guldborg.

Nedlagte brugsforeninger i vort lokalområde:

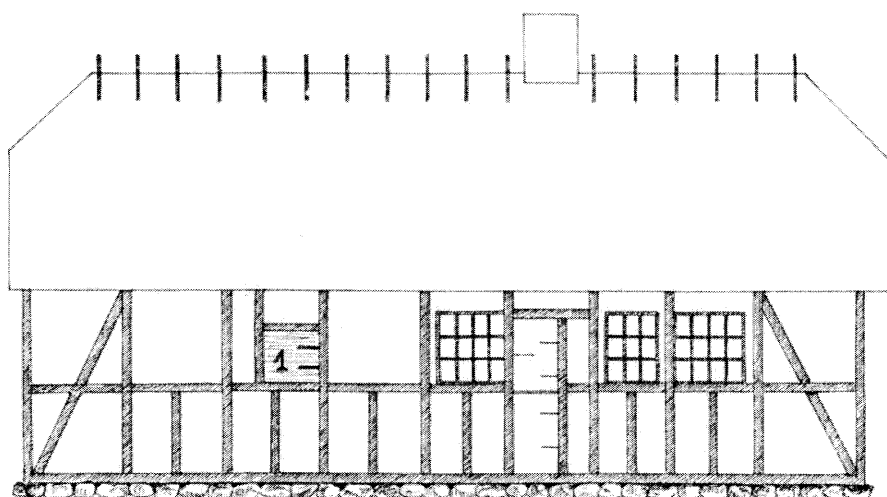
Våbensted
Slemminge
Fjelde
Radsted
Krungerup
Hjelm
Majbølle
Vignæs
Tårs
Kalø

Troldestuen

af Bent Jensen

Husmand Lars Poulsen Haar, var født 23. oktober 1809 i Hunseby. Lars var nr. 3 ud af 5 søskende. Han var søn af husmand Poul Hansen Haar og Maren Madsdatter, der boede i Hunseby. Faderen Poul Hansen Haar blev kørt ihjel af en mælkevogn i 1831, 60 år gammel. Hans mor døde som fattiglem tre år efter, 52 år gammel.

Lars Poulsen blev konfirmeret 1824 i Hunseby kirke. Han har sikkert være ude at tjene før, han blev konfirmeret, hvilket var almindeligt den gang for husmænds og innsidders børn.

Troldestuehuset kan godt have været magen til det her hus fra ca. 1790, som har ligget i Soesmarke.

13. november 1830 blev Lars Poulsen gift i Hunseby kirke. Han var kun lige blevet 21 år og blev gift med pigen Anne Hansdatter, der var 22 år gammel. Anne var nr. 5 ud af 6 søskende. Hun var datter af gårdmand Hans Pedersen Smed og Anne Hansdatter i Skelstrup. Anne mister sin mor, da hun kun er et år gammel. Hendes mor døde i barselseng efter hendes 6. barn. Moderen blev begravet samme dag, som barnet blev døbt.

Annes far blev gift igen med Ellen Johansdatter. Det var nødvendigt, for han kunne ikke passe seks små børn samtidig med, at han skulle passe sin gård.

De første 6 år, hvor Lars Poulsen og Anne Hansdatter var gift, boede de i Skelstrup. 1836 flytter de til Engestofte sogn, ind i Troldestuehuset.

Troldestuehuset var et husmandssted med et lille stykke jord til.

Hartkorn størrelse: 1 Skæppe, ½ Album. Det er lige godt 1 tønne land. Helt nøjagtig 5708 kvadratmeter.

Navnet Troldestuen kommer af, at der på den parcel har ligget en gravhøj, som blev kaldt Troldehøjen. Højen er for længst fjernet.

Troldestuehuset blev første gang fæstet før 1791, muligvis i 1783.

I dag er det et lille, gamle, stråtækte bindingsværks hus på Engestoftevej nr. 174 erstattet med en bungalow.

Først i 1922 blev stedet frikøbt fra Engestofte gods.

1941 blev den første parcelhusgrund udstykket, senere de to sidste. Herefter er hele jordlodden nu omdannet til 4 parcelhusgrunde.

Dame til venstre er Anne Sofie Larsdatter, der boede i Karrebæk. Hun er nummer 1 af en søskendeflok, hvor den anden, Tora Hansine Larsdatter, er nummer 11

I 1848 fik Lars Poulsen et nyt fæstebrev, fordi der var kommet nye bestemmelser. Lars Poulsen har sikkert haft et fæstebrev, fra da han kom hertil i 1836, men det kendes der ikke til. De ældste fæstebreve blev skrevet på løse ark, så det kan nemt være gået tabt.

Et fæstebrev må ikke forveksles med en almindelig lejekontrakt. En fæstekontrakt eller fæstebrev var en lang remse med pligter, som fæsteren skulle overholde til punkt og prikke.

Hans Larsen, der blev smedemester i Hunseby, er nummer 3 af søskendeflokken. Damen på billedet hedder Sara.

Her er et citat af Lars Poulsens fæstebrev, lidt forkortet og forenklet, så det bliver mere læsevenligt:

Engestofte gods fæsteprotokol fra 1848-1906

Stempelafgift 42 Rigsbankskilling

Jørgen von Wiehfeid
Hans Majestæts Kammerherre
og bodsidder af Stamhuset Engestofte

Jeg herved fæster til indsidder Lars Poulsen af Skelstrup, det mig tilhørende i Engestofte by under Engestofte gods beliggende hus m. 10, der efter den nye matrikel står for hartkorn 1 Skp: fdk: $\frac{1}{2}$ Alb: hvilket hus med tiliggende overlades til Lars Poulsen og hans kones levetid på følgende vilkår.

Af hus og jord svarer fæsteren til nuværende og efterkommende herskab til

rette tid alle Kongelige skatter påbud og ekstraordninger af hvad mere nævnes kan, uden godtgørelse i Landskatten ifølge forordning af 24. juli 1840.

I årlig afgift svares af fæsteren en hovdag ugentlig, og 12 ekstra årlige dage.

Flæng hoveri tilligemed de øvrige husmænd i 8 dage, der kan forlanges forrettes 12 høstdag på egen kost imod en betaling af 24 skillinger pr. dag. Gå på klapjagt når det bestemmes. Efter det nævnte fæstemål er afsluttet. Er der kommet en ny regel, som træder i kraft 1. januar 1849. At fæsteren i stedet for at yde hoveriarbejde har mulighed for at betale sig fra det. At betale 6 rbd: 64 s: for hovdagene, for de 12 ekstra dage plus de 8 dage at betale 3 rbd: 32 s: Som betales år 1ste januar og 1ste juli hver gang med det halve. Fæsteren har desuden at forrette og præstere alle husets påhvilende offentlige og unormale byrder.

Husets bygninger skal fæsteren holde i lige så god og forsvarlig stand, som det var, da han fæstede stedet. Ved aflevering eller ved død skal det være i samme stand. Han forpligter sig til forsvarlig at dyrke og drive husets tiliggende jordlod.

Ej heller lade hø, halm, foder eller gødning fra huset bortkomme.

Han må ikke leje ud til en indsidder uden mit samtykke.

I ind fæstning er betalt 20 rbd: For øvrigt retter og forholder fæsteren sig efter Hans Majestæts love og anordninger, er mig som herskab, samt de på mine vegne og under lovlig straf.

Til bekræftelse under min hånd og segl. Engestofte 27 de oktober 1848.

Wietfeld

Læst i Musse Herreds ret, 2. november 1848, indført i Justits og Pantebog pag. 72

Ravnkilde

Den 1. feb. 1848 døde Lars Poulsens kone Anne Hansdatter i en alder af kun 40 år. Anne blev begravet på Engestofte kirkegård.

Her er et citat af skifteforretningen over Anne Hansdatter.

Fra Engestofte gods skifteprotokol 1829-1850:

År 1848 den 2 de februar, blev det anmeldt, at husmand Lars Poulsens hustru Anne Hansdatter af Engestofte i går er død, og efterlader sig en mand

og 10 med ham i ægteskab avlede børn, der alle er umyndige. Enkemanden anmeldte at børnene ingen arv kunne tilfalde, da det fælles bo ikke kan ansættes til højere værdi end det, som begravelsesomkostningerne og gælden ville til løbe. Da skifteforvalteren også er kendt med boets fattigdom, blev ingen skifte at foretage.

Maleri af Engestofte kirke. Huset til højre er fattighuset.

Det må have været et kæmpe problem for Lars Poulsen, som fattig husmand at stå alene med 10 umyndige børn, hvoraf de 7 er hjemmeboende. En måned efter Lars Poulsen Hustru er død, gifter han sig igen den 9. marts 1848 med Margrethe Pedersdatter, født 8. jan. 1827 i Øster Ulslev, datter af gårdmand Peder Hansen og Johanne Marie Ludvigsdatter. Margrethe er nr. 3 ud af en søskendeflok på 5 piger. Da Lars gifter sig anden gang, er han blevet 38 år. Margrethe er kun 21 år.

Det må have været noget af en opgave for så ung en pige at gå ind i et ægteskab med 10 børn.

Men ydermere får Lars 6 børn sammen med Margrethe.

Hvorledes levede så en husmandsfamilie i midten af 1800-tallet:

Husmanden skulle udføre alle de hofdage, han var pålagt ifølge fæstekontrakten. Der var godt nok kommet en ny bestemmelse om, at han kunne be-

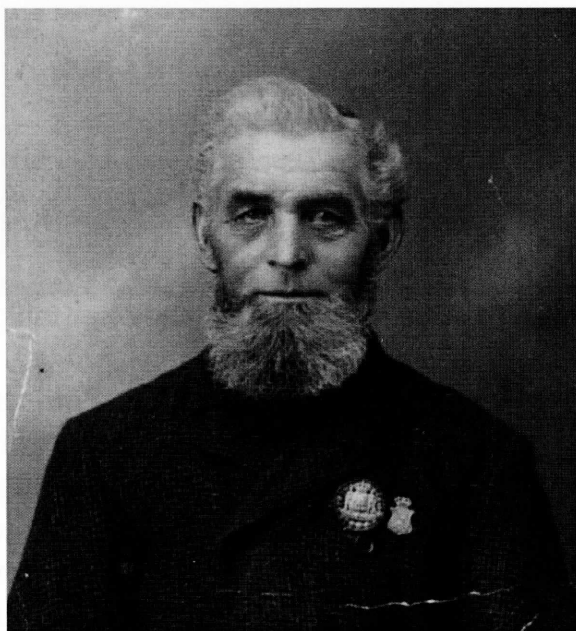
tale sig fra det arbejde. Men det var helt udelukket. Han kunne umuligt skaffe de penge. Herudover arbejdede han som daglejer på Engestofte gods. Det vil sige det antal dage, som godset havde brug for ham, til en meget lille løn.

En arbejdsdag den gang regnedes fra solopgang til solnedgang ca. 12 timer om dagen med hårdt arbejde i 6 dage om ugen.

Hvornår skulle der blive tid til at passe det derhjemme, da godset som regel hele tiden havde brug for ham, da godset dengang manglede arbejdskraft. Det derhjemme var der ikke overskud til efter en arbejdsdag, hvor han kom sent hjem. Her var der kun tid til at spise og sove.

Han har kun haft lidt tid om søndagen til hjemmearbejde, hvis ikke de var i kirke.

Det var de tit, for næsten alle deres børn er døbt på en søndag eller en helligdag.

Ib Larsen, der boede i Bursø, er nummer 8 af søskendeflokken

Hvad fik en hjemmegående husmandskone tiden til at gå med?

Hun har ikke kedet sig, for der var mere end rigeligt at tage sig til.

For det første skulle husmoderen sørge for, at hele familien fik noget at spise hver dag. Det må have været et stort problem, for der har ikke været penge til at købe fødevarer for. Da der var en tøndeland at dyrke på, har det været muligt at være selvforsynende med de vigtigste fødevarer. De har især dyrket kartofler, grønkål og sået korn til egen forbrug. Især grønkål

var en meget vigtig grønsag. Grønkål kan tåle frost, så den kan stå ude i jorden hele vinteren. Der blev tit lavet grønkålssuppe om vinteren, da det er meget sundt og rigt på vitaminer. Når de høstede korn, foregik helt ved håndkraft. Mejet med en le, kørt kornet hjem på trillebør og tærsket med plejl. De malede også selv melet i en håndkværn til brød.

De fleste husmænd havde en ko, så de havde mælk til især børnene. Som regel blev der opfedet en eller to grise om året. Grisen fik først og fremmest alt køkkenaffald, da der ikke gik noget til spilde. De har sikkert haft en halv snes høns, så de havde æg til eget forbrug. Hønsene gik løs, så de kunne finde føden. Den gang havde man ikke hegnet hønsene inde. I stedet blev kålhaven hegnet ind. En husmand havde ikke nogen hest, når han skulle pløje jorden. Der måtte han låne en hest på nabogården. Ellers foregik alt arbejde per håndkraft.

Alt arbejde med at passe jordens afgrøder, som at lægge kartofler, så korn, plante kål, høste, bringe afgrøderne hjem i hus og forarbejde foregik per håndkraft. Det var stort set husmoderen, der sørgede for det, da manden var forhindret ved arbejde på godset.

Bortset fra at pløje jorden, har hun nok lavet det meste af alt arbejde inde og ude med hjælp af de største af børnene.

Børnene skulle hjælpe til med alt det arbejde, de kunne. De gik kun i skole hver anden dag, så der var tid til at hjælpe til. De største af børnene hjalp også til med at passe deres mindre søskende.

Den gang drillede børn også hinanden. Når de kom i skole, blev børnene herfra kaldt troldeungerne. Det har Thora Hansine fortalt.

Det var meget normalt, at børn af en husmandsfamilie kom ud at tjene på en gård, før de blev konfirmeret. Det er også sket for nogle af denne her families børn.

Hvorledes gik det for alle deres børn, og hvad skete der med dem?

Det er forsøgt klarlagt så godt, som det har været muligt:

1. Ane Sofie, født 21. dec. 1830 i Skelstrup, Hunseby sogn. Konfirmeret i Engestofte. Kom ud at tjene i Brandstrup sogn. Blev gift med fisker Jens Jensen i Karrebæk sogn. Ane Sofie blev ret gammel.

2. Poul, født 25. okt. 1833 i Skelstrup, konfirmeret i Engestofte. Kom ud at tjene 1848 på en gård i Olstrup. Død 28. juli 1850, druknede ved badning i Engestofte sø.
3. Hans, født 1. mar. 1835 i Skelstrup, konfirmeret i Engestofte. Kom i lære som grovsmed. Gift 25. jan. 1861 med Anne Cathrine Pedersdatter, som var enke efter smedemester Kristian Ludvig Bruun i Hunseby. Hans er herefter smedemester her. Hans og Anne Cathrine får ikke nogen børn. Anne dør 1895 og Hans dør 1916. De er begge begravet i Hunseby.
4. Mads, født 8. feb. 1837, konfirmeret i Engestofte. Efter han er færdig som soldat, flytter han til Hunseby, hvor han tjener på en gård. 1866 flytter Mads, 28 år gammel til New York. Han dør derover kort efter.
5. Pouline, født 5. apr. 1838. Kom ud at tjene, før hun blev konfirmeret. Pouline blev gift med en fisker fra Karrebæk, men blev separeret.
6. Jørgen, født 23. aug. 1840. Kom ud at tjene, før han blev konfirmeret. 1855 flytter han til Hillested sogn. 1857 flytter han til Ulriksdal i Godsted sogn. 1866 flytter han til Maribo land sogn. Han tager ud at sejle som sømand. Han drukner ovre ved Amerika.
7. Ib, født 23. sept. 1842, konfirmeret i Engestofte. Gift 1867 i Bursø kirke med Ane Jørgensen. Ib og Ane har i boet Fuglse, Slemminge. Herefter husmand i Bursø. De får 9 børn. Ib arbejder ved et landbrug og på en fabrik i Holeby.
8. Maren, født 10. maj 1839. Død 9. nov. 1839.
9. Ellen Sine, født 1844, konfirmeret i Engestofte, kom her efter ud at tjene. Ellen blev aldrig gift, men hun fik 2 børn. 1867 fik hun en pige i Våbensted. Hun fik et barn til, men det vides ikke hvor. Begge børn kom i pleje.
1872 var Ellen husholderske for indsidder Niels Nielsen på Bøtø.
Den 13. nov. 1872 om morgenen forlod Niels og Ellen hans lille hus, som lå lige over for hotel Nørrevang i Marielyst. Niels og Ellen gik langs stranden under den stærke storm for at lede efter strandgods, som der nok har været rigeligt af den morgen. De blev senere fundet som lig meget varmt påklædt. Deres indgangsdør til huset lå drivende med hængelåsen på. Havet har overrumplet dem, og de har ikke engang kunne nå hjem til huset, da vandet steg meget hurtigt under stormfloden. De ligger begge begravet på Væggerløse kirkegård.

10. Maren, født 4. mar. 1846, død 11. mar. 1855, 9 år gammel.
11. Thora Hansine, født 26. jun. 1847. Da Thora blev konfirmeret, kom hun ud at tjene i Maribo. Herefter vides der ikke, hvor hun er, før Thora bliver gift 1870 i Nakskov med brolægger Niels Peder Sandberg. Han var født i København. De får fire børn sammen. Den 12. maj 1877 bliver Niels Peder kørt ihjel af en løbsk hestevogn, da han er i gang med at lægge brosten i Nakskov.
- Nu står Thora alene med to piger og en dreng, en pige var død som spæd. Drengen kom i pleje hos Thoras broder Hans i Hunseby og var der til han var udlært som smed.
- Thora gifter sig anden gang med enkemand og skrædder Niels Peder Pedersen i Nakskov. De flytter til Esbjerg. Men de bliver skilt før 1894, hvor Thora flytter til Nykøbing F. hvor hun er i en halv snes år.
- Så flytter hun til København og bliver gift tredje gang 1910 med enkemand Adolf Frederik Lindstrøm. Adolf dør allerede 1½ år efter i 1912.
- Herefter flytter Thora til Nakskov, hvor hun har to af sine børn boende. Thora dør 1927 på alderdomshjemmet i Nakskov.

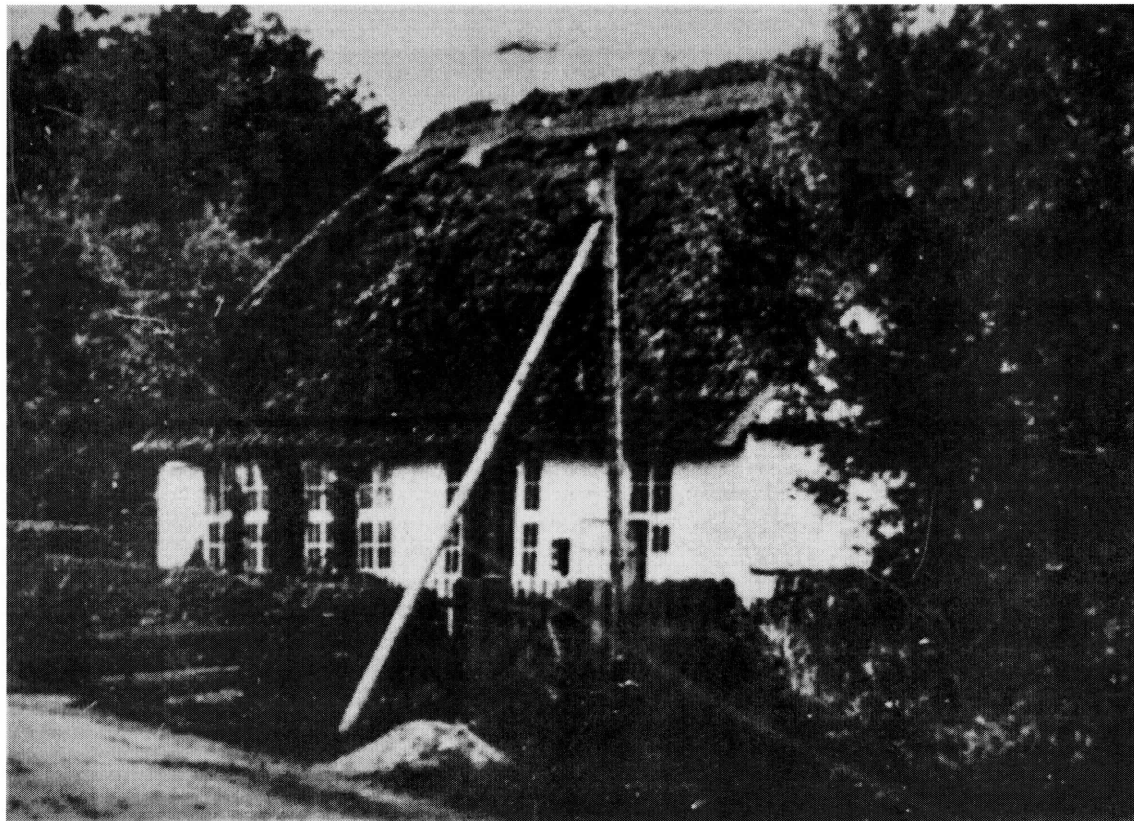

Thora Hansine Larsdatter boede sine sidste år i Nakskov.

12. Peder, født 3. juli 1849. Død 16. aug. 1850. Drukne ved at han faldt i en brønd.
13. Peder, født 9. dec. 1850. Dør 1861.

14. Ane, født 4. jun. 1854. Blev ikke gift. Fik en søn i Tågerup sogn 1873. Ret efter flytter Ane og drengen hjem hos hendes forældre. Ane er blevet syg og dør der i 1874. Hendes dreng, Rasmus Christian, bliver i pleje her hos hendes forældre.
15. Poul, født 31.juli 1856. Dør 10. aug. 1856.
16. Hanne Marie, født 8. sept. 1857, konfirmeret i Engestofte. Blev gift 1889 med den blinde kurvemager Lars Wilhelm Jørgensen. De boede i Revshale til 1909. Efter hans far, der var gårdmand i Revshale, dør, arver Lars så meget, at han i 1909 køber en gård i Krårup. Hanne Marie dør 1917. Lars Wilhelm dør først 1946 på Saksøbing sygehus. De er begge begravet i Våbensted. Hanne og Lars fik tre drenge, hvor den ene overtager gården efter faderen.
17. Petra Kristine, født 23. nov. 1862 konfirmeres i Engestofte. Petra kommer ud at tjene i Bramsløkke. Herefter vides der kun, at Petra dør imellem 1884 og 1901.

De tre ældste børn er født i Skelstrup, resten af børnene er alle født i Troldestuehuset i Engestofte.

Engestofte gammel skole, hvor alle 17 børn har gået i skole.

År 1884 den 16. december dør Lars Poulsen Haar på Maribo sygehus, 75 år gammel.

Ud af de 17 børn, han havde, er de 10 børn nu døde.

Hans enke Margrethe Pedersen bliver boende som indsidder hos den nye fæster.

Den sidste tid boede Margrethe hos sin datter Hanne Marie og svigersøn Lars Wilhelm Jørgensen i Krårup. Margrethe døde der den 15. apr, 1910, og ligger begravet i Engestofte. Ved Margrethes død er 5 af hendes børn døde. Det er kun Hanne Marie, der overlever hende.

Hvad der ligger i gemmerne på Lokalhistorisk Arkiv

af Inger Nielsen

En plakat med årstallet 1812 kommer en dag frem fra arkivets gemmer. Den skal beskrives, registres og arkiveres i den sikrede boks.

Plakaten har i en årrække hængt på en af Arkivets vægge, og det vides ikke, hvem der har indleveret den i sin tid. Jeg vil gerne se lidt nærmere på, hvad dens indhold kan fortælle.

Det viser sig at være en kopi af en plakat dateret den 7. juni 1812, størrelsen er 47 x 39 cm, den er slidt og mørk af ælde i kanterne, og man kan se mærker efter, at den har været foldet sammen til en kuvert, der sikkert har været forsegleet med et af de fine lakstempler og afsendt fra København. Rejsen er foregået ned gennem Sjællands opkørte og støvede landeveje med hestetrukken postvogn for derefter at blive sejlet over med skib ved færgstederne Storstrømmen og Guldborgsund. Eller rejsen kan være foregået ad søvejen med sejlskib ned gennem Øresund, men sikkert er det, at det har været en både lang og besværlig rejse.

Under Enevælden blev love fra Statsmagten udsendt i form af enten forordninger, dekreter eller plakater, en ordning, der fortsatte indtil Grundloven blev underskrevet i 1849.

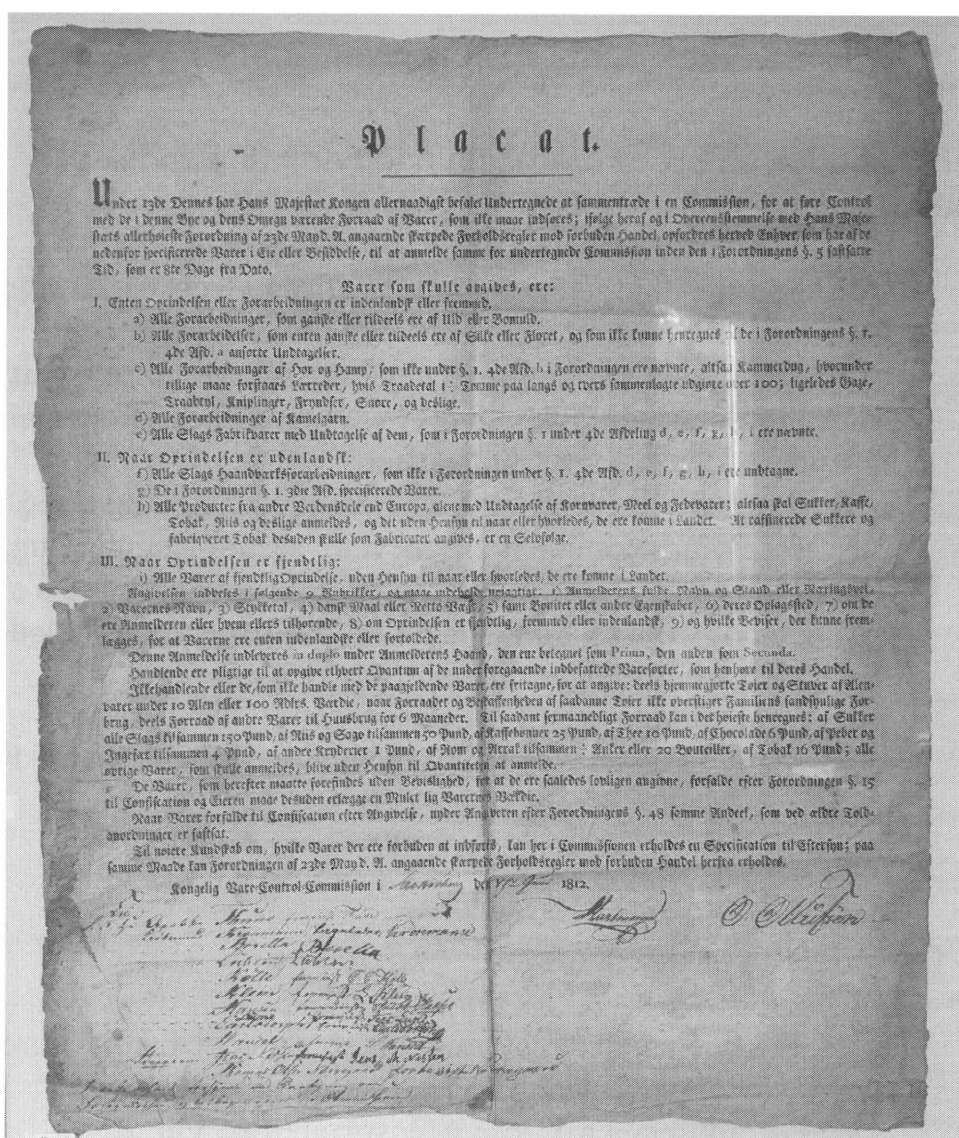
Plakaten er tæt beskrevet med trykte gotiske bogstaver. Den er en af den slags love, der i sin tid blev udsendt til lokale myndigheder i hele landet, og denne blev altså sendt til Sakskøbing i 1812.

Afsenderen af Plakaten er Hans Kongelige Højhed Frederik den 6. og den er stilet til den Kongelige-Vare-Kontrol-Kommission i Sakskøbing.

Plakaten indeholder et påbud til den Kongelige-Vare-Kontrol-Kommission i Sakskøbing om at sammenkalde en del af byens bedre borgerskab, her vil det sige de handlende, for at danne en Kommission, der skal kontrollere og efterse, at ingen i byen eller i landsognet, køber, sælger eller forarbejder en række varer, som nærmere er beskrevet i teksten.

Nederst på plakaten er der med håndskrift påført en liste med navnene på de personer, der skulle indkaldes til at sidde i Kommissionen. Personerne har fået Plakaten forevist og accepteret den med deres underskrift.

Af de personer der er tale om, er den første på listen: Apoteker Thune, derefter er det følgende 9 købmænd: Købmand Kromann, Købmand Borella, Købmand Lublin, Købmand C. C. Kølle, Købmand L. Klein, Købmand Jacob Hansen, Købmand Jens Lund, Købmand Carl Dorph og Købmand P. Hansen, og derefter er der 2 skippere: Skipper Jens Nielsen og Skipper Thomas Olsen Nørgaard.

Plakatens tekst lyder således:

Placat

Under 13de dennes har Hans Majestæt Kongen allernaadigst befalet Under- tegnede at sammentræde i en Kommission, for at føre Kontrol med de i denne By og dens Omegn værende Forraad af Varer, som ikke må indføres: ifølge heraf og i Overensstemmelse med Hans Majestæts allerhøjeste Forordning af 23de May d. A. angående skærpede Forholdsregler mod forbu- den Handel, opfordres herved Enhver, som har de nedenfor specificerede Varer i Eje eller Besiddelse, til at anmelde samme for undertegnede Kom- mission inden den i Forordningens § 5 fastsatte Tid, som er 8te Dage fra Dato.

Varer som skulle angives, ere:

I. Enten Oprindelsen eller Forarbejdningen er indenlandsk eller fremmed.

- a) Alle Forarbejdninger, som ganske eller tildeels ere af Uld eller Bomuld.
- b) Alle Forarbejdelser, som enten ganske eller tildeels ere af Silke eller Floret, og som ikke kunne henregnes til de i Forordningens § 1 4de Afd. a anførte Undtagelser.
- c) Alle forarbejdninger af Hør og Hamp, som ikke under § 1 4de Afd. b i Forarbejdningen ere nævnte, såsom Kammerdug, hvor under tillige må forstaas Lærreder, hvis Traadtal i $\frac{1}{2}$ Tommer på langs og tværs sammenlagte udgiør over 100; ligeledes Ga ge, Trådtyl, Kniplinger, Frynser, Snøre og deslige.
- d) Alle forarbejdninger af Kamgarn.
- e) Alle Slags Fabriksvarer med Undtagelse af dem, som i Forord ningen § 1 under 4de Afdeling d, e, f, g, h, i ere nævnte.

II. Når Oprindelsen er udenlandsk.

- f) Alle Slags Haandværksforarbejdninger, som ikke i Forordnin gen under § 1 4de Afd. d, e, f, g, h, i ere undtagne.
- g) De i Forordningen § 1 3die Afd. specificerede Varer.
- h) Alle Produkter fra andre Verdensdele end Europa, alene med Undtagelse af Kornvarer, Meel og Fedevarer; altsaa skal Suk ker, Kaffe, Tobak, Riis og deslige anmeldes, og det uden hen

syn til naar eller hvorledes, de ere komne i Landet. At raffine rede Sukkere og fabrikeret Tobak desuden skulle som Fabrika ter angives, er en Selvfølge.

III. Naar oprindelsen er fjendtlig.

- i) Alle Varer af fjendtlig Oprindelse, uden hensyn til hvorledes, de ere komne i Landet.
Angivelsen inddeles i følgende 9 Rubrikker, og må indeholde nøjagtigt: 1) Anmelderens fulde Navn og Stand eller Nærings vej, 2) Varenes Navn, 3) Stykketal, 4) danske Maal eller Net to Vægt, 5) samt Bonitet eller andre Egenskaber, 6) deres Op lagssted, 7) om de ere Anmelderen eller hvem ellers tilhørende, 8) om Oprindelsen er fjendtlig, fremmed eller indenlandsk, 9) og hvilke Beviser, der kunne fremlægges, for at Varerne ere enten indenlandske eller fortoldede.

Denne Anmeldelse indleveres ind duplo under Anmelderens Hånd. Den ene betegnet som Prima, den anden som Secunda.

Handlende ere pligtige til at opgive ethvert Qvantum af de under foregaaende indbefattede Varesorter, som henhører til deres handel.

Ikkehandlende eller de, som ikke handle med de paagjeldende Varer ere fritagne for at angive; deels hjemmegjorte Tøier og Stuver af Uldenvarer under 10 Alen eller 100 Rdlrs Værdi, naar Forraadet og Beskaffenheden af saadanne Tøier ikke overstiger Familiens sandsynlige Forbrug, deels Forraad af andre Varer til Huusbrug for 6 maaneder.

Til saadant formodentligt Forraad kan i det høieste henregnes; af Sukker alle slags tilsammen 150 Pund, af Riis og Sago tilsammen 50 Pund, af Kaffe bønner 25 Pund, af The 10 Pund af Chocolate 6 Pund, af Peber og Ingefær tilsammen 4 Pund, af andre Krydderier 1 Pund, af Rom og Arrak tilsammen - Anker eller 20 Bouteiller, af Tobak 16 Pund; alle øvrige Varer, som skulle anmeldes, blive uden Hensyn til Qvantiteten at anmelde.

De Varer, som herefter maatte forefindes uden Bevislighed, for at de ere saaledes lovligen angivne, forefalde efter Forordningen §15 til Qonfikcation og Ejeren må desuden erlægge en Mulct lig Varenes Værdie.

Når Varer forfalde til Qonfikcation efter Angivelse, nyder Angiveren efter Forordningens §48 somme Andeel, som ved ældre Toldanordninger er fastansat.

Til nøiere Kundskab om, hvilke Varer der er forbuden at indføres, kan her i Kommissionen erholdes en Specification til Eftersyn; paa samme Maade kan Forordningen af 23de may d.A. angående skærpede Forholdsregler mod forbudt Handel herfra erholdes.

Kongelig Vare-Kontrol-Kommission i Saksjøbing
den 7. Juni 1812.

underskrevet af Hartmann og O. Ollufsen

Personerne, der skulle sidde i kommission var byens handlende, der i det daglige havde stor berøringsflade med byens borgere; handlende, håndværkere, små industrier, mindre arbejdspladser og produktioner i hjemmene, og som på denne måde kunne kontrollere de forskellige varers veje, lagre og opbevaring hos borgerne.

Hvad der herefter er foregået af indberetninger og konfiskeringer af de omfattede varer, kan man kun gisne om, men der findes sikkert flere oplysninger i de originale papirer fra Saksjøbing; papirer, der i dag findes på Rigsarkivet og, som kan søges der ved videre efterforskning.

Men at formålet har været at få mere kontrol med en del handel af varer og luksusvarer, som befolkningen var i besiddelse af. Varer, som kunne fortoldes og ekstra beskattes, er der ingen tvivl om, for i disse år fattes landet penge.

Danmark var kommet i stor pengemangel på grund af den politiske situation i Europa. Napoleonskrigene rasede i årene 1789-1815. Danmark var kommet i krig med England, og det endte med, at København blev bombet i 1807. Den danske flåde, der var en vigtig del af handelsflåden, blev taget, og endelig skulle der betales af på krigsgælden. Danmark må afgive Norge til Sverige, og i 1813 gik landet bankerot.

Plakaten, der er et stykke af Saksjøbings lokale historie, har samtidig fået den dramatiske verdenshistorie til at komme helt tæt på.

Nu er kopien af Plakaten, der blev sendt til Saksjøbing i 1812, kommet på sin rette plads i Arkivet. Den er blevet beskrevet, registret og har fået betegnelsen **P 7**, og den kan søges her for nærmere eftersyn.

Teknisk forvaltning i Sakskøbing Kommune

- fra begyndelsen til enden -
1970 - 2006

af Erik Bohn-Jespersen

Ved min afgang efter 35 3/4 års ansættelse som ingeniør ved Teknisk Forvaltning i Sakskøbing Kommune, har jeg, som på brandområdet i 2002, udarbejdet et notat, som fortæller, hvad der har været forvaltningens opgaver, hvad der har været arbejdet med, hvem der har været ansat i forvaltningen og hvilke større projekter forvaltningen har gennemført.

De mange 100 mill. kr., som forvaltningen både som drift og anlæg har været med til at administrere, ser jeg ikke har været givet forgæves ud. Forvaltningens indsats har medført mange og væsentlige forbedringer af miljøet i kommunen og har betydet en højnelse af de mange byggearbejder og gjort kommunens veje sikre at køre på.

Som eksempler herpå kan nævnes Åens, Havnens og Fjordens tilstand i 1970 til i dag. Fra nærmest at være uddøde med badeforbud fremtræder de alle tre her i det 20. århundrede som rene og med mulighed for selv i havnen at kunne fange fisk.

Andre eksempler er indfaldsvejenes trafiksikkerhed med bl. a. Maribovejs færdiggørelse i oktober 2005, men også renoveringerne af Torvegade, Søndergade og Torvet har givet bykernen et skønhedsmæssigt løft.

Der er desværre også sager, jeg helst ville have været foruden og som har kostet forvaltningen mange unødige resurser nemlig passagebidragssagerne i Majbølle og Vignæs, advokatsagen mod Rørbæk Vandværk om Mertzgrundens vandforsyning og ikke mindst stakladesagen på Nystedvej 77 og 78 ?

At der ikke i slutningen af 1990erne skete en sammenlægning af Rørbæk og Sakskøbing Vandværker, inden de store renoveringsarbejder, der på Sakskøbing Vandværk gik i gang, synes jeg var kedeligt, da det kunne have sparet forbrugerne under Sakskøbing Vandværk for udgifter på flere millioner kroner.

Perioden før 1970.

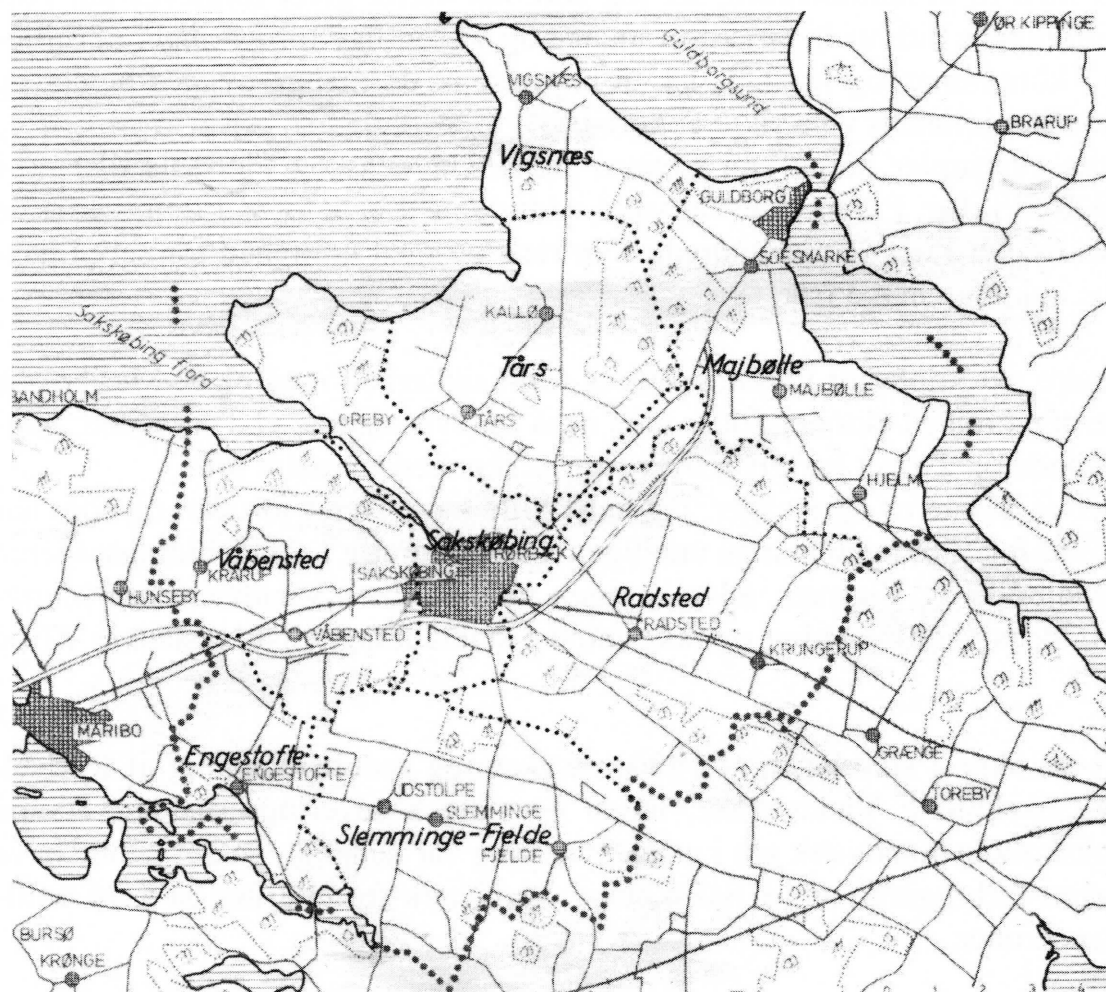
Ved kommunesammenlægningen 1. april 1970 blev 7 sognekommuner, Landsognet (Rørbæk), Tårs, Vignæs, Majbølle, Radsted, Slemminge-Fjelde, og Våbensted-Engestofte, lagt sammen med købstadskommunen Saksøbing.

Saksøbing og Rørbæk havde haft godkendte bygningsvedtægter og stod selv for byggesagsbehandlingen med egen stadsingeniør og bygningsinspektør.

Før de øvrige kommuner var det amtsarkitekten, der forestod byggesagsbehandlingen.

Større udstykninger, byggemodninger og kloakeringer var foretaget ved brug af især den lokale landinspektør Erik Thomsen.

Byplanmæssigt havde kommunerne, Saksøbing, Landsognet, Radsted og Våbensted allerede fra 1965 haft et samordnings udvalg. Man havde ved brug af arkitekt Anne Marie Rubin i 1967 fået udarbejdet en såkaldt "Dispositionsplan for Saksøbing egnen" med tilhørende "Grøn plan".

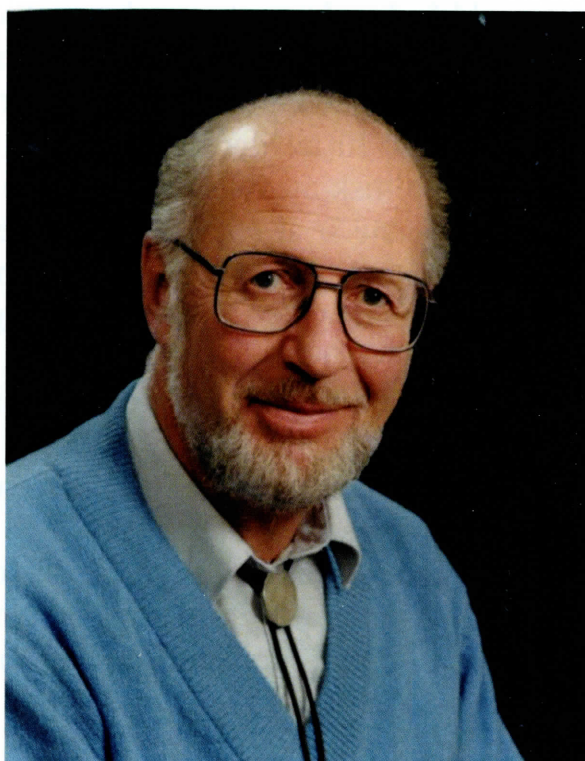
Saksøbing Storkommune 1970

Opstarten af forvaltningen

Allerede 1. oktober 1969 havde man ansat ingeniør Jørgen Laurentzius, som stadsingeniør sammen med Birgitte Laurentzius, som teknisk assistent. Forvaltningen havde til huse i ejendommen Søndergade 7 (Tværvej i dag.), som både havde haft en fortid som kro og bank.

1. april 1970 kom jeg så til som ingeniør og brandinspektør, og Ole Ohlsson dukkede op i løbet af april efter afviklingen af hans kommunekasserer-job i Slemminge.

Selve dagen husker jeg særlig for overdragelsen af det kommunale brandvæsen til Falcks Redningskorps med en parade i den gamle brandstation ved Havnen.

Stadsingeniør Jørgen Laurentzius

En af de første "kunder" var snedkermester Laurits Jensen fra Juniorsgade, som skulle have lovliggjort sit store værksted. Det skete først efter flere års forhandlinger i 1977.

Da den afdøde stadsingeniør K.O. Thygesen en dag i april dukkede op blev hans arkiver gennemgået. De bestod af byggesager fra 1920'erne og frem til 1970 samt tegninger af projekter især af veje, kloaker og større kommunale bygninger, men også af havneudbygningen helt tilbage til 1800-tallet. De lå i lang tid i forvaltningens arkivrum i kælderen, men blev efter 2010 flyttet til Rådhuset i Nykøbing.

I løbet af efteråret 1970 flyttede forvaltningen over i den nye tilbygning til det gamle rådhus ved personaleindgangen fra parkeringspladsen.

1. november 1970 blev teknisk assistent Helle Skov antaget ved Birgitte Laurentzius afgang og kontorelev Ulla Dyja blev ny medarbejder samme dato.

Forvaltningen bestod herefter af 2 ingeniører, 1 kontomedarbejder, 1 kontorelev og 1 teknisk assistent frem til årsskiftet 1973/74, hvor ingeniør Jørgen Christensen som ny ingeniør og Anni Hansen blev antaget i stedet for Helle Skov.

De løbende opgaver herunder byggesager og miljøsager

De konflikter, særligt med håndværksmestrene, der opstod, da der dels blev stillet krav til tegningsmaterialet og dels ved syn af indvendige og udvendige afløbsledninger i forbindelse med en byggesag, husker jeg tydeligt. Man havde ikke tidligere været vant til at blive kontrolleret. En del kasserede udførte kloakarbejder og en politisk medvirken rettede op på dette.

Fra ca. 150 byggesager i de første år af 1970erne toppede antallet i slutningen af 70erne. I forbindelse med udstykningen af Rosengården, Søparken og Skovvænget i Guldborg blev der i årene 1977 - 1979 givet ca. 400 tilladelser om året herunder tilladelser til ca. 70 nye boliger. Dette var med til at rette op på indbyggertallet, som var faldet fra ca. 9700 i 1970 til ca. 9400 i 1977, hvor det har ligget siden.

Overdragelsen af zonekompetencen i august 2002 har medført ca. 40 tilladelser om året og den øgede byggeaktivitet særligt i 2004 og 2005 har medført et antal byggesager herunder anmeldelser på ca. 300 om året.

De årlige miljøtilsyns antal lå på ca. 100 fordelt på 50 landbrug og 50 virksomheder og der blev givet 1 - 5 miljøgodkendelser om året.

Større opgaver: 1970-1974

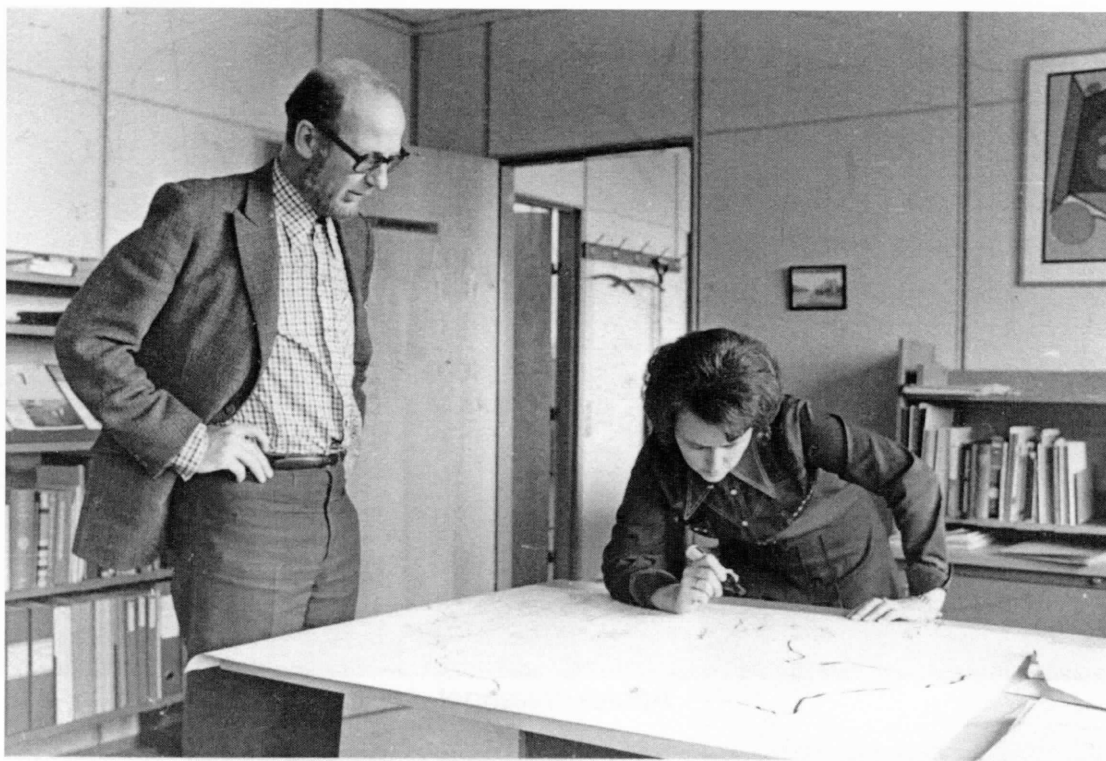
Da der i 1970 næsten var udsolgt af byggegrunde i byområdet var det forvaltningens første større og vigtigste opgave at få byggemodnet nye arealer. Dette skete i første omgang på Drosselvej med 20 grunde efterfulgt af Lærkevej med ca. 30 grunde. Da m² prisen på Drosselvej lå på 20,50 kr. fik vi besked fra daværende borgmester Alfred Andersen om at skære 1 kr. af så vi kom under 20 kr. Det kostede desværre fællesantenneanlægget, som har medført, at der forsat ikke er mulighed for tilslutning til fællesantennelægget. Der blev lagt fibernet ned i den vestlige del af byområdet i første halvdel af 2010erne.

En af de store opgaver, som Ole Ohlsson var med at løse, var med baggrund i hans store lokalkendskab navngivningen af samtlige veje med tilhørende husnumre på de enkelte ejendomme.

En anden stor opgave, som Ole var med til at forberede, var anlægget af Apotekervænget, idet der indledningsvis blev foretaget en omfattende ekspropriations forretning. Selve anlægsarbejderne stod jeg for med firma Roland Piszczek som entreprenør.

I slutningen af 1973 blev ingeniør Jørgen Christensen ansat og han blev sat i gang med byggemodningen af Skovvænget i Guldborg og påbegyndte samtidig på renovering af kloaksystemet i Guldborg. Pr. 1. januar 1974 afløste teknisk assistent Anni Hansen Helle Skov som teknisk assistent.

Boligselskabet gennemførte større byggerier på Bøgevænget og Egevænget.

Jørgen Laurentzuis og Anni Hansen ved tegnebordet

1975-1979.

Der er ikke tvivl om, at denne 5-årige periode har været den mest aktive i forvaltningens historie. Allerede i slutningen af den forgående periode havde man antaget firmaet BVK-Projektering til udarbejdelse af en samlet plan for kloakeringen både i Sakskøbing by og i Guldborg. Samtidig gik forhandlingerne med Maribo kommune i gang om opførelse af et nyt fælles rensningsanlæg ved Hunseby Strand.

1974 havde kommunen forhandlet med byplanfirmaet Knud Haastrup, efter at samarbejdet med firmaet Anne Marie Rubin var blevet afbrudt, om opstart på udarbejdelse af en Kommuneplan. Dette arbejde startede i 1975 med udarbejdelse af ringbindet "Forundersøgelser" for Sakskøbings Kommuneplan. Efter en debatperiode med stor deltagelse af borgergrupper i 1976 blev den første kommuneplan godkendt af Byrådet i 1977, men da regionplanen endnu ikke forelå, blev titlen en dispensationsplan.

I denne periode gik byggeriet på Apotekervænget i gang efter at byrådet havde haft en lang debat, om der skulle bygges parcelhuse eller boligblokke i området.

Apotekervænget

Ingeniør Max Johansen blev antaget i juni 1975 og gik i gang med bygge- modningen af Spurvevej og det store Rosengårds- og Søparksområde . Yderlige en ansættelse fandt sted i 1978, hvor arkitekt Bjarne Kappel til- trådte for hjælp ved byggesagsbehandlingen og for tilsyn med kommunens ejendomme. Teknisk assistent Ulla Sørensen kom til i slutningen af 1979. En tilbygning til Rådhuset stod færdig i 1979 og forvaltningen flyttede over byggeskellet og ind i en del af den nye bygning, idet man dog forsat havde tegnestue/kontor og arkiv i kælderen i tilbygningen fra 1970. Områderne Rosengården, Søparken og Skovvænget blev i perioden næsten udbygget med parcelhuse.

De store kloakeringsarbejder i Sakskøbing og Guldborg gik i gang, og inden femåret var gået, var renseanlæggene i Hunseby og Guldborg taget i brug. Afskærende ledninger langs åen og havnen førte spildevandet via pumpestationer og trykleddninger de ca. 7 km til Hunseby Renseanlæg fælles med Maribo.

Samtidig blev der i slutningen af 1970'erne lagt vandledninger fra Sakskøbing Vandværk til hele Slemminge området.

Forvaltningen var ved periodens slutning oppe på 9 medarbejdere, 4 ingeniører, 1 arkitekt, 2 tekniske assistenter og 2 kontomedarbejdere.

1980-1984.

Inden afmatningen inden for byggebranchen slog igennem som følge af en rentestigning til ca. 20 %, blev byggemodningen af Fjordvejområdet tilendebragt, og grundene solgt ved lodtrækning.

Samtidig blev Grønningen i Radsted byggemodnet.

Parcelhusbyggeriet gik i stå, men Sakskøbing Boligselskab tog over med 70 boliger på Falkevej, og de to sidste blokke på Apotekervænget kom op at stå, og 16 rækkehuse blev opført i Grønningen.

Efter at den første Regionplan var blevet godkendt i 1981, blev arbejdet med Kommuneplan 1984 igangsat med baggrund i Dispositionsplan fra 1977.

Med Jørgen Christensens fratreden i 1980 og Max Johansens ophør i 1981 blev ingeniør Rasmus Schifter og ingeniør Villy Andersen ansat i foråret og efteråret 1981.

Kloakeringerne i landsbyerne Radsted og Slemminge blev afsluttet i begyndelsen af perioden, men ellers var en af de store opgaver, som Rasmus Skifter var kastet ud i, udarbejdelse af en Vandforsynings plan med et centralvandværk på Guldborgvej. På grund af massiv modstand fra de private vandværker løb planlægningen ud i sandet.

1985-1989.

Ved Rasmus Skifters fratreden i oktober 1985 overtog jeg drikkevandsforsyningsområdet.

Med hjælp fra ingeniørfirmaet Kemp og Lauritzen blev arbejdet med en ny Vandforsyningsplan påbegyndt i 1986. Planen blev godkendt i 1988 med den væsentligste ændring, at Guldborgland Vandværker overtog Vignæsområdet fra Tårs Vandværk. Både Guldborgland og Majbølle Vandværker fik godkendelser af Byrådet til at opkræve passagebidrag i forbindelse med

udbygning af ledningsanlæggene til Vignæs og Tårs. Dette har medført en lang række retssager mellem vandværkerne og grundejerne, som nægtede at betale bidraget. Sagerne er afgjort Højesteret.

Som afløser for Rasmus Skifter tiltrådte ingeniør Kjeld Wagner i februar 1986. Kjeld Wagner var med ved gennemførelse af kloakeringen af Våbensted og var "fader" til kommunens Varmeforsyningsplan, som Byrådet vedtog i februar 1988 bl. a. med en 9 år tilslutningspligt til fjernvarme i byområdet.

Kontorassistent Ruth Petersen kom til i august 1986.

I april 1987 blev teknisk assistent Kjeld Larsen antaget som miljømedarbejder. Kjeld Larsen fik renovation som et af sine arbejdsområder og fik i 1989 en Affaldsplan godkendt i Byrådet.

På grund af sygdom fratrådte Jørgen Laurentzius i oktober 1987 efter 18 års ansættelse som chef for forvaltningen.

Som ny stadsingeniør tiltrådte Søren Balsløv i september 1988.

En ny kommuneplan 1988 blev godkendt af byrådet i 1989, og antallet af lokalplaner var nået op på 30.

Boligselskabet havde stadig gang i byggeriet med nye afdelinger i Møllehaven, Kildehusene og Guldborghave i alt ca. 160 nye boliger. Som noget nyt blev der i 1988 opført 24 andelsboliger på Mågevej.

I sidste halvdel af 1980erne blev kommunerne pålagt at udarbejde miljøplaner og spildevandsplaner. Årsagen hertil var den tiltagende forurening af vandmiljøet i vores søer, vandløb, fjorde og indre farvande.

Hidtil var spildevandet langt de fleste steder kun blevet mekanisk rensset for biologisk nedbrydeligt materiale (BI 5), men iltsvind med fiskedød til følge gjorde, at de statslige vandmiljø planer pålagde kommunerne, at der også skulle renses for nitrat og fosfor.

Dette medførte, at rensesanlægget Hunseby Strand, som var anlagt midt i 70erne, sammen med Maribo kommune skulle udbygges til et biologisk rensesanlæg, som ud over BI 5 også kunne fjerne nitrat og fosfat, stoffer som kom fra spildevandet.

Dette var ifølge daværende kommunaldirektør Hans Bech den største enkeltinvestering i kommunens historie.

Om- og udbygningen blev afsluttet i 1992, så det kunne opfylde alle nutidige krav.

For at kunne finansiere et sådant byggeri, skulle kommunerne også udarbejde nye betalingsvedtægter for spildevand, hvilket også var et omfattende arbejde.

Alle ejendomme skulle vurderes vedrørende boligenheder og erhverv og pålægges bidrag herefter.

Dette medførte stor utilfredshed, og i løbet af få år blev det obligatorisk med vandmålere i alle boliger og erhverv, så man kunne betale efter forbrug.

Fra venstre Kjeld Wagner, Jans Sørensen og Søren Balsløv

1990-1994.

Ved hjælp fra teknisk assistent Susanne Olsen på et midlertidigt ansættelsesforhold blev BBR oplysningerne rettet op på samtlige ejendomme i 1990 og 1992 ved "skridtopmålinger" og udarbejdelse af skitser. Disse ligger stadig i hver ejendomsmappe til stor hjælp for forvaltningen og borgerne i forbindelse med nye byggesager.

Susan West senere Jensen blev antaget som miljøtekniker i 1990 med opgaverne miljøtilsyn og miljøgodkendelser.

Villy Andersen havde i begyndelsen af 1990'erne travlt med projekt til omfartsvejen, Kroggårdsvejen og dens udførelse sammen med Amtet. Samtidig blev ny motorvejstilkørsel etableret i Våbensted og lysregulering af krydset Nykøbingvej/Stadionvej blev udført.

Disse vejforbedringer skulle bl. a. have været med til at forbedre til- og fra-kørslen fra Sukkerfabrikken, som desværre med kort varsel lukkede ved årsskiftet 1991/92.

Inden Villy Andersen på grund af alder måtte fratræde i november 1993 fik han omdannet Torvegade til gågade, som senere blev ændret til ensretning,

og udarbejdet projekt til Søndergades renovering. Det blev Villy Andersens afløser ingeniør Bjarke Rasmussen, som blev antaget i januar 1994, der fik udført renoveringen af Søndergade, samtidig med etableringen af P-pladser og tilkørsel til arealerne bag Søndergade.

En kommuneplanrevision fandt sted i 1992, og antallet af lokalplaner var steget til 40. Boligselskabet opførte i 1993/94 ca. 60 boliger i Åparken.

Endnu en flytning af Forvaltningen fandt sted midt i 1990'erne, idet den flyttede til 1. sal på det gamle Rådhus, hvor forvaltningen fik lov at være til ophøret per 31. december 2006.

1995-1999.

Som leder af Drifts- og forsyningsafdelingen blev ingeniør Bruno Rasmussen antaget i august 1995. Bruno Rasmussen var med til at færdiggøre arealerne bag Søndergade som parkeringsarealer.

Forvaltningens personaleantal topper i denne periode med 4 ingeniører, 4 tekniske assistenter, 2 kontorassistenter, 1 arkitekt og 1 miljøtekniker i alt 12 personer.

Doktorparkens ældreboliger blev opført i 1997/98 med i alt 40 boliger i plejecentret.

Vandværkerne fortsatte med at udbygge deres ledningsanlæg og behandlingsanlæg, så alle, der ville, kunne tilsluttes vandværksvand. Kun ca. 200 ejendomme havde egen vandforsyning.

Efter Bjarke Rasmussens fratræden i juni 1999 blev ingeniør Thomas Fjeldving antaget. Hans opgaver blev, sammen med Kjeld Wagner, at renovere og udbygge kloakanlæggene med en beløbsramme på ca. 3 mill. kr. om året.

Kommuneplan 1992 blev revideret i 1996/97 med endelig godkendelse af Kommuneplan 1996 i april 1997. Lokalplanernes antal var nået op på 60 særligt på grund nedlæggelse af Havnen som erhvervshavn, hvor 5 nye lokalplaner fastlagde den nye anvendelse både for land- og vandarealerne. Desuden blev vindmølleplaceringerne for klyngerne fastlagt i en række lokalplaner.

De store ombygningsarbejder, Kildebo og Saksøbing Skole, blev påbegyndt i slutningen af 1990'erne.

I 1998 startede Sjællandske Kraftværker på opførelsen af det nye kraftvarmewærk på Kroggåden til erstatning for varmewærket på Havnen fra 1970'erne. Det stod færdigt i år 2000 og forsyner byområderne i Saksøbing og Maribo.

Et af de helt store og spændende byggearbejder i slutningen af denne periode var ombygningen af siloen på havnen til 28 boliger i 9 etager som Boligselskabsbyggeri.

2000-2006

Torverrenoveringen blev startet i 2000 med indvielse i 2001 med Bruno Rasmussen som projektansvarlig. De store ombygningsarbejder fortsatte på Kildebo og på Sakskøbing skole i 2000-2002 og en ombygning af Guldborgland skole blev gennemført i 2003/2004.

En række medarbejdere fratrådte i denne sidste periode. Susan Jensen i 2000, Bjarne Kappel på grund af dødsfald i 2001, Anni Hansen i 2002, Ulla Sørensen og Kjeld Wagner og Ulla Dyja i 2003 og Ruth Petersen i 2004.

Torverrenoveringen

Anette Bruhn Hansen kom til som ny miljøtekniker i august 2000, mens bygningskonstruktør Morten Rasmussen blev antaget februar 2002, som afløser for Bjarne Kappel. Til afløser for Kjeld Wagner tiltrådte ingeniør Signe Gudiksen i marts 2003 i en kort periode frem til oktober 2004. Som afløser for Ulla Sørensen blev Charlotte Jensen ansat 1. juni 2003. Til hjælp som tilsynsførende ved de store renoveringsarbejder på Havnen og ved opførelse af ny skole blev Jette La Fontaine ansat 1. september 2004. Ingeniør Morten Dalby blev antaget 1. november 2004 for videreførelse af kloakeringerne. Ved udgangen af 2005 er antallet af fastansatte faldet til 9 personer efter ansættelsen af bygningskonstruktør Jannie Bjørk i begyndelsen af december 2005 i stedet for mig.

Efter 8 år blev kommuneplanen endnu en sidste gang revideret, og den nye plan 2004 blev godkendt af Byrådet i april 2005, som Byrådets testamente til brug for Guldborgsund Kommunen.

Renoveringen af Havnens kaj-konstruktioner blev påbegyndt i efteråret 2005. Byrådet besluttede på mødet den 13. december 2005 at opføre den nye skole ved Ellekildevej, som udløser et kommuneplantillæg nr. 1 og lokalplan nr. 81.

En langtrukken renovering af Maribovej med indlagt rundkørsel og heller blev delvis afsluttet i oktober 2005.

Rundkørslen på Maribovej

I mange arbejdsgrupper brugte det reducerede personale det sidste år, inden flytningen 1. januar 2007, til at forberede arbejdet, der skulle i gang på det nye rådhus i Guldborgsund kommune i Nykøbing F.

Drifts- og forsyningsafdelingen

Ved starten i 1970 havde vej- og kloakmandskabet til huse på Elvej, og en gartnerafdeling holdt til i skoven ved Stadion. Man bibeholdt desuden ude i de gamle sognekommuner vejmandene, som havde egne garager m. v. i forbindelse med alderdomshjemmene, hvor kommunekontorerne i de fleste tilfælde også havde haft til huse.

Ordningen med vejmandene ebbede ud slutningen af 1970erne ved naturlig afgang, hvor man så flyttede garage- og lagerplads til Møllevej 37. Her holdt Civilforsvaret også til.

Man blev indtil slutningen af 1980erne, og flyttede så til Enebærvej, hvor afdelingen har været siden under Bruno Rasmussens ledelse.

De Kommunale værker

De kommunale værker, vand- og elværk, på Elvej havde frem til begyndelse af 1980erne en selvstændig driftsleder, Kruse Pedersen, men blev med driftsleder Svend Rykærs ansættelse i 1984 underlagt stadsingeniøren.

Ved Svend Rykærs afgang i 2000 blev der ikke ansat ny leder. Elværket blev i 2002 afhændet til SEAS.

Udvalg og budgetter

Forvaltningen betjente i 1970erne 3 politiske udvalg:

Teknisk udvalg, Udvalget for fast ejendom og Havneudvalget.

I 1980 var det Udvalget for Teknik og Miljø og Havneudvalget og i en kortere periode Udvalget for Værkerne. I 1990erne og til idag har det kun været Udvalget for Teknik og Miljø som forvaltningen har haft som politisk udvalg .

I begyndelse af 1970erne havde forvaltningen et budget på ca. 3 mill. kr. I dag er det på ca. 35 mill. kr. fordelt med ca. 2 mill. kr til bygningsvedligeholdelse, ca. 14 mill. kr. til veje og ca. 19 mill. kr til forsyningsvirksomhed herunder vand, kloak og renovation, som til dels er brugerbetalt.

Forvaltningen som uddannelsessted.

Udover ovennævnte fastansatte har forvaltningen været uddannelsessted for ca. 10 tekniske assistenter og ca. 10 kontorelever med ansættelse mellem et halvt og et helt år Blandt de sidste er kommunaldirektør Ole Jacobsen.

Bortskaffelse af affald

Forsyning med og kontrol af drikkevand

Kloakeringer og rensning af spildevand

Klimatilpasning for området for den tidligere Sakskøbing Kommune.

De 3 førstnævnte emner var nogle af de mange opgaver, som den nyetablerede Teknisk Forvaltning i Sakskøbing Kommune i 1970 skulle tage sig af. Emnerne har haft stor betydning for bekæmpelse af forureningen og for sikring af et godt miljø i kommunen med et indbyggertal på ca. 9700 dengang. Drikkevand af en god kvalitet og i rigelige mængder var med til at sikre et godt helbred og et velvære for beboerne i kommunen.

Bortskaffelse af affald

(Se ovenfor om Affaldsplanen ved Kjeld Larsen fra 1989)

I middelalderen blev affaldet i byerne kastet ud på veje og stræder. Senere fra midt i 1800-tallet begyndte man i byerne at samle affaldet ind og køre det til lossepladser. For Sakskøbing byområde skete det til en plads bag Skovvej. Da man i 1960'erne begyndte at byggemodne området mellem Skovvej og motorvejen for boliger og erhverv, blev der etableret en ny losseplads i Reersø ved Nystedvej. På landet i Sakskøbingområdet anvendte man bl.a. de mange hundrede mergelgrave til bortskaffelse af affald. Inden det fælleskommunale affaldsselskab REFA blev etableret med forbrænding af affaldet i begyndelsen af 1980'erne, brugte de 5 Østlollandske kommuner en fælleskommunal losseplads ved Gerringe nær Rødby til deponering af affaldet. Pladsen ved Nystedvej blev herefter brugt som genbrugsplads samtidig med, at der blev etableret mindre pladser for genbrug i landområdet. Efter etableringen af Guldborgsund og Lolland Kommuner i 2007 gik REFA i gang med at etablere nye store genbrugspladser i de større byer herunder den på Flintevej i Sakskøbing. Denne blev taget i brug i 2010. Sortering af affald for papir og glas har fundet sted i en del år, og her i 2020 har regeringen pålagt kommunerne, at der skal sorteres for mere herunder plastik og tekstiler fra 2022.

Drikkevand

(Se ovenfor om Vandforsyningsplanen fra 1986 ved Erik Bohn-Jespersen)

Tidligere foregik forsyningen med drikkevand fra brønde både på landet og i byerne. Her var det de såkaldte bybrønde, man kunne hente vand fra. En af disse blev fundet under gulvet i teatersalen på Hotel Saxkjøbing i forbindelse med renoveringen af hotellet. En kommunal vandforsyning i den gamle Sakskøbing købstadskommune blev etableret i begyndelsen af 1900-tallet og i 1930'erne kom landområderne med ved etablering af andelsvandværker i Tårs, Soesmarke, Guldborg, Majbølle, Radsted, Fjelde og Våbensted. De store godser som Engestofte, Oreby og Agerup havde deres egne vandværker. Der skete en kraftig udbygning af vandværkernes ledningsnet

i Sakskøbing Kommune i 1980'erne og 1990'erne samtidig med, at man fik de enkelte vandværkers ledningsnet koblet sammen. Det betød en stor forøgelse af forsyningssikkerheden. Der blev lagt vandledninger til Slemmingeområdet fra det kommunale vandværk i Sakskøbing, og Guldborgland Vandværker blev pålagt at forsyne Vignæs området. Samtidig skete der en ombygning og modernisering af værkerne. Råvandet blev hentet op fra boringer ned til grundvandet i en dybde på 40-60 m. Jeg stod selv for den opgave at føre tilsyn med vandværkerne i perioden 1985 til 2006 ved årlige syn og udtagning af prøver af både råvand og drikkevand. Strukturen for forsyningen med drikkevand i Guldborgsund Kommune efter 2007 er ført videre, som den var i Sakskøbing området.

Kloakeringer og rensning af spildevand

(Se Spildevandsplanen fra 1986/87 ved Kjeld Wagner)

I byerne og på landet blev det overskydende vand fra husholdning og vask i gamle dage hældt ud i rendestenene og på møddinger, hvorfra det med regnvandet blev ført til grøfter og vandløb og videre til fjordene og havet.

I Sakskøbing købstad blev der omkring 1910 etableret et egentligt kloaksystem, som førte spildevandet til fælles store rensesanlæg, inden det blev ledt til åen og havnen. Det samme skete i Rørbæk byområde. I det store landområde på Nordøst Lolland fortsatte man med at lede spildevandet til grøfter og vandløb næsten urenset. Skyllenvandet for roerne på Sukkerfabrikken, der blev bygget i 1910, blev ført til bassiner ved åen og Saxes Allé med overløb til åen. Det fortsatte man med til midten af 1960'erne, hvor der blev langt en ledning til Kalø Grå med udløb til nye bassiner der.

I takt med den øgede forurening af vandet i åen og havnen i 1900-tallet blev byens badesteder rykket længere og længere ud ad fjorden, og i 1960'erne var det ved Maltrup Vænge man badede. I april 1970, da Jørgen Laurentzius og jeg blev ansat i en Teknisk Forvaltning i den ny storkommune, havde forureningen bredt sig langt ud i fjorden. Det førte til et forbud mod badning også ved Maltrup Vænge udstedt af kredslæge Mads Rahbek. Derfor var det en af forvaltningens første og største opgaver at få stoppet forureningen.

I perioden 1970-1985 var der tre ting der var med til at forbedre tilstanden af vandet og fiskebestanden i fjorden. Det første var en fjernelse af tilløbet af spildevandet ved at udføre afskærende kloakledninger og føre spildevandet til det fælles rensenanlæg med Maribo Kommune i Hunseby. Dette blev taget i brug i midten af 1970'erne. Den gæringsproces af slammet, der skete i de varme somre i slutningen af 1970'erne, og som medførte en stank i byen, var med til, at den største del af slammet gik i forrådnelse. Endelig satte

kommunen midt i 1980erne gang i fjernelsen af slammet fra bunden i havnen og inderfjorden. Det sidste skete ved med hjælp fra et polsk oprensings fartøj, som i mere end et ½ år sugede slam op, og sejlede det ud til en klapplads ved Fejø. Det medførte, at man i 1990erne kunne fange torsk, laks og sild helt inde i havnen.

Finansieringen af udgifterne til kloakanlæggene blev i 1970erne betalt over skatterne. Senere blev der åbnet mulighed for at kommunen kunne opkræve penge via en betalingsvedtægt for spildevand, som igen blev afløst af et landsdækkende vandafledningsbidrag dvs. et bidrag beregnet ud fra brugt mængde drikkevand. Der blev brugt konsulenter til udarbejdelse af den overordnede plan for spildevandsanlæggene, mens forvaltningen selv havde ansat ingeniører, der stod for udførelsen. Der blev brugt ca. 8mill. kr. om året til drift og til nye kloaker. Heraf ca. 6 mill. kr. til drift og ca. 2 mill. til nye anlæg.

Man fortsatte med også at udbygge ledninger for spildevand i Guldborg og de større landsbyer frem til 2007. Fra flere områder, herunder Radsted, Slemminge og Våbensted, blev spildevandet ført til Hunseby via pumpeledninger.

Der blev fra Saksøbing Kommunens kloak-fond overført ca. 3mill. kr. til Guldborgsund Kommune, som Saksøbing Kommune blev en del af 1. januar 2007. Saksøbing var vist nok den eneste kommune, der kom med penge.

Der blev under Guldborgsund Kommune oprettet et selskab med navnet Guldborgsund Forsyning, der skulle stå for drift, vedligeholdelse og udbygningen af spildevandsanlæg i den nye kommune. Siden 2007 er der ikke sket forbedringer af kloaksystemerne i Saksøbing Byområde før her i 2020, hvor Forsyningen i forsommeren har sat gang i en 1. etape med ændringer af regn- og spildevandsanlæggene bag Doktorparken, på Nystedvej, Elvej og Emil Aarestrups Gade. Dette er sket for at få regnvandet skilt fra spildevandet. Samtidig har man fået ”relining” i spildevandsledninger på Fjordvej, dvs. der er sat en såkaldt ”strømpe” ind i den bestående ledning. Årsagen til dette store arbejde, som har varet et par måneder, er, at betonspildevandsledningen var tæret op på grund af, at spildevand blev pumpet op i ledningen. Dette selv om ledningen kun er 40 år.

Klimasikring i Saksøbing Byområde.

De mange kraftige storme med højvande til følge og skybrud inden for de sidste 20 år har i Saksøbing Byområde ført til oversvømmelser i havneområdet og overbelastning af afvandingssystemerne med fyldte kældre til følge. Derfor fremsatte Saksøbing Fællesråd i 2014, efter idé fra ingeniør Kjeld Wagner, et forslag om en højvandssluse på fjorden ved Maltrup

Vænge. Slusen er kommet med i Guldborgsund Kommunes Klimasikringsplan, og efter 5 års undersøgelser, borgerinddragelser og politiske behandlinger ser det her i sommeren 2020 nu ud til, at økonomien for projektet falder på plads. Derved kan kommunen komme i gang med udførelsen af sluseprojektet.

Fortsætter Forsyningen i 2021 med en 2. etape for en forbedring af kloak- og regnvandsafløbene i Saksøbing byområde, er oversvømmelser forhåbentligt minimeret inden for få år.

Renovering af kloakledninger i Emil Aarestrups Gade